

Kohezijska politika Europske unije: izazovi i perspektive Sjeverne Hrvatske

Kodžaga, Majda

Professional thesis / Završni specijalistički

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University North / Sveučilište Sjever**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:122:149958>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

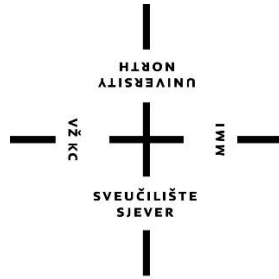
Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-25**

Repository / Repozitorij:

[University North Digital Repository](#)

Sveučilište Sjever

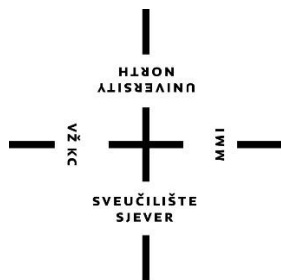
Specijalistički poslijediplomski rad br. 025/PiEUf/2024

Kohezijska politika Europske unije: izazovi i perspektive Sjeverne Hrvatske

Student:

Majda Kodžaga, JMBAG: 0016109798 (2083/336D)

Varaždin, svibanj 2024.

**Sveučilište
Sjever**

**Odjel za ekonomiju
Specijalistički poslijediplomski rad br. 025/PiEUf/2024**

Kohezijska politika Europske unije: izazovi i perspektive Sjeverne Hrvatske

Student:

Majda Kodžaga, JMBAG: 0016109798 (2083/336D)

Mentor:

Doc.dr.sc. Tomislav Radoš

Varaždin, svibanj 2024.

Prijava specijalističkog poslijediplomskog rada

Definiranje teme specijalističkog poslijediplomskog rada i povjerenstva

ODJEL	Odjel za ekonomiju		
STUDIJ	poslijediplomski specijalistički studij Poduzetništvo i EU fondovi		
PRISTUPNIK	Majda Kodžaga	MATIČNI BROJ	0016109798 (2083/336D)
DATUM	04.04.2024.	KOLEGIJ	Priprema i provedba EU projekata
NASLOV RADA	Kohezijska politika Europske unije: izazovi i perspektive Sjeverne Hrvatske		
NASLOV RADA NA ENGL. JEZIKU	Cohesion policy of the European Union: challenges and perspectives of Northern Croatia		

MENTOR	Tomislav Radoš	ZVANJE	doc.dr.dc.
ČLANOVI POVJERENSTVA	1. prof.dr.sc. Dinko Primorac, predsjednik		
	2. doc.dr.sc. Dejan Tubi, lan		
	3. doc.dr.dc. Tomislav Radoš, mentor		
	4. prof. dr. sc. Anica Hunjet, zamj. lan		
	5. _____		

Zadatak specijalističkog poslijediplomskog rada

BROJ	025/PIEUf/2024
OPIS	<p>Predmet istraživanja rada je utjecaj kohezijske politike EU na dinamiku razvoja županija Sjeverne Hrvatske, odnosno utvrditi i objasniti regionalnu politiku EU i RH s naglaskom na Sjevernu Hrvatsku. Teritorijalni aspekt kohezijske politike Europske unije ima za cilj poticanje uravnoteženog razvoja među regijama. Kroz rad će se prikazati i regionalna klasifikacija u Europskoj uniji, a koja se temelji se na statističkim regijama, takozvanim NUTS regijama. NUTS regije smatraju se ključnima za provedbu kohezijske politike jer omogućavaju, takozvano, nijansiranije razumijevanje regionalnih razlika. Kreatori regionalne politike prilagođavaju intervencije specifičnim potrebama i izazovima regija, osiguravajući ciljano i učinkovito korištenje fondova Europske unije. Ukratko, kohezijska politika Europske unije djeluje kroz teritorijalne, ekonomske i socijalne dimenzije, s fokusom na regije NUTS II, a što je i temeljni cilj istraživanja ovog specijalističkog rada. Upravo ovaj pristup prepoznaje različite izazove s kojima se suočavaju različite regije na razini Europske unije i ima za cilj stvoriti uravnoteženiji i kohezivniji europski krajolik – u ovom slučaju, s posebnim naglaskom na NUTS II statističke regije Republike Hrvatske i pripadajuće im županije (NUTS III). Glavni zadatak odnosno cilj istraživanja je utvrditi utjecaj kohezijske politike EU na dinamiku razvoja županija Sjeverne Hrvatske. Uz glavni cilj definiran je i dodatni cilj, a koji glasi: Istražiti ekonomsku, teritorijalnu i socijalnu dimenziju kohezijske politike Europske unije i shodno tome, izraditi komparativnu analizu županija Sjeverne</p>

Zadatak specijalističkog poslijediplomskog rada (nastavak)

OPIS

Hrvatske. U komparativnoj analizi u obzir će se uzeti pokazatelji vezani uz demografska kretanja, BDP, obrazovanje i kretanje nezaposlenosti.

2024

2024

ZADATAK URUČEN 20.02.2024.

POTPIŠ MENTORA

SVEUČILIŠTE
SJEVER

Zahvala

Per aspera ad astra (preko trnja do zvijezda), latinska izreka koja me naučila da sve što se u životu želi postići i ostvariti ima svoju cijenu. Štoviše, podsjeća i na to da je za ostvarenje ciljeva potrebno i puno odricanja. Vrlo često ta je cijena bilo „trnje“ koje je znatno otežavalo ostvarivanje zacrtanih ciljeva, dok je odricanje značilo žrtvovanje ponekad i onih vrlo važnih događaja pa čak i međuljudskih odnosa. Naime, koliko god da je bilo teško cilj je uvijek bio jedan, a to je završiti poslijediplomski specijalistički studij.

U posljednjih tri godine nebrojeno mnogo puta događale su se razne situacije, razni napadi koji su me kontinuirano sputavali i usporavali u ostvarenju zacrtanog cilja. Međutim, tri godine nakon evo me, došla sam do kraja i do ostvarenja zacrtanog cilja. Iako, ako se mene pita trebalo je ovo putovanje davno ranije završiti, međutim, nažalost ja nisam bila jedini akter u ovoj priči. No to ću ostaviti za neki drugi puta. Dug je popis osoba koje su na razne načine utjecale pozitivno/negativno na proces studiranja te sam u nastavku izdvojila one koje su ostavile najviše utjecaja.

Sada bi se željela zahvaliti prvenstveno svojoj obitelji, svojim roditeljima i bratu koji su stajali na prvoj liniji podrške i obrane kada su napadi bili najjači i najteži. Bez njih ova priča bi potrajala zasigurno još nekoliko mjeseci, ako ne i godina. Nadalje, tu su prije svega moji prijatelji, a onda i ostala obitelj koji su bili tu kada je to najviše trebalo te im na tome veliko hvala. Posebice hvala mojima Ivoni i Stjepanu koji su svaki puta kada sam poželjela odustati ili sam rekla da ja to ne mogu podsjetili bi me da ja to itekako mogu. Tu su i moja „seka“ Dalia i moja „teta“ Valentina, seka i teta hvala Vam do neba i nazad! Sve znate, neću dužiti. Dakako, ne smijem zaboraviti niti Natašu, a koja je iako zatrpana poslovnim i privatnim obvezama našla vremena da svoje dragocjeno i hvalevrijedno znanje prenese na mene i tako me nauči kako pristupiti akademskom odnosno znanstvenom svijetu i događanjima u istom. Nikako ne smijem zaboraviti niti svoju „ekipu“ na poslu Sanelu, Đurđicu i Marija koji su bili tu kad god je trebalo kako bi ja mogla ispuniti svoje fakultetske obveze na vrijeme. Na samom kraju željela bi se zahvaliti osobi od iznimne važnosti u cijelom ovom procesu mog studiranja i koja je u konačnici ponajviše zaslužna za uspješan završetak poslijediplomskog specijalističkog studija. Osoba o kojoj govorim je moj mentor Tomislav Radoš, dr.sc., a koji je izdvojio svoje vrijeme i znanje što kroz predavanja, što kroz proces mentorstva i na taj način mi pomogao da steknem nova znanja i iskustva. Profesore hvala Vam za svo strpljenje, znanje i vrijeme koje ste odvojili ovih godina te ga utrošili i posvetili meni i mom poslijediplomskom specijalističkom radu.

Zahvaljujući Vama i svima koji su bili dio mog procesa studiranja ostvarila sam nove neprocjenjive spoznaje i dostignuća, a koja su mi motiv za daljnja ulaganja u moj osobni razvoj.

Veliko hvala svima, a posebice Vama koji ste moj put do zvijezda posut trnjem pretvorili u put posut laticama ruža!

Sažetak

Kohezijska politika Europske unije igra ključnu ulogu u promicanju uravnoteženog razvoja u njezinim regijama (u slučaju Republike Hrvatske, naglasak se stavlja na županije, gradove i općine), s ciljem smanjenja regionalnih razlika i povećanja ekonomske i socijalne kohezije. Istražujući teritorijalnu, ekonomsku i socijalnu dimenziju pet županija NUTS II statističke regije Sjeverne Hrvatske, ovaj rad pridonosi širem diskursu o regionalnom razvoju i koheziji unutar Europske unije. Poseban se naglasak stavlja na istraživanje dinamike razvoja županija Sjeverne Hrvatske kako bi se omogućio uvid u postojeće i potencijalne izazove, ali i raspravile se mogućnosti budućeg razvoja.

Ključne riječi: kohezijska politika, dimenzije kohezijske politike Europske unije i utjecaji na Republiku Hrvatsku, NUTS II regija Sjeverna Hrvatska, Europska unija, razvoj, rast,

Summary

The cohesion policy of the European Union plays a key role in promoting balanced development in its regions (in the case of the Republic of Croatia, emphasis is placed on counties, cities and municipalities), with the aim of reducing regional differences and increasing economic and social cohesion. By investigating the territorial, economic and social dimensions of the five counties of the NUTS II statistical region of Northern Croatia, this paper contributes to the wider discourse on regional development and cohesion within the European Union. Special emphasis is placed on researching the dynamics of the development of the counties of Northern Croatia in order to provide an insight into existing and potential challenges, but also to discuss the possibilities of future development.

Keywords: cohesion policy, dimensions of cohesion policy of the European Union and impacts on the Republic of Croatia, NUTS II region Northern Croatia, Europska unija, development, growth

Popis korištenih kratica

EU	Europska unija
RH	Republika Hrvatska
UFEU	Ugovora o funkcioniranju Europske unije
NUTS	Nacionalna klasifikacija statističkih regija
ESIF	Europski strukturni i investicijski fondovi
EFPR	Europski fond za pomorstvo i ribarstvo
KF	Kohezijski fond
KP	Kohezijska politika
EFRR	Europski fonda za regionalni razvoj
ESF	Europski socijalni fond
ESF+	Europski socijalni fond plus (+)
FS	Fond solidarnosti
FEAD	Fond europske pomoći najpotrebitjima
YEI	Inicijativa za zapošljavanje mladih
EaSI	Program za zapošljavanje i socijalne inovacije
VFO	Višegodišnji financijski okvir
NGEU	Next Generation European Union
FPT	Fond za pravednu tranziciju
JTM	Mehanizam za pravednu tranziciju
SME	Mala i srednja poduzeća
FUS	Fond za unutarnju sigurnost
RCI	Indeks regionalne konkurentnosti
NUTS	Nacionalna klasifikacija prostornih jedinica za statistiku
BMVI	Instrument za upravljanje granicama i vizama
FAMI	Fond za azil i migracije
UFEU	Ugovor o funkcioniranju Europske unije
OIE	Obnovljivi izvori energije
MRRFEU	Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije
TEN-T	Transeuropska mreža
BND	Bruto nacionalni dohodak
ITU	Integrirana teritorijalna ulaganja
HNB	Hrvatska narodna banka

BDP	Bruto domaći proizvod
SKM	Standardna kupovna moć
PUZ	Program ulaganja u zajednicu
PORLZ	Program održivog razvoja lokalne zajednice

Sadržaj

1. Uvod.....	1
1.1. Predmet i problem istraživanja rada	4
1.2. Cilj istraživanja	5
1.3. Pregled dosadašnjih istraživanja	5
1.4. Hipoteza rada	7
1.5. Metodologija rada	8
2. Kohezijska politika Europske unije u razdoblju od 2014. do 2020. i od 2021. do 2027. godine.....	9
2.1. Pravni, strateški i institucionalni okvir kohezijske politike u Europskoj uniji i Republici Hrvatskoj	13
2.2. Teorija i perspektive kohezijske politike Europske unije 2014. - 2020.....	15
2.2. Teorija i perspektive kohezijske politike Europske unije 2021. - 2027.....	23
2.2.1. Europski fond za regionalni razvoj (EFRR)	26
2.2.2. Europski socijalni fond + (ESF+)	27
2.2.3. Kohezijski fond (KF)	30
2.2.4. Fond solidarnosti (FS).....	32
2.2.5. Fond za pravednu tranziciju (FPT)	33
2.3. Dimenzije kohezijske politike Europske unije.....	35
2.3.1. Teritorijalna dimenzija kohezijske politike Europske unije	35
2.3.2. Ekonomska dimenzija kohezijske politike Europske unije	40
2.3.3. Socijalna dimenzija kohezijske politike Europske unije	45
2.4. Ulaganja kohezijske politike u razdoblju od 2021. do 2027. godine	46
3. Kohezijska politika Europske unije u Republici Hrvatskoj.....	48
3.1. Programi financirani sredstvima Europske unije u programskom razdoblju 2014. – 2020. 50	

3.2. Teritorijalna, ekonomska i socijalna dimenzija kohezijske politike u Republici Hrvatskoj.....	51
3.2.1. Teritorijalna dimenzija kohezijske politike Republike Hrvatske.....	52
3.2.2. Ekonomska dimenzija kohezijske politike Republike Hrvatske.....	64
3.2.3. Socijalna dimenzija kohezijske politike Republike Hrvatske.....	68
3.3. Kohezijska politika županija Sjeverne Hrvatske.....	70
4. Utjecaj kohezijske politike Europske unije na razvoj županija Sjeverne Hrvatske.....	72
4.1. Socijalni kapital: demografski trendovi, tržište rada, obrazovanje i kvaliteta života	72
4.2. Socijalna inkluzija, interakcija, kultura i kvaliteta života	86
5. Perspektive i izazovi kohezijske politike Europske unije u Sjevernoj Hrvatskoj.....	89
6. Zaključak.....	92
Popis literature	95
Popis slika	104
Popis grafikona	105
Popis tablica	106

1. Uvod

Europska unija (EU) nastala je kao ideja o ujedinjenju, europskom ujedinjenju, a sve je počelo sa Europskom zajednicom za ugljen i čelik, odnosno, Schumanovom deklaracijom (1950.) navode Obadić i Marelja (2022). Osnivanjem navedene zajednice napravljen je veliki iskorak u stvaranju ekonomske i gospodarske europske integracije (Lojić, 2018:216). Tako započinje stvaranje kohezijske politike EU. No, nikako ne smijemo zaboraviti i teritorijalnu i socijalnu integraciju jer kada se sagleda iz aspekta kohezije onda se uzimaju sva tri elementa u obzir (teritorijalni, ekonomski i socijalni). Kohezijska politika EU, kao integralni dio europskog integracijskog procesa, obuhvaća sve ove aspekte kako bi se osigurala sveobuhvatna kohezija unutar EU. Što znači da se politike i programi EU usmjeravaju prema postizanju ravnoteže i solidarnosti među regijama i društvenim skupinama, te se provode različiti instrumenti i fondovi kako bi se potaknuo održivi gospodarski razvoj, socijalna uključenost te teritorijalna ravnoteža.

Naime, to se kohezijskom politikom čini kroz podupiranje gospodarskog rasta, otvaranje radnih mjesta, poslovnu konkurentnost te ono na čemu je danas poprilično velik naglasak, održivi razvoj i zaštitu okoliša. Nakon Europske zajednice za ugljen i čelik osnovana je i pokrenuta Europska ekonomska zajednica (u nastavku Zajednica) i Europska zajednica za atomsku energiju ne bi li se tako stvorilo zajedničko tržište i tržište atomske energije, a Europska zajednica za ugljen i čelik postaje dio navedenih zajednica. Ona je za zadatak imala da se unaprijedi ravnomjeran razvoj privrednih djelatnosti, ostvari veća stabilnost, brži rast standarda stanovništva, uspostava i povezivanje država koje su joj pripadale. U konačnici to je rezultiralo stvaranjem i implementacijom zajedničke politike. Posljedično navedenom države potpisnice su kreirale politiku koja se odnosila na poljoprivredu, prijevoz, socijalno osiguranje, kretanje ljudi i roba unutar granica zemalja potpisnica¹ (Lojić, 2018:220-221). Zajednica je, u odnosu na Zajednicu za ugljen i čelik, postavila ciljeve i rokove za formiranje carinske unije unutar Europske zajednice. Osnovni cilj Zajednice bio je postići potpunu slobodu kretanja roba, usluga, ljudi i kapitala između članica.

Međutim, dvanaestogodišnji rok koji je bio zadan nije ispunjen, ali se uspjelo dovoljno postići da bi se uspostavile zajedničke carine u odnosu na treće zemlje. Iako, Velika Britanija prvotno nije podržala ideju zemalja potpisnica o Zajednici, no ubrzo je promijenila svoje

¹ Francuska, Njemačka, Italija, Belgija, Nizozemska i Luksemburg

mišljenje i započela pregovore sa Zajednicom oko svog ulaska u istu (Kuko, 2006:95-97). Uz Zajednicu osnovala se Europska zajednica za atomsku energiju, a ciljevi koje je imala su bili miroljubivog karaktera. Ista je osnovana Rimskim ugovorom² (Hrvatska enciklopedija, 2024), a usmjerena je bila ka tome da se stvore uvjeti koji su neophodni za brz razvoj atomske energije kao i njezinu distribuciju u okviru država koje su bile njezine članice. Uslijed navedenog nastaju zajedničke politike država članica usmjerene prema: investicijama i postrojenjima, sigurnosnim standardima, vlasništvu fisijskog materijala, istraživanjima, snabdijevanja rudama i gorivom, primjeni atomske energije, međunarodne suradnje te uspostavi zajedničkog tržišta. Posljedično navedenom formira EU koja se iz dana u dan povećava (raste broj članica). Mintas-Hodak (2004) kaže kako je EU zapravo rezultat Europske zajednice koja je sačinjena integracijom tri prethodno navedene zajednice. Već je Europska zajednica uvela načelo socijalne i ekonomske kohezije s namjerom da se smanje razlike između regija na području Europe. Za navedeno je bio zadan rok 31.12.1992. godine. U veljači 1992. potpisan je Ugovor o Europskoj uniji³, koji na snagu stupa 01.11.1993. godine (Lojić, 2018:224-226). Kao osnovni ciljevi EU definirani su (Lojić, 2018:226):

- poticanje uravnoteženog i održivog gospodarskog razvoja,
- utvrđivanje i potvrđivanje vlastitog identiteta na međunarodnoj sceni,
- jačati zaštitu prava i interesa državljana država članica EU,
- razvijanje bliske suradnje u pravosuđu te unutarnjim poslovima.

Iz navedenih osnovnih ciljeva može se zaključiti kako je glavni cilj EU bila uspostava Kohezijske politike kojom će se ostvariti planirano. Ne bi li se postigao ravnomjeran regionalni razvoj u Europi i uspostavila kohezijska politika: „*Europska unija definirana je kao federacija u monetarnim odnosima, poljoprivredi, trgovini i zaštiti životne sredine; konfederacija u socijalnoj i ekonomskoj politici, zaštiti potrošača i unutrašnjoj politici; međunarodna organizacija u vanjskoj politici.*“ (Lojić, 2018:226). Samim time temelj EU je uspostava jedinstvenog tržišta čiji temelji su nastali na Carinskoj uniji, pritom uvažavajući zajedničku politiku u području ribarstva i jedinstvenoj valuti.

² Ugovor o osnivanju Europske ekonomske zajednice ili poznatije rečeno Rimski ugovor, više o tome na: <https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/hr/in-the-past/the-parliament-and-the-treaties/treaty-of-rome> (29.01.2023.)

³ Ugovor o Europskoj uniji ili, poznatije kao takozvani Maastrichtski ugovor, više o tome na: <https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/en/in-the-past/the-parliament-and-the-treaties/maastricht-treaty> (29.1.2023.)

Ne bi li se postiglo ostvarivanje jedinstvenog tržišta, carinske unije, jedinstvene valute i zajedničke politike potpisan je Schengenski sporazum (1985) kojim je 5 zemalja EU ukinulo prepreke i omogućilo neometan promet kroz granice zemalja. Ključnu ulogu u razvoju kohezijske politike EU imao je i Amsterdamski ugovor potpisan 1999. godine, a kojemu je zadatak bio razjasniti Maastrichtski ugovor. Trebalo je definirati i uspostaviti nova pravila oko donošenja odluka, širenja zajedničkih nadležnosti, definiranja pravnih i unutarnjih poslova (Lojić, 2018:227-228). Nakon toga Unija 2002. godine uvodi jedinstvenu valutu – euro i tako Europska unija ostvaruje jednu od svojih stalnih ambicija koja je dio ekonomske i monetarne unije (Povijest i svrha eura, 2024). Nakon uvođenja eura kao jedinstvene valute, Europska unija 2004. godine prima deset novih zemalja⁴ u svoje članstvo i dodatno osnažuje svoj položaj u svijetu. Zemlje koje su u tom trenutku bile potencijalni kandidati i kandidati za ulazak u EU su: Bugarska, Rumunjska i Turska. Godine, 2007. Bugarska i Rumunjska ulaze u Europsku uniju, a potencijalni kandidati i zemlje kandidati za ulazak u Europsku uniju su Hrvatska, Sjeverna Makedonija i Turska (Povijest Europske unije 2000.-2010.). U rujnu 2008. godine Europsku uniju pogađa globalna gospodarska kriza u kojoj započinju problemi koji potiču zemlje EU na još bližu i aktivniju zajedničku gospodarsku suradnju kojom jačaju kohezijsku politiku EU. Kriza započeta 2008. godine, dvije godine kasnije izaziva financijsku krizu u EU te je nekoliko zemalja imalo problema s javnim financiranjem i 16 država članica je podržalo plan da se zemljama koje nemaju euro uveden kao valutu pomogne u rješavanju ostvarenih deficita. Kao rezultat rješavanja financijske krize osnovana je bankovna unija ne bi li se osigurao pouzdaniji i sigurniji bankarski sektor (Povijest Europske unije 2010. - 2019.). U međuvremenu do 2019. godine EU se uz ambiciju da ojača svoju kohezijsku politiku i krizu koja ju je zadesila susreće i s ulaskom Republike Hrvatske (RH) kao jedine nove članice u posljednjem desetljeću te EU dolazi na 28 članica. Jedan od ključnih utjecaja na kohezijsku politiku EU događa se 2015. i ponovno 2019. godine kada EU poduzima sve što je u tom trenutku u njezinoj moći ne bi li stvorila klimatski neovisnu Europu zbog klimatske krize koja se odvija i iz dana u dan sve više jača (Povijest Europske unije 2010. - 2019.). Naime, 2019. godine započinje globalna javnozdravstvena kriza, započinje pandemija COVID-19 virusa. Europska unija je zahvaljujući svojoj kohezijskoj politici osigurala svojim državama članicama potrebna sredstva kao i cjepiva ne bi li se ograničilo širenje virusa, a kasnije gospodarstvo lakše oporavilo. U povijesti EU postignut je dogovor o najvećem paketu poticaja ikada do sad, a koji se financirao iz proračuna EU. S obzirom na klimatsku neutralnost koju

⁴ Slovenija, Češka, Cipar, Estonija, Latvija, Mađarska, Litva, Malta, Slovačka i Poljska

EU želi postići, paket poticaja (poznatije kao NextGeneration EU) imao je naglasak na klimatsku neutralnost, odnosno zeleni i digitalni oporavak. Godine, 2020. Ujedinjeno Kraljevstvo napušta EU i ona ponovno dolazi na 27 članica. Godinu dana kasnije pokreće se Konferencija o budućnosti Europe kao primjer inovativne participacije demokracije s ciljem oblikovanja budućnosti EU i njezine kohezijske politike (Povijest Europske unije: od 2020. do danas, 2024).

Kako bi EU ostvarila svoju kohezijsku politiku i ciljeve značajan udio svog proračuna i aktivnosti usmjerava na smanjivanje razlika između regija (Krpan, 2020:57), a Poseban naglasak stavljen je na ruralna područja i regije koje su zahvaćene industrijskom tranzicijom ili su suočene s nepogodama i demografskim poteškoćama.

Ulaskom RH u EU i ona je postala dio Kohezijske politike koju EU provodi i RH je dobila na raspolaganje dio sredstava ne bi li ostvarila ekonomsku, teritorijalnu i socijalnu koheziju između svojih regija. Kako bi Republika Hrvatska što prije uspjela postići koheziju među svojim regijama osmislila je različite programe/projekte pomoću kojih izričito ulaže u određene dijelove zemlje, a ponajviše one koji su najmanje razvijeni. Dakako, kohezijskom politikom je obuhvaćen cijeli teritorij kako RH tako i EU, ali se u slabije razvijene dijelove usmjerava više bespovratnih sredstava. Tako je RH osmislila Projekt Sjever i Projekt Slavonija, Baranja i Srijem za koje su potpisani/sklopljeni razvojni sporazumi ne bi li ciljanim ulaganjima postigla ravnomjeran razvoj između statističkih regija (NUTS) II razine u RH. Više o samom regionalnom razvoju i utjecaju Kohezijske politike na RH i regiju Sjeverna Hrvatska slijedi u nastavku ovog rada.

1.1. Predmet i problem istraživanja rada

Predmet istraživanja rada je utjecaj kohezijske politike EU na dinamiku razvoja županija Sjeverne Hrvatske, odnosno utvrditi i objasniti regionalnu politiku EU i RH s naglaskom na Sjevernu Hrvatsku. Teritorijalni aspekt kohezijske politike EU ima za cilj poticanje uravnoteženog razvoja među regijama. To uključuje rješavanje, prije svega ekonomskih razlika, promicanje održivog urbanog i ruralnog razvoja i osiguravanje učinkovite upotrebe resursa (Europska komisija, 2014) te socijalnu ujednačenost. Pri tome, ekonomska dimenzija kohezijske politike naglašava potporu regijama za povećanje konkurentnosti njihove ekonomske strukture i konvergencije. To uključuje ulaganja u infrastrukturu, inovacije i otvaranje radnih mjesta kako bi se potaknuo ekonomski rast, posebno u manje razvijenim

regijama, naglašavaju McCann i Ortega-Argilés (2015). Ipak, socijalna dimenzija usmjerena je na uvođenje mjera i programa za smanjenje siromaštva, poticanje socijalne uključenosti i poboljšanje kvalitete života u regijama u nepovoljnom položaju. Stoga, kako Barca i Magnani (2017) ističu, kohezijska politika Europske unije usmjerena je na rješavanje društvenih izazova, uključujući nezaposlenost, obrazovanje, zdravstvenu skrb i društvene nejednakosti, a tome se svakako može dodati i kultura. Više o kohezijskoj politici u prethodnom i tekućem programskom razdoblju slijedi u nastavku rada.

Regionalna klasifikacija u Europskoj uniji temelji se na statističkim regijama, takozvanim NUTS regijama. NUTS regije smatraju se ključnima za provedbu kohezijske politike jer omogućavaju, takozvano, nijansiranje, razumijevanje regionalnih razlika (Europski parlament, 2019). Kreatori regionalne politike prilagođavaju intervencije specifičnim potrebama i izazovima regija, osiguravajući ciljano i učinkovito korištenje fondova Europske unije. Ukratko, kohezijska politika EU djeluje kroz teritorijalnu, ekonomsku i socijalnu dimenziju, s fokusom na regije NUTS II, a što je i temeljni cilj istraživanja ovog poslijediplomskog specijalističkog rada. Upravo ovaj pristup prepoznaje različite izazove s kojima se suočavaju različite regije na razini Europske unije i za cilj ima stvoriti uravnoteženiji i kohezivniji europski krajolik – u ovom slučaju, s posebnim naglaskom na NUTS II statističke regije Republike Hrvatske i pripadajuće im županije (NUTS III).

1.2. Cilj istraživanja

Glavni cilj istraživanja je *utvrditi utjecaj kohezijske politike EU na dinamiku razvoja županija Sjeverne Hrvatske*. Uz glavni cilj definiran je i dodatni cilj, a koji glasi: *Istražiti ekonomsku, teritorijalnu i socijalnu dimenziju kohezijske politike Europske unije i shodno tome, izraditi komparativnu analizu županija Sjeverne Hrvatske (sačiniti i interpretirati rezultate komparativne analize županija Sjeverne Hrvatske)*.

1.3. Pregled dosadašnjih istraživanja

Pregledom dosadašnjih istraživanja želi se dati uvid u to kako je kohezijska politika utjecala na regionalni razvoj drugih zemalja članica EU. Farrole, Rodriguez-Pose i Stroper (2011) ističu kako je EU kohezijsku politiku učinila jednom od ključnih politika i s obzirom na to da je gospodarska aktivnost neravnomjerno raspoređena po prostoru na različitim

dijelovima EU uočiti će se jazovi u različitim segmentima: od broja stanovnika, gospodarskih aktivnosti do financijskog stanja stanovništva. Leonardi (2005) u svojoj knjizi govori o razlikama između kohezijske i regionalne politike koja se provodila od 1989. do 2004. godine kada je kohezijska politika EU ušla u svoju 15-tu godinu postojanja. Usporedbe koje je Leonardi (2015) radio u svojoj knjizi odnosile su se na usporedbe 10 država koje su u to vrijeme bile članice EU. Lopez-Bazo (2021) je u svom radu obradio utjecaj kohezijske politike na regionalne razlike u podršci EU, na razini EU. Medeiros (2014) je u svom radu engl. „*European Union Cohesion Policy and Spain: a territorial impact assessment*“ (hrv. Kohezijska politika Europske unije i Španjolska: procjena teritorijalnog utjecaja) istražio kakve učinke je ostvarila teritorijalna dimenzija kohezijske politike na Španjolsku u periodu od 1989. do 2013. godine. Rauhut i Humer (2020) u svom radu govore o ekonomskoj misli koja utječe na KP Unije s pretpostavkom da se gospodarski rast prostorno širi u ključnim okvirnim dokumentima EU politike i uspoređuju se s različitim ekonomskim teorijama. Bradley (2005) je u svom radu napravio evaluaciju utjecaja kohezijske politike EU na manje razvijene zemlje i regije EU. Medeiros (2016) je u svom radu pod nazivom „Postoji li porast teritorijalne dimenzije u kohezijskoj politici EU?“ (engl. *Is there a rise of the territorial dimension in the EU Cohesion Policy?*) ispitao ulogu i važnost teritorijalne dimenzije kohezijske politike na razini EU u 5 programskih razdoblja koja su trajala od 1989. do 2020. godine. Pri tome je povezoao proces provedbe s različitim teritorijalnim elementima uključujući stratešku politiku, učinke politike i teritorijalne ljestvice.

Istraživanjem poput ovog pruža se širok pregled različitih aspekata i učinaka kohezijske politike EU na regionalni razvoj, uključujući ekonomske, teritorijalne i socijalne dimenzije. Njihovi nalazi mogu pružiti korisne uvide u utjecaj kohezijske politike na regionalni razvoj županija Sjeverne Hrvatske. Naime, gotovo da i nema istraživanja koja se baziraju na NUTS 2 razini te je to ujedno bio dodatni poticaj za odabir teme rada kao što je ova. Fokusiranje na ovu razinu analize omogućit će dublje razumijevanje specifičnih utjecaja politika EU na razvoj konkretnih regija unutar Hrvatske, točnije na regiju Sjeverne Hrvatske. U konačnici, istraživanje će pružiti korisne uvide i informacije kako bi se bolje razumjeli učinci kohezijske politike EU na lokalnoj razini te kako bi se osigurala učinkovitija i ciljana podrška razvoju regija poput Sjeverne Hrvatske.

1.4. Hipoteza rada

Nakon opisanog problema istraživanja, danog pregleda dosadašnjih istraživanja i definiranih ciljeva istraživanja, definirana je sljedeća radna hipoteza:

H1: Postojeća teritorijalna, ekonomska i socijalna dimenzija kohezijske politike Europske unije smanjuje regionalne ekonomske neravnoteže županija Sjeverne Hrvatske

Kohezijska politika Europske unije, vođena načelom solidarnosti, nastoji poticati uravnotežen razvoj u svim državama članicama i njezinim regijama. Sjeverna Hrvatska, kao posebna NUTS II statistička regija i specifična regionalna cjelina sastavljena od pet županija Republike Hrvatske, predstavlja uvjerljiv slučaj za ispitivanje učinkovitosti kohezijske politike Europske unije u rješavanju specifičnih izazova i traženju razvojnih mogućnosti. Kroz identifikaciju teritorijalne, ekonomske i socijalne dimenzije kohezijske politike Europske unije, istražiti će se utjecaji na županije Sjeverne Hrvatske te će se pokušati dokazati kako kohezijska politika Europske unije smanjuje regionalne ekonomske neravnoteže Sjeverne Hrvatske. Pokazatelji koji će se, pri tome, koristiti u izradi komparativne analize županija Sjeverne Hrvatske bit će sljedeći: demografski (kretanje stanovništva županije između dva Popisa stanovništva: ukupan broj stanovnika, prirodni prirast, udio zaposlenih osoba u ukupnom stanovništvu, struktura nezaposlenog stanovništva, ekonomski (u razdoblju između Popisa stanovništva: kretanje apsolutnog iznosa BDP-a županije, kretanje broja aktivnih pravnih osoba, investicije u dugotrajnu materijalnu imovinu) te institucionalni projekti (iz područja gospodarstva, poduzetništva, kulture) financirani iz kohezijskog fonda, udio pojedinih područja projekata u ukupnom broju projekata županije financiranih iz kohezijskog fonda). Iako se neće raditi ekonometrijska analiza, pokušat će se, nakon provedene komparativne analize, formulirati zaključci o uspješnosti korištenja fondova EU i pokušat će ih se usporediti s kretanjima općih ekonomskih pokazatelja županija Sjeverne Hrvatske.

1.5. Metodologija rada

Metodologija rada predstavlja sustavan način na koji će ovaj poslijediplomski specijalistički rad biti definiran i izrađen. Za potrebe izrade ovog poslijediplomskog specijalističkog rada koristit će se sljedeće metode:

- deskripcije (u radu će se pozornost posvetiti detaljnom opisivanju činjenica i podataka s ciljem povećanja točnosti i objektivnosti rada)
- analiza i sinteza (složeniji predmeti, pojave ili ideje će se raščlaniti na njihove sustavne elemente, dok će se određeni dijelovi ipak povezivati u složenije cjeline)
 - ekonometrijska i komparativna analiza,
- generalizacije (sagledati će se šira slika s ciljem stvaranja više zaključaka i mogućih novih prijedloga i rješenja za promatranu temu),
- induktivna i deduktivna (sukladno općim zakonitostima provesti će se zaključivanje općeg karaktera, kao i zaključivanje od općeg ka pojedinačnom).

2. Kohezijska politika Europske unije u razdoblju od 2014. do 2020. i od 2021. do 2027. godine

Kohezijsku politiku (KP) se vrlo često naziva i regionalnom politikom pa čak i politikom solidarnosti jer se karakterizira kao najvažnija politika EU. To je vrsta politike koja brine da među regijama nema prevelikih razlika. Europska KP za cilj ima postizanje kohezivnijeg teritorija Unije. Medeiros (2016) kaže kako tko god tvrdi drugačije oslanja se na pojednostavljenu i neutemeljenu perspektivu kojom se zanemaruje važna uloga KP. Rauhut i Humer (2021) ističu kako je ekonomska misao ta koja oblikuje KP kojom će se potaknuti rast i razvoj svih područja EU, ali se fokus to jest ključni postulat stavlja na to da će se gospodarski rast i razvoj proširiti iz metropolitanskih područja i gradskih regija, preko malih i srednjih gradova, do ruralnih i zaostalih regija.

Kroz ovo poglavlje će se promatrati prethodno (2014. – 2020.) i tekuće (2021. – 2027.) programsko razdoblje KP. Nadasve, KP predstavlja jednu od najdugovječnijih karakteristika rasta i razvoja EU jer njezini korijeni sežu još od potpisivanja Rimskog ugovora. S vremenom kako je i ranije spomenuto postala je jednom od najvažnijih i najznačajnijih politika EU pritom apsorbirajući 1/3 proračuna Unije. Pravni temelj KP daje sadržaj UFEU, a formalna pravila i procedure za provođenje politike zapravo su propisani Uredbama koje uređuju četiri strukturna fonda i Kohezijski fond (KF). Kohezijska politika usmjerena je na podržavanje svih regija i gradova u EU ne bi li se otvorila nova radna mjesta, potaknula poslovna konkurentnost i ekonomski rast, ostvario održivi razvoj i u konačnici podigla razina kvalitete života građana (Kohezijska politika, 2024). Kohezijskom politikom se pomažu ostvariti ciljevi i politike EU i upotpuniti one politike koje se bave:

- inovacijama i istraživanjem,
- obrazovanjem,
- energijom,
- okolišem,
- zapošljavanjem,
- tržištem jedinstvenog karaktera.

Kohezijska politika od samih svojih početaka sadrži načela koja predstavljaju osnovicu za njezino učinkovito djelovanje, a Maleković, Puljiz i Keser (2018:6) kao najvažnija načela KP identificiraju:

- višegodišnje i strateško planiranje,
- partnerstvo,
- osiguranje da fondovi EU ne zamjenjuju nacionalne fondove i
- djelotvornije i učinkovito upravljanje.

Za države članice EU, a posebice one slabije razvijene prethodno navedena načela veoma su važna i imaju izniman značaj. Naime, ona omogućavaju usklađivanje u procesima nacionalnih i regionalnih politika s KP, pa države članice imaju pravo na veći iznos financijskih sredstava iz fondova. Na primjer RH ima pravo na iznos od 85,0% sufinanciranja. Načela se mogu okarakterizirati na sljedeći način:

- **Višegodišnje i strateško planiranje** - predstavlja financiranje te razvoj strategija i nacionalnih programa u višegodišnjim razdobljima, a koji su usklađeni s prioritetima EU. Fokus ovog načela je na ključne razvojne prioritete jer obuhvaća i druga načela KP kroz utvrđivanje koncentracije i jasnih ciljeva za svaku od zemalja, ali i na djelotvornu koordinaciju politika i fondova (Maleković, Puljiz i Keser, 2018:6). Upravo zato svaka od zemalja članica izrađuje svoje strateške i operativne planove, odnosno programira planirana ulaganja kroz iste.
- **Partnerstvo** - ovo načelo se koristi za povezivanje svih ključnih tijela vlasti na svim razinama zajedno sa društvenim i ekonomskim dionicima i civilnim društvom koje također treba biti uključeno u proces planiranja, upravljanja i u konačnici praćenja (Maleković, Puljiz i Keser, 2018:6).
- **Fondovi EU ne zamjenjuju nacionalne fondove** - fondovi EU trebaju dopuniti nacionalne fondove, samim time se stvara mogućnost za usklađenost nacionalnih fondova i fondova EU. Pri tome se doprinosi ostvarivanju sinergijskih učinaka i podizanju vrijednosti kojima se osnažuje konkurentna prednost i razvojni potencijal (Maleković, Puljiz i Keser, 2018:6). Republika Hrvatska kroz svoja Ministarstva, ali i ostala tijela državne uprave te razne Ustanove i Organizacije raspisuje natječaje koji se financiraju isključivo iz nacionalnih sredstava, samim time fondovi EU zapravo nadopunjuju nacionalne fondove.
- **Djelotvorno i učinkovito upravljanje** - ovo se načelo veže uz razumno financijsko upravljanje te uklanjanje administrativnih prepreka ne bi li se postigla usklađenost s EU i nacionalnim zakonodavstvom (Maleković, Puljiz i Keser, 2018:6).

Europska unija s obzirom na svoja načela te pristupom „podijeljenog upravljanja“ mobilizira različite aktere na različitim teritorijalnim dimenzijama kroz teritorijalnu suradnju ne bi li potaknula javne vlasti na zajednički rad, što omogućava i prevladavanje državnih granica. Kohezijsku politiku se može okarakterizirati kao značajnim izrazom solidarnosti između država članica te najopipljivijim načinom na koji građani Unije doživljavaju EU (Piattoni, Polverari, 2019). Pod konceptom "podijeljenog upravljanja", EU potiče suradnju između različitih aktera na različitim teritorijalnim razinama, uključujući nacionalne, regionalne i lokalne vlasti, civilno društvo, poslovni sektor i akademske institucije. Ovakav pristup omogućuje zajednički rad na razvojnim projektima i programima te omogućuje premošćivanje nacionalnih granica radi postizanja zajedničkih ciljeva.

Kohezijska politika se s godinama razvijala kroz različite dimenzije, ali je zadržala svoju sveobuhvatnu misiju, koja se odnosi na to da je potpora regijama koje zaostaju u rastu i razvoju te tako potiče skladnost razvoja u cijeloj EU (Piattoni, Polverari, 2019). Prilikom rasta i razvoja kohezijska politika se prilagođavala na način da je davala odgovore za prepreke na koje je nailazila. Prepreke koje su se javljale bile su uzrokovane različitim vanjskim i unutarnjim utjecajima od samog širenja Unije zbog povećanja broja članica, ratova, globalne i financijske krize, pandemije COVID-19 virusa. Svaki neplanirani događaj stvorio bi okolnosti u kojima EU nije imala mnogo vremena na raspolaganju za kreiranje rješenja, već je morala veoma brzo djelovati. Tekući višegodišnji financijski okvir (VFO) sadrži sedam poglavlja kojima će se baviti kohezijska politika:

- 1) kohezija i vrijednosti,
- 2) okoliš i prirodni resursi,
- 3) inovacije, digitalna pitanja i jedinstveno tržište,
- 4) EU susjedstvo i svijet,
- 5) europska javna uprava,
- 6) upravljanje granicama i migracijama te
- 7) obrana i sigurnost.

U trenutnom programskom razdoblju koje traje od 2021. do 2027. godine EU ima pet ciljeva političkog karaktera (Ekonomska, socijalna i teritorijalna kohezija, 2023):

- 1) pametnija Europa,
- 2) Europa bliža građanima,
- 3) zelenija i niskougljična Europa,
- 4) Europa s naglašenijom socijalnom komponentom i

5) povezanija Europa.

Iz prethodno navedenih ciljeva, jasno je da EU teži ostvariti niz ključnih prioriteta kako bi unaprijedila svoju ekonomsku, socijalnu i ekološku situaciju, te povećala povezanost unutar regije. Kako bi bilo jasnije čemu svaki od ciljeva služi u nastavku slijedi pojašnjenje svakog od njih:

- **Pametnija Europa** - cilj koji naglašava potrebu za promicanjem inovacija, digitalne transformacije, istraživanja i razvoja te jačanja digitalnih vještina kako bi se potaknuo inteligentan i održiv gospodarski rast (Ekonomska, socijalna i teritorijalna kohezija, 2023).
- **Europa bliža građanima** - za cilj ima jačanje demokratskih procesa, transparentnosti i participacije građana u odlučivanju EU, kao i osiguravanje dostupnosti javnih usluga i infrastrukture na lokalnoj razini (Ekonomska, socijalna i teritorijalna kohezija, 2023).
- **Zelenija i niskougljična Europa** - naglašava potrebu za tranzicijom prema održivom gospodarstvu s niskim emisijama ugljika, smanjenjem onečišćenja okoliša, očuvanjem prirodnih resursa i promicanjem obnovljivih izvora energije (Ekonomska, socijalna i teritorijalna kohezija, 2023).
- **Europa s istaknutijom socijalnom komponentom** - cilj u kojem se stavlja naglasak prvenstveno na smanjenje socijalne isključenosti, borbu protiv siromaštva, osiguravanje pravednijeg pristupa obrazovanju, zdravstvenoj zaštiti, zapošljavanju i socijalnoj zaštiti te jačanje socijalne kohezije (Ekonomska, socijalna i teritorijalna kohezija, 2023).
- **Povezanija Europa** - fokus je na jačanju povezanosti unutar EU kroz investicije u prometnu i digitalnu infrastrukturu, poticanje mobilnosti građana i roba te podrška ruralnom razvoju i regionalnoj suradnji (Ekonomska, socijalna i teritorijalna kohezija, 2023).

Navedeni politički ciljevi predstavljaju strateški okvir za oblikovanje politika i programa EU tijekom navedenog razdoblja te imaju za cilj promicanje održivog, inkluzivnog i konkurentnog razvoja EU. Kohezijska politika ima ključnu ulogu u postizanju ovih ciljeva, posebno u promicanju ekonomske, socijalne i teritorijalne kohezije unutar EU, ne bi li se uspostavila što bolja ravnoteža na području Unije i tako u konačnici osnažilo gospodarstvo EU. Ipak, kohezija sama po sebi označava udruživanje i osnaživanje partnerstva kojima se teži ka stvaranju boljih uvjeta života neke zajednice, a što se postiže umanjivanjem regionalnih razlika,

odnosno, poboljšanjem uvjeta života i rada građana u najmanje razvijenim dijelovima EU (Krpan, 2020:57-58). Upravo to EU čini KP koja je, kako je već rečeno, jedna od najvažnijih politika EU.

2.1. Pravni, strateški i institucionalni okvir kohezijske politike u Europskoj uniji i Republici Hrvatskoj

Pravni, strateški i institucionalni okvir kohezijske politike u Europskoj uniji i Republici Hrvatskoj uključuje niz zakonodavnih, političkih i administrativnih elemenata koji su ključni za provedbu politika i programa kohezijske politike. Republika Hrvatska svoj pravni, strateški i institucionalni okvir je definirala kroz nekoliko različitih dokumenata, a to su:

- 1) Zakon o regionalnom razvoju (NN 147/17, 123/17, 118/18),
- 2) Zakon o potpomognutim područjima (NN 118/18),
- 3) Zakon o brdsko-planinskim područjima (NN 118/18),
- 4) Nacionalna razvojna strategija RH do 2030. godine.

Zakonodavni paket za KP u razdoblju od 2021. do 2027. godine definiran je u okviru sljedećih pravnih dokumenata (Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova EU, 2024, European Commission, 2021):

- Uredbom (EU) 2021/1059 Europskog parlamenta i Europskog Vijeća od 24.06.2021. o Europskom fondu za regionalni razvoj i Kohezijskom fondu,
- Uredbom (EU) 2021/1057 Europskog parlamenta i Europskog Vijeća od 24. lipnja 2021. o uspostavi Europskog socijalnog fonda plus (ESF+) i stavljanju izvan snage Uredbe (EU) br. 1296/2013,
- Uredbom (EU) 2012/1056 Europskog parlamenta i Vijeća od 24. lipnja 2021. o uspostavi Fonda za pravednu tranziciju,
- Uredba (EU) 2021/1060 Europskog parlamenta i vijeća od 24. lipnja 2021. o utvrđivanju zajedničkih odredaba o Europskom fondu za regionalni razvoj, Europskom socijalnom fondu plus, Kohezijskom fondu, Fondu za pravednu tranziciju i Europskom fondu za pomorstvo, ribarstvo i akvakulturu te financijskih pravila za njih i za Fond za azil, migracije i integraciju, Fond za unutarnju sigurnost i Instrument za financijsku potporu u području upravljanja granicama i vizne politike,
- Uredba (EU) 2021/1147 o uspostavi Fonda za azil, migracije i integraciju od 7. srpnja 2021.,

- Uredba (EU) 2021/1148, u okviru Fonda za integrirano upravljanje granicama Instrumenta za financijsku potporu u području uspravljanja granica i vizne politike od 7. srpanja 2021.,
- Uredba (EU) 2021/1149 o uspostavi Fonda za unutarnju sigurnost od 7. srpnja 2021. godine i
- Uredbom 2021/1139 o uspostavi Europskog fonda za pomorstvo, ribarstvo i akvakulturu od 7. srpnja 2021.

Navedeni pravni dokumenti ne obuhvaćaju Poljoprivredne fondove (Europski fond u poljoprivredi (EFPJ) i Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj (EPFRR), ali njihove alokacije su uključene u cjelokupnu omotnicu koja je namijenjena RH. Pravni dokument kojim se uređuju navedene stavke jest: Uredba (EU) 2021/2215 Europskog parlamenta i vijeća od 2. prosinca o utvrđivanju pravila o potpori za strateške planove koje izrađuju države članice u okviru zajedničke poljoprivredne politike i koji se financiraju iz Europskog fonda za jamstva i Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj te o stavljanju izvan snage uredbe br. 1305/2013 (EU) i br. 1037/2013 (SP ZPP, 2024).

Pravni i strateški okvir Europske unije ogleda se u:

- 1) Ugovoru o funkcioniranju Europske unije (UFEU), posebice članci 174. do 178. koji utvrđuju ciljeve i načela kohezijske politike;
- 2) Europski zakonodavni akti, uključujući Uredbe i Direktive, koji detaljno definiraju strukturu, ciljeve, instrumente i postupke provedbe kohezijske politike;
- 3) Europska komisija koja je odgovorna za provođenje pravila i propisa EU te za upravljanje fondovima i programima kohezijske politike;
- 4) Strategiji Europa 2020 koja postavlja dugoročne ciljeve za održivi rast i razvoj EU, koji se usklađuju s ciljevima kohezijske politike;
- 5) Operativnim programima.

Točno je da u institucionalnom okviru EU i RH postoje nacionalne i regionalne vlasti koje su odgovorne za provedbu KP i to čine, to jest trebaju činiti u skladu s nacionalnim i europskim propisima. U kontekstu EU, ključne institucije uključene u provedbu KP su:

- Europska komisija - odgovorna je za izradu zakonodavstva EU-a i nadzor nad provedbom politika. Komisija također priprema i provodi strategije i programe u vezi s klimatskom politikom.

- Europski parlament - sudjeluje u procesu donošenja zakonodavstva EU-a, daje mišljenja i glasa o prijedlozima zakona te nadzire rad Europske komisije.
- Vijeće EU - predstavlja nacionalne vlade država članica EU-a i sudjeluje u donošenju zakona. Vijeće zajedno s Europskim parlamentom usvaja zakonodavstvo EU-a, uključujući i ono vezano uz klimatsku politiku.

Što se tiče Republike Hrvatske, nacionalne i regionalne vlasti sudjeluju u provedbi KP na sljedeći način:

- Nacionalna vlada i ministarstva - odgovorni su za donošenje nacionalnih zakona i politika u skladu s europskim propisima te za koordinaciju provedbe klimatske politike na nacionalnoj razini.
- Agencija za regionalni razvoj RH - odgovorna je za provedbu regionalne politike na razini države, uključujući i područja vezana uz klimatsku politiku.
- Regionalne agencije - aktivno sudjeluju u provedbi regionalne politike na razini regije te mogu biti uključene u provedbu klimatskih programa i projekata na lokalnoj razini.

Sve navedene institucije surađuju kako bi osigurale učinkovitu provedbu klimatske politike i ostvarile ciljeve održivog razvoja, kako na razini EU-a tako i na nacionalnoj i regionalnoj razini u RH.

2.2. Teorija i perspektive kohezijske politike Europske unije 2014. - 2020.

Nakon što je RH prošla svoje prepristupno programsko razdoblje, započela je sa prvim VFO 2014. godine, a završila 2020.-te godine. U navedenom periodu VFO, EU kao ključni strateški okvir koristila je kohezijske politike, strategiju Europa 2020. te pojedine sektorske javne politike. Putem strategije Europa 2020. određeno je u koja će se područja prioritetno ulagati i definirana su upravo uz pomoć KP. Kako bi to bilo moguće, uz inicijativu je bilo važno definirati i postaviti ciljeve uz pomoć kojih će EU postati jaka i snažna. Kohezijskom politikom u razdoblju od 2014. do 2020. izdvojeno je 376,00 milijardi eura. Osnovna svrha kohezijske politike bila je umanjiti teritorijalne, ekonomske i socijalne razlike koje se javljaju između regija EU, ali i ojačati gospodarsku aktivnost Europe.

Glavni ciljevi strategije Europa 2020. prema dodatku 1 su (Europska komisija, 2010, Kodžaga, 2020):

- 1) podizanje stope zaposlenosti stanovnika koji su u dobi između 20 i 64 godine s trenutnih 69,0% na 75,0%,
- 2) ostvariti cilj za ulaganje 3,0% BDP-a u gospodarske grane koje se odnose na istraživanje i razvoj, a posebice unaprjeđujući uvjete privatnog sektora u istraživanje i razvoj te razviti nove pokazatelje za praćenje inovacija,
- 3) smanjiti emisije stakleničkih plinova za minimalno 20,0% u odnosu na 1990. godine pa čak i za 30,0% dopuste li to uvjeti,
- 4) povećanje korištenja obnovljivih izvora energije u konačnoj potrošnji energije na 20,0%, postići povećanje od 20,0% u energetskej učinkovitosti,
- 5) smanjiti broj stanovnika EU koji žive ispod granice siromaštva za 25,0%.

Kohezijskom politikom u VFO od 2014. do 2020. godine napredak se katalizirao u sljedećim temama (Europska komisija, 2010, Kodžaga, 2020):

- Digitalni program za Europu,
- Europska platforma protiv siromaštva,
- Unija inovacija,
- Mladi u pokretu,
- Industrijska politika za globalizacijsko doba,
- Resursno učinkovita Europa,
- Program za nove vještine i radna mjesta.

Europska unija je u programskom razdoblju od 2014. do 2020. godine definirala sljedeće ciljeve KP kroz Europske strukturne i investicijske fondove (Europska komisija, 2023):

- digitalne tehnologije,
- istraživanja i inovacije,
- potpora nisko ugljičnom gospodarstvu,
- održivo upravljanje prirodnim resursima,
- mala poduzeća,
- bolje obrazovanje i osposobljavanje, zapošljivost,
- pametan, održiv i uključiv rast,
- jačanje institucionalnih kapaciteta javne uprave i
- teritorijalna suradnja i urbani razvoj (interreg).

Kohezijska politika u prethodnom VFO financirana je iz 3 EU fonda i jedne inicijative:

- Europski fond za regionalni razvoj (ERDF)
- Europski socijalni fond (ESF)
- Kohezijski fond – CF (KF)
- Inicijativa za zapošljavanje mladih (YEI)

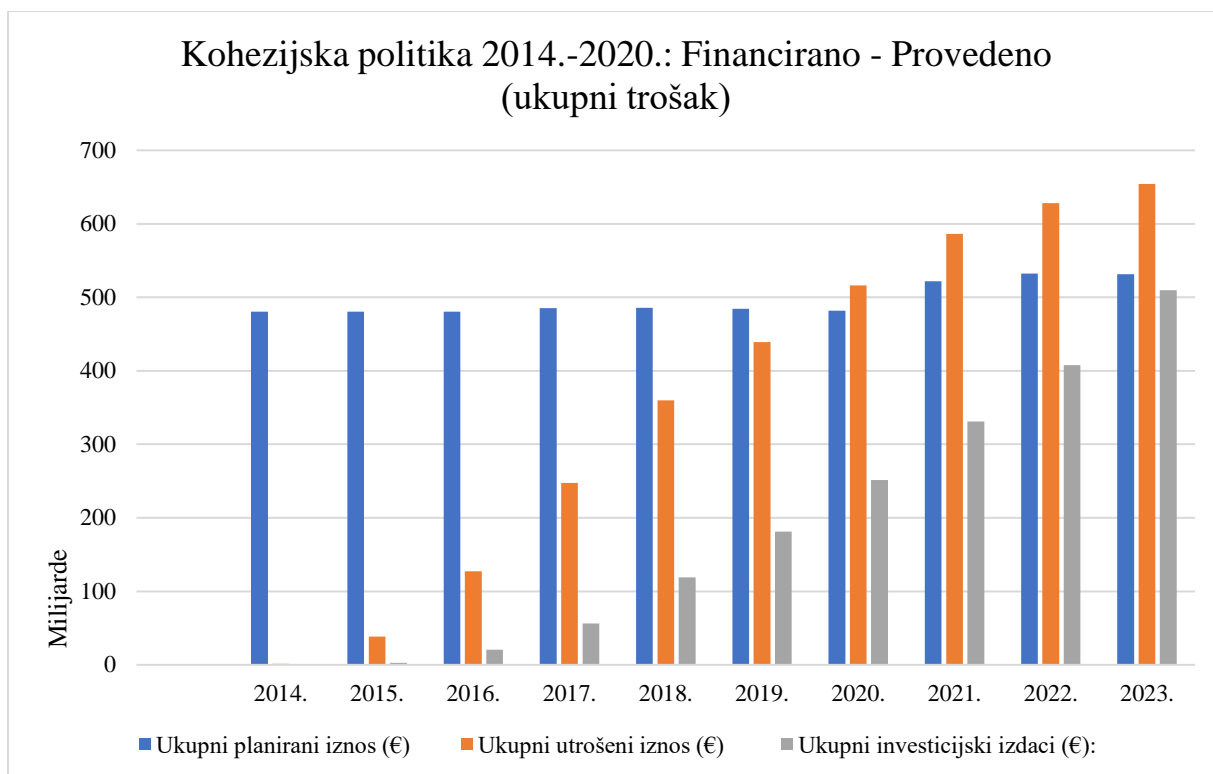
Europska unija ispunjenje svoje KP prati kroz utrošena sredstva, pa je tako krajem rujna 2023. godine bilo utrošeno 465 milijardi eura što je 87,00% od planiranih 632 milijarde eura izdataka, a promatrano je razdoblje od 2014. do 2020. godine. Navedeni utrošeni iznos rezultat je investicijske politike ulaganja. Rok potrošnje sredstava bio je prosinac 2023. godine za nacionalne i regionalne programe. Kako je potrošnja tekla kroz godine vidljivo je u tablici 1 i grafikonu 1. Indikativna tablica i grafikonu u nastavku prikazuju napredak ulaganja KP kroz tri varijable:

- 1) planirano: ukupni proračun (svijetlo plava boja na grafikonu),
- 2) odlučeno: ukupna financijska alokacija dodijeljena odabranim projektima (tamnija plava na grafikonu)
- 3) potrošnja: ukupni investicijski izdaci (žuta boja na grafikonu).

Tablica 1: Prikaz kumulativne razine napretka u eurima za razdoblje od 2014. do 2020. godine

Godina:	Ukupni planirani iznos (€)	Ukupni utrošeni iznos (€):	Ukupni investicijski izdaci (€):
2014.	480.563.136.333	1.365.596.524.9	5.733.694.82
2015.	480.565.088.743	38.254.753.546.17	2.904.566.819.12
2016.	480.527.891.574	127.495.905.308.06	20.581.472.871.45
2017.	485.220.201.312	247.283.268.121.73	56.357.259.305.94
2018.	485.649.987.623	359.941.723.848.78	119.149.349.271.55
2019.	484.611.254.725	439.333.745.793.09	181.348.364.382.33
2020.	481.639.889.888	516.255.311.206.42	251.499.175.814.84
2021.	522.073.351.103	586.303.961.100.54	331.198.663.059.91
2022.	532.143.340.123	628.169.686.339.27	407.942.885.741.63
2023.	531.427.015.032	654.076.493.656.76	509.605.549.569.57

Izvor: Izradila autorica prema podacima dostupnim na: <https://cohesiondata.ec.europa.eu/stories/s/Cohesion-policy-2014-2020-investment-progress/4e3b-ddcr/>, 24.03.2024.

Grafikon 1: Prikaz procijenjene kumulativne razine financijskog napretka u eurima za razdoblje 2014.-2020.

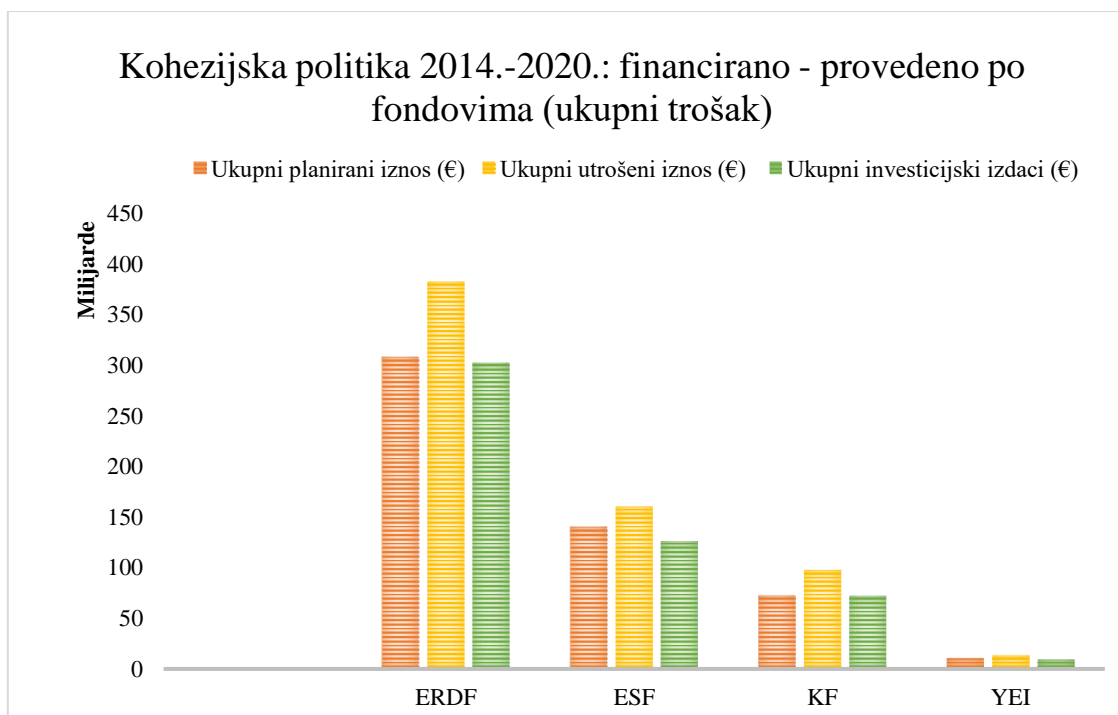
Izvor: Izradila autorica prema podacima dostupnim na: <https://cohesiondata.ec.europa.eu/stories/s/Cohesion-policy-2014-2020-investment-progress/4e3b-ddcr/>, 24.03.2024.

Na grafikonu 2 vidljiv je kumulativni napredak prema svakom od navedenih fondova posebno. Kako je i vidljivo na grafikonu najviše sredstava planirano je dodijeljeno i potrošeno u EFRR-u, zatim iza njega slijedi ESF, nakon njih dolazi KF i YEI (tablica 2).

Tablica 2: Prikaz potrošnje sredstava po fondovima u programskom razdoblju 2014. – 2020.

Fond:	Ukupni planirani iznos (€)	Ukupni utrošeni iznos (€)	Ukupni investicijski izdaci (€)
ERDF	308.167.048.294	382.825.396.493	302.212.134.523
ESF	140.413.591.343	160.433.977.695	125.955.128.907
KF	72.380.951.516	97.645.066.568	72.285.060.848
YEI	10.465.423.879	13.172.052.901	9.153.225.292

Izvor: Izradila autorica prema podacima dostupnim na: <https://cohesiondata.ec.europa.eu/stories/s/Cohesion-policy-2014-2020-investment-progress/4e3b-ddcr/>, 24.03.2024.

Grafikon 2: Prikaz kumulativnog napretka potrošnje sredstava na kohezijsku politiku kroz fondove kojima se ista financira u razdoblju od 2014.-2023.

Izvor: Izradila autorica prema podacima dostupnim na: <https://cohesiondata.ec.europa.eu/2014-2020-Finances/Cohesion-policy-funds-2014-2020-Financed-Implement/4asv-x4v8>, 24.03.2024.

Republika Hrvatska je KP financirala kroz Europske strukturne i investicijske (ESI) fondove, a oni su u periodu od 2014. do 2020. godine obuhvaćali:

- Europski fond za regionalni razvoj (EFRR),
- Kohezijski fond (KF),
- Europski socijalni fond (ESF),
- Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj (EPFRR) i
- Europski fond za pomorstvo i ribarstvo (EFPR).

Operativnim programima su se detaljnije razrađivale i opisivale mjere i aktivnosti ne bi li se što učinkovitije iskoristila sredstva iz ESI fondova. Republika Hrvatska u prethodnom programskom razdoblju ih je imala četiri. Svaki operativni program financirao se iz nekog od odgovarajućih fondova, koji su prethodno navedeni. Alokacija sredstava na razini EU bila je u visini od 959,51 milijardu eura, dok se 908,40 milijardi eura ogledalo u preuzetim obvezama plaćanja. Rashodi EU za navedeni period bili su raspodijeljeni na sljedeći način (Europsko vijeće, 2023):

- 1) Pametan i uključiv rast – 125,61 milijardu eura,
- 2) Održiv rast: prirodni resursi – 372,93 milijarde eura,
- 3) Sigurnost i građanstvo – 15,67 milijardi eura,
- 4) Globalna Europa – 58,70 milijardi eura,
- 5) Administracija – 61,63 milijarde eura,
- 6) Naknade – 27 milijuna eura,
- 7) Pričuva za pomoć u nuždi – 280 milijuna eura,
- 8) Fond solidarnosti EU – 500 milijuna eura,
- 9) Instrument fleksibilnosti – 471 milijun eura,
- 10) Europski fond za prilagodbu globalizaciji – 150 milijuna eura,
- 11) Pričuva za nepredviđene izdatke – 4 milijarde eura,
- 12) Posebna fleksibilnost za rješavanje nezaposlenosti mladih i jačanje istraživanja – 2,543 milijarde eura na nezaposlenost mladih i istraživanja.

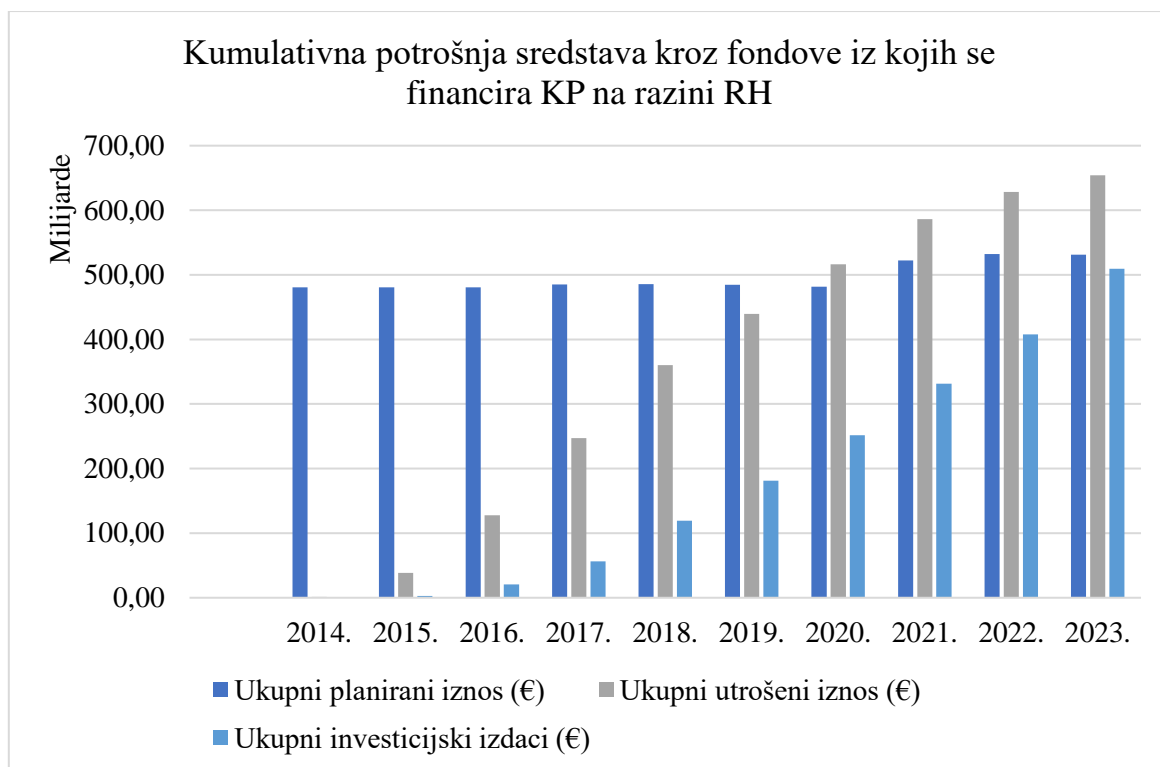
Dok je alokacija za RH bila po fondovima raspodijeljena na sljedeći način:

Tablica 3: Alokacija sredstava po fondovima u RH za razdoblje 2014.-2020.

ESI FOND	ALOKACIJA (EUR)
Europski fond za regionalni razvoj (EFRR)	4.700.499.588
Kohezijski fond (KF)	2.130.755.644
Europski socijalni fond (ESF)	1.621.046.414
Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj (EFRR)	2.026.222.500
Europski fond za pomorstvo i ribarstvo (EFPR)	252.643.138
UKUPNO:	10.731.167.284

Izvor: Izradila autorica prema podacima dostupnim na: <https://strukturnifondovi.hr/eu-fondovi/esi-fondovi-2014-2020/>, 25.03.2024.

Na grafikonu 3 prikazana je kumulativna potrošnja u bilijunima eura EFRR-a, ESF-a, KF-a, YEI-a, a vidljiv je kumulativni rast iz godine u godinu.

Grafikon 3: Prikaz kumulativne potrošnje sredstava kroz fondove iz kojih se financira kohezijska politika na razini Republike Hrvatske

Izvor: Izradila autorica prema podacima dostupnim na: <https://cohesiondata.ec.europa.eu/2014-2020-Finances/Cohesion-policy-2014-2020-Financed-Implemented-Tot/gng7-c9ns>, 24.03.2024.

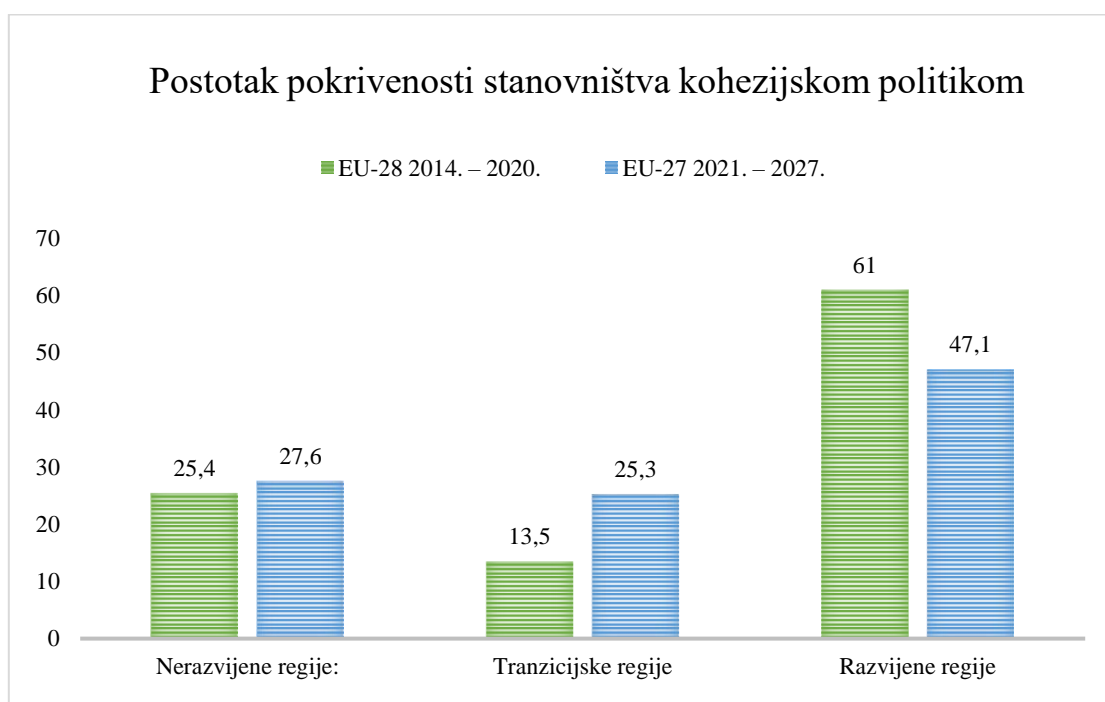
Zanimljiv je i podatak iz kojeg je vidljivo koliko je stanovništva obuhvaćeno KP. Naime, promatrana su dva razdoblja od 2014. do 2020. godine kada je dio EU bilo i Ujedinjeno Kraljevstvo, te novi VFO koji traje od 2021. do 2027. godine kada je 27 zemalja članica. U tablici 4 i na grafikonu 4 je vidljiv čak i blagi porast pokrivenosti stanovništva u kategorijama nerazvijenih regija i tranzicijskih regija, dok kod razvijenih regija je došlo do pada, iako je jedna zemlja članica manje u trenutnom VFO. Iz navedene tablice i grafikona vidljivo je kako su najrazvijenije regije najviše pokrivena KP-om 61,0% (EU-28) i 47,1% (EU-27), iza razvijenih regija slijede nerazvijene regije s 25,4 (EU-28) i 27,6 (EU-27) i na kraju tranzicijske regije s 13,5% (EU-28) i 25,3% (EU-27).

Postoji primjetna razlika u pokrivenosti stanovništva između EU-28 (s Ujedinjenim Kraljevstvom) i EU-27 (bez Ujedinjenog Kraljevstva), što ukazuje na potrebu prilagodbe politika i pristupa nakon izlaska Ujedinjenog Kraljevstva iz EU.

Tablica 4: Postotak (%) pokrivenosti stanovništva kohezijskom politikom

Br. zemalja članica:	Razdoblje:	Nerazvijene regije:	Tranzicijske regije	Razvijene regije
EU-28	2014. – 2020.	25,4	13,5	61,0
EU-27	2021. – 2027.	27,6	25,3	47,1

Izvor: Izradila autorica prema Jovančević, R. sa suradnicima, *Ekonomska i ekonomske politike Europske unije*, 2020. Sveučilište u Zagrebu, Ekonomski fakultet Zagreb

Grafikon 4: Grafički prikaz podataka o postotku pokrivenosti stanovništva kohezijskom politikom

Izvor: Izradila autorica prema Jovančević, R. sa suradnicima, *Ekonomska i ekonomske politike Europske unije*, 2020. Sveučilište u Zagrebu, Ekonomski fakultet Zagreb

Kohezijska politika je u prethodnom VFO donijela pozitivne rezultate područjima koja je podržavala, a čime se doprinijelo ispunjenju ciljeva iz strategije Europa 2020. Posebice se ističe kako je ojačana suradnja između istraživačke zajednice i poduzeća (znanstvenog i poslovnog svijeta) u svim dijelovima Europe. Zahvaljujući uspješnom ispunjenju ciljeva na tržište Europe i svijeta utvrđeno je preko 37.000 poduzeća uvelo nove proizvode i tako ojačalo svoju poziciju na tržištu. Brojna sredstva uložena su i u prometne i socijalne inovacije ne bi li se poboljšala mobilnosti i zaposlenost stanovnika EU. Poboljšao se i pristup zdravstvenim uslugama zahvaljujući ulaganjima iz kohezijske politike. Osim ulaganja koje su države članice

provodile na svojim teritorijima putem prekogranične suradnje, dolazilo je do jačanja strateških partnerstva kroz projekte koji su se provodili na teritoriju dvije ili više država članica. Europska unija se 2020. godine susrela s pandemijom COVID-19 virusa za što je izdvojeno preko 28 milijardi eura ne bi li se odgovorilo na sve zdravstvene izazove i potrebe. Temeljem uspjeha koji je ostvaren kroz KP, Unija je odlučila kako će ona i dalje biti temelj razvoja i financiranja budućih projekata država članica.

2.2. Teorija i perspektive kohezijske politike Europske unije 2021. - 2027.

Nakon završenog programskog razdoblja 2014. – 2020. započelo je novi VFO, odnosno započelo je novo razdoblje kohezijske politike koje traje od 2021. do 2027. godine. S novim razdobljem uvedeni su i noviteti u kohezijsku politiku. noviteti odražavaju promjene u prioritetima, instrumentima i pristupima kohezijskoj politici, a cilj im je bolje prilagoditi politiku izazovima i potrebama EU-a u novom okruženju. U nastavku slijedi nekoliko ključnih noviteta KP za razdoblje 2021. – 2027.:

- novi ciljevi KP,
- smanjenje administrativnog opterećenja,
- novi integrirani pristup KP,
- usmjerenost na podršku ciljevima Europskog zelenog plana,
- fokus na otpornost i prilagodljivost.

Navedeni noviteti predstavljaju prilagodbe kohezijske politike kako bi se bolje odgovorilo na aktualne izazove i ciljeve EU-a te kako bi se osigurala učinkovitija, održivija i pravednija provedba politika i programa kohezije u novom razdoblju. Aktivnosti kojima se postiže održivija i pravednija provedba politika i programa kohezije te prostorno ujednačeni razvoj financiraju se iz Europski strukturnih i investicijskih fondova⁵ (ESIF), a koji obuhvaćaju Europski fonda za regionalni razvoj (ERFR) i Europski socijalni fond + (ESF+), KF i Fonda za pravednu tranziciju (FPT) (Ekonomska, socijalna i teritorijalna kohezija, 2023). Kohezijsku politiku EU i njezine zemlje članice financirati će se u okviru standardnog VFO i izvanrednog instrumenta za oporavak Next Generation EU (NGEU). Također, iz istih izvora će se dijelom financirati i kohezijska politika Ekonomska, socijalna i teritorijalna kohezija, 2023). Dakako, EU će se financirati i iz dosadašnjih fondova (ESF+, ERFR, Kohezijski fond, ERFR, EPFR)

⁵ Europski fond za regionalni razvoj i Europski socijalni fond (danas Europski socijalni fond +)

(Ekonomska, socijalna i teritorijalna kohezija, 2023). Ujedno, tu je i Fond za pravednu tranziciju (FPT), a koji predstavlja ključan alat za pružanje pomoći u područjima koja su najviše pogođena prelaskom na klimatsku tranziciju, a sve kako bi se spriječilo stvaranje velikih regionalnih razlika. Proračun FTP-a iznositi će oko 17,5 milijardi eura, od čega će iz VFO-a se financirati 7,5 milijardi eura, a iz NGEU će se financirati 10 milijardi eura. Uz navedeno pokrenut je i ReactEU, a koji predstavlja novi instrument donesen kao odgovor na izazove uzrokovane pandemijom COVID-19. On djeluje kao dodatak kohezijskim programima za programsko razdoblje 2014.-2020. i dodatno će se primjenjivati za sredstva koja će se dodijeliti tijekom programskog razdoblja 2021.-2027. ReactEU je osmišljen kako bi pružio dodatnu financijsku potporu za oporavak od ekonomske i socijalne krize izazvane pandemijom, te kako bi se ojačala ekonomska, socijalna i teritorijalna kohezija unutar Europske unije. Ovaj instrument omogućuje brzu prilagodbu kohezijskih programa kako bi se odgovorilo na hitne potrebe i promovirao održivi oporavak (Ekonomska, socijalna i teritorijalna kohezija, 2023). S obzirom na to da se posljednjih nekoliko godina EU susreće s velikim migracijama u sklopu politike o migracijama i unutarnjim poslovima uspostavljena su još dva fonda i jedan instrument (Planovi i pravila za novo programsko razdoblje 2021. - 2027., 2021):

- 1) Fond za unutarnju sigurnost (FUS)
- 2) Instrument za upravljanje granicama i vizama (BMVI) i
- 3) Fond za azil i migracije (FAMI).

Sredstva koja je EU namijenila kohezijskoj politici dijele se na dva glavna cilja, a ti ciljevi su (Ekonomska, socijalna i teritorijalna kohezija, 2023):

- 1) ulaganje za rast i zapošljavanje - ovim ciljem se želi ojačati tržište rada i regionalna gospodarstva, a sredstva koja će se dodijeliti ovom cilju raspoređena su na slijedeći način:
 - a. 202,3 milijarde eura za slabije razvijene regije,
 - b. 47,8 milijardi eura za regije u tranziciji,
 - c. 27,2 milijarde eura za regije koje su razvijenije,
 - d. 42,6 milijardi eura za države članice koje primaju potporu iz Kohezijskog fonda (10 milijardi eura potrošiti na Instrument za povezivanje Europe - CEF),
 - e. 1.928 milijuna eura kao dodatna financijska sredstva za najudaljenije regije,
 - f. 500 milijuna eura za ulaganja u međuregionalne inovacije;

- 2) europska teritorijalna suradnja — ovo je cilj kojim će se osigurati potpora koheziji EU kroz suradnju na transnacionalnoj, prekograničnoj i međuregionalnoj razini, dok su sredstva predviđena za ovaj cilj raspodijeljena na sljedeći način:
- a. 5.812 milijuna eura ide za prekograničnu suradnju na pomorskim i kopnenim granicama,
 - b. 1.466 milijuna eura utrošiti će se za transnacionalnu suradnju,
 - c. 490 milijuna eura dodijeljeno je za međuregionalnu suradnju;
 - d. 281 milijun eura ići će za suradnju najudaljenijih regija.

Sukladno smjernicama Ministarstva regionalnog razvoja i fondova Europske unije (2019) za pojednostavljenje okvira KP u razdoblju od 2021. do 2027. ogledaju se u cilju smanjenja i olakšavanja administrativnih postupaka te povećavanja fleksibilnosti u provedbi EU fondova. Definirano je devet smjernica, a one su (Ministarstvo, regionalnog razvoja i fondova Europske unije, 2019):

1. jedna zajednička uredba za sedam fondova za podijeljeno upravljanje: prvi put je sedam fondova za zajedničko upravljanje obuhvaćeno jednim zakonodavstvom, olakšavajući pravila provedbe,
2. umjesto dvije, postoji samo jedna uredba za KF i EFRR,
3. broj tematskih ciljeva smanjen je na pet, što olakšava izvještavanje i pruža veću fleksibilnost u raspodjeli sredstava,
4. broj ex ante uvjeta smanjen je na 20, olakšavajući implementaciju kohezijske politike.
5. pregovori o programu se vode na početku, a nakon toga nema više izmjena sporazuma o partnerstvu,
6. kako bi se izbjeglo preklapanje, sporazum o partnerstvu i programi jasno su odvojeni.
7. logika intervencije usredotočena je na opće i posebne ciljeve, svi pokazatelji i vrste intervencija su na razini posebnog cilja,
8. ex ante evaluacija postaje opcionalna, više nije obvezna
9. predloženi su zajednički pokazatelji ostvarenja i rezultata koji obuhvaćaju velik udio intervencija programa.

2.2.1. Europski fond za regionalni razvoj (EFRR)

Ugovorom o funkcioniranju Europske unije (UFEU) definirano je da se EFRR koristi kao financijska injekcija za smanjenje i ispravljanje regionalnih nejednakosti među državama članicama, jednako kao i unutar svake od njih. Pravila Fonda definirana su u Uredbi o EFRR-u i KF-u. Fond za cilj ima da se potakne preobrazba industrijskih regija koje su u nazadovanju te da se postigne razvoj i strukturna prilagodba regija koje su u zaostatku. Naime, EFRR je pred sebe stavio dva glavna cilja kojima želi postići koheziju između svojih država članica odnosno između regija unutar njih. Prvi cilj je ulaganje u rast i zapošljavanje ne bi li se postiglo jačanje tržišta rada i regionalnog gospodarstva, a drugi cilj je ostvarivanje europske teritorijalne suradnje kako bi se ojačala transnacionalna, prekogranična i međuregionalna suradnja unutar EU (Europski fond za regionalni razvoj, 2023). Europska unija je za EFRR odredila iznos od oko 226 milijardi eura što je nešto više od 57,00% ukupnog proračuna za kohezijsku politiku. Republika Hrvatska je u ovom slučaju u tekućem programskom razdoblju kao manje razvijena regija profitirala jer ima stopu sufinanciranja od 85,00%. Dok razvijene regije imaju 50,00 i 60,00% stopu sufinanciranja. Od EFRR-a najviše koristi ostvariti će javna tijela, organizacije privatnog sektora, organizacije civilnog društva, sveučilišta, nevladine organizacije, organizacije koje se bave dobrovoljnim radom i dr. sukladno programima. Svaki od Fondova kroz koji se vrši bespovratno financiranje tematski je usmjeren na određene segmente kako bih se obuhvatile najvažnije teme i politike koje zastupa Europska unija, ali i istovremeno ispunile potrebe država članica. U EFRR tematska područja, tematska koncentracija usmjerena je na (Europski fond za regionalni razvoj, 2023):

- inovativnu i pametnu gospodarsku preobrazbu – pametniju Europu,
- niskougljičnu i zeleniju Europu,
- povezaniju Europu – regionalna povezanost i mobilnost,
- jačanje socijalne komponente kroz provedbu europskog socijalnog prava
- održivi i integrirani razvoj ruralnih i urbanih područja kroz lokalne inicijative.

Svaka država članica pa i RH u ovom slučaju mora poštivati propise koje EU definira, pa je tako EU propisala da sve države članice moraju u programskom razdoblju 2021.-2027. utrošiti najmanje 30,00% dodijeljenih bespovratnih sredstava iz EFRR-a uložiti u tranziciju na energetski učinkovito gospodarstvo. Time se želi stvoriti otpornija Europa koja će imati nultu stopu emisije ugljika. Sukladno stupnju prosperiteta države članice moraju države članice

moraju usmjeriti i dio sredstava na stvaranje pametnije Europe, u ovom slučaju RH mora najmanje 25,00% dodijeljenih sredstava utrošiti na stvaranje pametnije Europe. Kada je u pitanju urbani razvoj 8,00% sredstava se mora utrošiti na isti čime se zapravo omogućuje eksperimentiranje s novim inovativnim rješenjima za izazove koje urbanizacija stavlja pred države članice. Ono što je strogo nedopustivo za financiranje iz navedenog fonda su (Europski fond za regionalni razvoj, 2023):

- nuklearne elektrane,
- izgradnja zračne infrastrukture,
- određene operacije za gospodarenje otpadom,
- potpore za duhansku industriju.

Dakako, za navedene elemente koje nije dopustivo financirati postoje i iznimke, kao na primjer kod zračne infrastrukture u najudaljenijim ne razvijenim regijama ulaganje u takvu infrastrukturu je dopustivo, ali je i propisano pod kojim uvjetima. Jednaka pravila vrijede i za gospodarenje otpadom, određene aktivnosti su dopuštene, ali moraju biti usmjerene na smanjenje štetnog utjecaja na okoliš.

2.2.2. Europski socijalni fond + (ESF+)

U prethodnom programskom razdoblju preteća ESF+ bio je ESF. Europski socijalni fond + je glavni instrument EU kroz koji se ulaže u ljude, ljudski potencijal. Za razdoblje od 2021. – 2027. predviđen je budžet od 99,3 milijarde eura te će se sredstva utrošiti na doprinos socijalnim i obrazovnim politikama EU kao i politikama zapošljavanja. Ujedno, ulagati će se i u reforme u navedenim područjima. Ukupno su četiri fonda koja čine ESF+:

- Europski socijalni fond (ESF),
- Fond europske pomoći za najpotrebitije (FEAD),
- Inicijativa za zapošljavanje mladih (YEI),
- Program zapošljavanja i socijalne inovacije (EaSI).

Komisija nad navedenim fondom ima nadzornu ulogu, dok samim fondom upravljaju države članice, a financiranje iz istog provodi se u 2 tematska područja:

1. zapošljavanje i socijalne inovacije,
2. tematsko područje pod podijeljenim upravljanjem.

Alokacija predviđena za prvo tematsko područje je 762 milijuna eura za trenutni VFO, dok je za drugo tematsko područje znatno veća odnosno iznosi 98,5 milijardi eura. Pod podijeljenim upravljanjem misli se na zadržavanje odgovornosti na odgovarajućoj razini s ciljem ostvarivanja ciljeva predviđenih ESF+, a koji je sastavni dio KP. Pod podijeljenim partnerstvom Europska komisija zajedno s državama članicama postiže dogovor o ključnim prioritetima u okviru kojih će se ulagati iz ESF+, a što je opet u skladu sa regionalnim i nacionalnim strateškim dokumentima neke države članice. Pa se tako na primjer Europska komisija i neka država članica na primjer RH mogu složiti oko toga da je potrebno brinuti se za rješavanje problema oko nezaposlenosti mladih ili poboljšanja usluga vezanih uz pružanje socijalne skrbi. Po ostvarivanju dogovora države članice dobivaju na svoju odgovornost provedbu mjera pritom i plaćanje organizatora projekata koje su definirali. Komisija u konačnici snosi odgovornost za proračun pošto prati provedbu. Podijeljeno upravljanje zapravo funkcionira na načelu partnerstva, a što znači da su svi dionici uključeni u svaki proces (Europska komisija, 2024).

Što se tiče dodijele bespovratnih sredstava iz ESF+ stopa sufinanciranja ovisi o području ulaganja te stupnju razvijenosti neke regije. Stoga, područja koja su bolje razvijena će ostvariti 50,00%, 60,00%, dok će ona manje razvijena ostvariti i do 95,00% povrata (Europska komisija, 2024). Tematsko područje koje se odnosi na zapošljavanje i socijalne inovacije nasljednik je prethodnog programa u VFO od 2014. do 2020. EaSI-jem se potiču analitičke aktivnosti⁶ kojima će se doći do rezultata koji će znatno olakšati donošenje odluka kod kreiranja politika vezanih uz zapošljavanje i socijalu. Kroz navedeno tematsko područje naglasak se stavlja na kreiranje politika koje nastaju temeljem socijalnog eksperimentiranja, podupiranju mobilnosti, nefinancijskim aktivnostima. Financiranjima kroz EaSI potiče se prekogranična suradnja (partnerstva), programi mobilnosti kojima se potiču zapošljavanja tamo gdje postoji neuravnoteženo tržište rada. Kao ključan dio ESF+ definiraju se komunikacija i diseminacija informacija. Pritom se misli na uzajamnu razmjenu znanja i iskustva, inovativne pristupe, izvještavanja, medijsku pokrivenost i informativne materijale i dr. (Europska komisija, 2024). Sukladno navedenom glavne prioritetne politike koje EaSI ima su (Europska komisija, 2024):

- vještine i zapošljavanje,
- mobilnost radne snage,

⁶ Ankete/upitnici, studije, statistički podaci, mikrosimulacije, pokazatelji, klasifikacija i dr.

- tržište rada i aktivno uključivanje,
- socijalna zaštita i
- radni uvjeti.

Europska unija identifikacijom svojih socijalnih potreba može lakše definirati svoje tematske koncentracije. Zatim dostupne financijske i ljudske resurse može raspodijeliti u smjeru svojih potreba. Područja koja su uočena/označena kao ključna kada su u pitanju ulaganja u socijalnu dimenziju jesu (Europska komisija, 2024):

- socijalna nejednakost i siromaštvo – države članice trebaju izdvojiti najmanje 25,00% svojih sredstava iz ESF+ za poticanje socijalne inkluzije, a u ovo područje spada i FEAD za koji države članice moraju izdvojiti najmanje 3,00% sredstava ne bi li se spriječila glad i siromaštvo;
- stopa nezaposlenosti mladih je također jedan od identificiranih prioriteta ESF+, a čiji su uzrok pandemija COVID-19 virusa te gospodarska kriza koja je 2008. godine zadesila cijeli svijet te je za potrebe rješavanja navedenog problema svaka država članica dužna izdvojiti 12,50% svojih sredstava kako bi se postiglo usmjereno djelovanje i provela adekvatna strukturna reforma kao potpora zapošljavanju mladih;
- Siromaštvo djece kao treći definirani problem zahtjeva da države članice koje imaju najvišu stopu siromaštva djece najmanje 5,00% proračuna utroše na rješavanje istog;
- Kapacitet socijalnih partnerstva i civilnog društva područje je koje se smatra ključnim za uspješnu realizaciju Fonda i politika koje se iz istog podupiru, a iznos koji se treba izdvojiti obuhvaća 0,25% sredstava (Europska komisija, 2024).

U krajnjem slučaju glavni cilj ESF+ fonda je da ojača, osnaži društvo i ekonomiju kroz:

- podizanje razine zaposlenosti,
- jačanje vještina radne snage, kvalitetnije i dostupnije obrazovanje (usmjerenije na potrebe tržišta rada) s naglaskom na strukovno obrazovanje,
- stvaranje snažnog sustava socijalne zaštite te dostupnih zdravstvenih i socijalnih usluga s mogućnošću usluge dugotrajne socijalne skrbi.

Kao što se vidi iz prethodno navedenog poseban naglasak je na osobama koje se nalaze u riziku od siromaštva te socijalne isključenosti, a posebice djecu i mlade koji su u nepovoljnom socio-ekonomskom položaju. Fond se temelji na programu učinkoviti ljudski potencijali 2021. – 2027, a koji će doprinijeti realizaciji i ispunjenju ciljeva koje su države

članice predvidjele u svojim strateškim dokumentima. Sredstva koja su u tekućem VFO predviđena za RH iznose 1,933 milijarde eura, a s nacionalnim sufinanciranjem ona ukupno iznose 2,268 milijardi eura. Kako bi se lakše odredile aktivnosti koje će biti dozvoljeno financirati sredstvima iz Fonda definirano je 13 specifičnih ciljeva Uredbom o uspostavi ESF+, od kojih države članice biraju one koji im najbolje odgovaraju, odnosno koji su najbliže njihovim potrebama. Ciljevi o kojima se radi su (Vlada Republike Hrvatske, Ured za udruge, 2024):

1. aktivacijske mjere za sve i pristup zapošljavanju,
2. modernizacija institucija tržišta rada,
3. promicanje rodno uravnoteženog sudjelovanja na tržištu rada,
4. promicanje prilagodbe radnika, poduzetnika i poduzeća na promjene vezane uz zdravo i aktivno starenje,
5. poboljšanje i unaprjeđenje sustava osposobljavanja i obrazovanja,
6. prije svega uključivi i kvalitetni sustavi obrazovanja,
7. cjeloživotno učenje te promjene radnog mjesta,
8. aktivno uključivanje i zapošljivost,
9. integracija državljana trećih zemalja,
10. jednakost pristupa socijalnim i zdravstvenim uslugama,
11. poticanje socijalne inteligencije,
12. suzbijanje materijalne oskudice.

Slika 1: Vizualni identitet Europskog socijalnog fonda u višegodišnjem financijskom okviru 2021. – 2027.

Izvor: <https://udruge.gov.hr/istaknute-teme/programi-eu-za-razvoj-civilnog-drustva/europski-socijalni-fond-esf-5621/5621>, 17.03.2024.

2.2.3. Kohezijski fond (KF)

Kohezijski fond uspostavljen je s ciljem jačanja ekonomske, socijalne i teritorijalne kohezije EU u cilju promicanja održivog razvoja. U tekućem programskom razdoblju kroz navedeni fond osiguravaju se potpore za (Kohezijski fond, 2023):

- ulaganja u okoliš,
- transeuropsku mrežu u okviru prometne infrastrukture (TEN-T) i
- tehničkoj podršci.

Iz kohezijskog fonda mogu se financirati i područja koja su povezana s održivim razvojem, a odnose se na zaštitu okoliša. Stoga, iz kohezijskog fonda se mogu sufinancirati sustavi na obnovljive izvore energije i energetske obnove. Isto tako je i u slučaju kada se radi o projektima prometnog sektora koji su izvan TEN-T-a, ali u području željezničko prometa, unutrašnjih plovnih puteva, intermodalnih prometnih sustava i njihove operabilnosti, morskog prometa, upravljanja cestovnim, morskim i zračnim prometom te čistog javnog i gradskog prijevoza (Kohezijski fond, 2023).

Tablica prikazana u nastavku prikazuje dodijeljena sredstva iz Kohezijskog fonda po državi članici, ali koja ispunjava uvjet da bruto nacionalni dohodak (BND) po stanovniku bude manji od 90,0% prosjeka EU. U tekućem programskom razdoblju to je 15 država članica. U VFO koji traje od 2021. do 2027. godine EU će dodijeliti preko 42,6 milijardi eura svojim državama članicama odnosno KF-u uključujući i 10 milijardi eura CEF-u kao potpora razvoju transeuropske infrastrukture u područjima prometa, energetike i digitalnih usluga. Maksimalna stopa sufinanciranja biti e 85,00% (Kohezijski fond, 2023).

Kohezijski fond podržava i područja koja su povezana s održivim razvojem, posebno u području zaštite okoliša. Što uključuje financiranje projekata koji se uključuju obnovljive izvore energije (OIE), energetske obnovu, kao i projekte izvan TEN-T mreže u području prometnog sektora kao što su željeznički promet, unutarnji vodeni putevi, intermodalni prometni sustavi, morski promet te čisti javni i gradski prijevoz. Tablica kojom se prikazuju dodijeljena sredstva iz KF-a po državi članici jasno pokazuju angažman EU u podršci razvoju regija s nižim bruto nacionalnim dohotkom. Maksimalna stopa sufinanciranja iznosi 85,0%, a dodijeljena sredstva iznose preko 42,6 milijardi eura, uključujući i dodatnih 10 milijardi eura za podršku razvoju transeuropske infrastrukture kroz CEF (Connecting Europe Facility).

Tablica 5: Raspodjela sredstva iz Kohezijskog fonda državama članicama za programsko razdoblje 2021.-2027.

Država članica (naziv)	Proračun (u mil. eura)
Bugarska	1.467
Češka	7.389
Estonija	952

Grčka	3.508
Hrvatska	1.372
Cipar	207
Latvija	1.204
Litva	1.645
Mađarska	3.015
Malta	192
Poljska	10.750
Portugal	3.946
Rumunjska	4.094
Slovenija	834
Slovačka	1.868
Ukupno:	42.565 (uklj. tehnička pomoć)

Izvor: Izradila autorica prema podacima dostupnim na:

<https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/96/kohezijski-fond>, pristupljeno 01.03.2024.

Kohezijskom politikom osim definiranih prihvatljivih aktivnosti, definirane su i neprihvatljive aktivnosti, neke od njih su izgradnja nuklearnih elektrana, infrastruktura zračnih luka, neke operacije vezane uz gospodarenje otpadom, potpora se ne smije dodjeljivati ni za ulaganja u stanovanje osim i ako isključivo nije vezana uz postizanje energetske učinkovitosti i korištenje OIE (Kohezijski fond, 2023.).

2.2.4. Fond solidarnosti (FS)

Europska unija uspostavila je FS kako bi imala mogućnost pružanja pomoći svojim državama članicama, ali i onima koje to trebaju postati, a koje su pogođene prirodnim katastrofama velikih razmjera. Glavni cilj FS-a je da omogući Europskoj uniji pružanje pomoći onim državama članicama ili pristupnicama kojima je to potrebno, a sve kako bi se suočile s posljedicama koje su ih zadesile i stvorile probleme velikih razmjera. Međutim, da se ne bi pobrkalo, potrebno je napomenuti kako FS ne služi za krizne situacije koje zahtijevaju djelovanje velikom brzinom. Za to se koristi Pričuva za pomoć u nuždi. Osnivanje Fonda dogodilo se 2002. godine te se njime pokrivaju sva izvanredna stanja, a jedno takvo je bilo i

pandemija COVID-19 virusa. Maksimalni godišnji proračun za instrument iz kojeg se financira FS iznosi 1,2 milijarde eura (Europski parlament, 2023).

Države korisnice ovog Fonda moraju sredstva iskoristiti unutar 18 mjeseci, a zahtjev za sredstvima moraju podnijeti unutar 12 tjedana od dana kada se dogodila katastrofa. Sredstva se mogu dodijeliti za:

- vraćanje infrastrukture koja je stradala u prvobitno stanje, uključujući infrastrukturu i postrojenja za opskrbu energijom i pitkom vodom,
- osiguravanje privremenog smještaja,
- financiranje službi za spašavanje,
- jačanje preventivne infrastrukture te zaštitu lokaliteta kulturnog nasljeđa,
- brzo i efikasno pružanje pomoći koja uključuje medicinsku pomoć stanovništvu koje je pogođeno izvanrednim stanjem koje je ostavilo velike štete.

Jedan od primjera kada se u RH počeo koristiti FS je razoran potres iz 2020.-te godine koji je razorio područje grada Zagreba, Zagrebačke županije, Krapinsko-zagorske i Sisačko-moslavačke županije. Vlada je te 2020.-te godine donijela odluku o raspodjeli 683,7 milijuna eura bespovratnih sredstava kako bi sanirala nastalu štetu prirodnom nepogodom u gradu Zagrebu. Ne tako davno, točnije 09.06.2023. godine utrošena su sva sredstva predviđena za saniranje razornih posljedica potresa u Zagrebu. Za potrebe saniranja nastale štete u Gradu Zagrebu ugovoreno je 595 projekata koji su bili ukupne vrijednosti 2,24 milijarde eura, a od čega se 988,7 milijuna eura financiralo iz FS-a, iz Nacionalnog programa otpornosti i oporavka (NPOO) 926 milijuna eura te ostali iznos iz drugih izvora (Ministarstvo prostornog uređenja, graditeljstva i državne imovine, 2023). U konačnici FS doprinosi jačanju solidarnosti unutar EU i promicanju suradnje među državama članicama u suočavanju s prirodnim katastrofama. Kroz ovaj fond, EU pokazuje svoju spremnost i kapacitet za pružanje podrške svojim članicama u kriznim situacijama, što je ključni element KP Unije.

2.2.5. Fond za pravednu tranziciju (FPT)

Ne bi li se ublažili socijalno-ekonomski troškovi nastali zbog potrebe za prelaskom gospodarstva na neke nove načine upravljanja poslovanjem, raspolaganja prirodnim resursima i dr. pokrenut je Fond za pravednu tranziciju. Glavni alat Fonda je Mehanizam za pravednu tranziciju (JMT). Naime, posljednjih godina, a i narednih godina očekuje se kako će

gospodarstvo EU postati klimatski neutralno odnosno prijeći na klimatski neutralno gospodarstvo. Kako bi to bilo moguće EU osigurala je sredstva za manje razvijena područja s ciljem izbjegavanja regionalnih nejednakosti. Aktivnosti koje se financiraju putem FPT-a su (Europska komisija, 2024):

- ulaganje u proizvodnju malih i srednjih poduzeća (SME),
- aktivnosti vezane uz istraživanje i inovacije,
- sanaciju okoliša,
- čistu energiju,
- usavršavanja i prekvalifikacije radnika,
- pomoć prilikom traženja zaposlenja te aktivno uključivanje osoba koje su u potražnji za poslom,
- zamjena postojećih instalacija s visokim emisijama ugljika u slučajevima u kojima takva ulaganja dovode do značajnih smanjena emisija štetnih plinova i doprinose očuvanju radnih mjesta.

Fond za pravednu tranziciju je instrument Europske unije usmjeren na podršku zemljama članicama u ostvarivanju pravedne tranzicije prema ekonomiji s niskim emisijama ugljika. Glavni cilj fonda je ublažavanje socioekonomskih posljedica koje mogu nastati kao rezultat takve tranzicije, osobito u regijama koje su snažno ovisne o fosilnim gorivima ili industriji s visokim emisijama CO₂ (Europski parlament, 2023). Štoviše, FPT je osmišljen kako bi podržao regije u razvoju novih ekonomskih modela koji su održivi i u skladu s ciljevima Europskog zelenog plana, a istovremeno pruža podršku radnicima i zajednicama koje bi mogle biti pogođene promjenama u industriji ili energetsom sektoru. Navedeno mu je zapravo osnovna svrha. Sredstva iz FPT-a mogu se koristiti za razne svrhe, uključujući investiranje u infrastrukturu, obrazovanje, osposobljavanje radne snage, poticanje poduzetništva te mjere socijalne zaštite i prilagodbe tržištu rada. Dodjela sredstava temelji se na nacionalnim i regionalnim planovima za pravednu tranziciju koje predlažu same države članice, uzimajući u obzir specifične potrebe i izazove svake regije.

FPT ima ključnu ulogu u ostvarivanju ciljeva održivog razvoja i borbi protiv klimatskih promjena unutar EU. Pruža konkretne alate i resurse za podršku zemljama članicama u njihovim naporima za postizanje ekonomske transformacije prema niskougljičnoj budućnosti, istovremeno osiguravajući socijalnu pravdu i zaštitu radnika i zajednica koje prolaze kroz teške promjene.

2.3. Dimenzije kohezijske politike Europske unije

Na području EU postoje velike demografske i teritorijalne razlike koje bi mogle uzrokovati prepreke integraciji i razvoju Europe. Sukladno tome kroz godine postojanja Unije osnivali su se fondovi koji se i dan danas koriste kao izvori financiranja nekog određenog područja. U EU je prvo bila prepoznata društveno-ekonomska (socijalna i ekonomska) dimenzija kohezije, a koja se odnosila na procese koji utječu na socijalnu i ekonomsku ujednačenost unutar Europske unije kaže Marques sa sur. (2018). Ekonomska dimenzija je tradicionalno bila ključni fokus kohezijske politike EU, koja se usmjeravala na smanjenje gospodarskih dispariteta između regija i promicanje socijalne inkluzije. Međutim, nedavno je u okvir strategije Europa 2020. dodana treća dimenzija - teritorijalna kohezija (Marques sa sur., 2018). Uključivanje teritorijalne kohezije u strategiju Europa 2020. dodatno je istaknulo važnost ravnomjernog razvoja i osiguranja da nijedna regija ne zaostaje ili se ne osjeća zapostavljeno u procesu europske integracije. Ovo je posebno važno kako bi se osigurala stabilnost, prosperitet i jedinstvo unutar EU-a, te kako bi se potaknuo održivi razvoj svih dijelova kontinenta kaže Arneri (2021).

Nabrojane dimenzije kohezije naglašavaju potrebu za integriranim pristupom koji uzima u obzir raznolikost regija unutar EU i osigurava da se razvojni naponi usmjeravaju prema područjima koja to najviše trebaju. Navedena strategija omogućila je EU da se nosi s izazovima demografskih i teritorijalnih razlika te postigne stabilnost i prosperitet na kontinentu.

2.3.1. Teritorijalna dimenzija kohezijske politike Europske unije

Europska unija trenutno okuplja 27 država članica čiji je zajednički cilj stvaranje kvalitetnijeg i boljeg života svih stanovnika EU kroz primjenu KP-a. Prije 20-ak godina EU je pokrenula Perspektivu europskog prostornog razvoja zbog kojeg su se pojavile brojne dileme zbog kojih su se stvorile poprilično nejasne slike o pojmu teritorija kažu Santamatia i Elissalede (2020) u svom radu. Problem se javlja u tome što je cilj EU bio upravo europizacija jer se tvrdi kako je teritorij ključan koncept za protutežu koja se javlja u prostornom planiranju. Što se može promatrati kao pragmatična prilagodba stvarnosti u kojoj se koncept teritorija uvodi kako bi se riješile razne poteškoće s kojima se europske inicijative suočavaju. Temeljem navedenog može se uočiti kako je teritorij EU prožet raznim „vrlinama“ jer je u skladu s razvojem stanja EU, ali i s njezinim gospodarskim, političkim i ideološkim raspoloženjem. Santamaria i

Elissalede (2020) to tumače na način da je bolje učiniti više s manje zbog lakše i bolje organizacije upravljanja, odnosno, postizanja dobrog upravljanja.

Prespektiva europskog prostornog razvoja svojedobno je zagovarala perspektivu „šire slike“ (*engl. big picture*) kroz drugačija poimanja pojma teritorija. Međutim, zaključeno je kako bi bilo bolje držati se tradicionalnih definicija teritorija. Dakako, treba svakako razmotriti i upotrebu alternativnih objašnjenja jer se EU u smislu kohezije susreće s rješavanjem brojnih problema pa bi objedinjavanjem teritorija na druge načine ne samo u stvarnim granicama uvelike moglo doprinijeti njezinu razvoju. Pritom se misli na promatranje prostora kao „mekog prostora“ (*engl. soft space*). Svakako treba biti oprezan kako ne bi došlo do suprotne reakcije i raspada.

Neovisno o prethodno navedenom važno je da svaka država članica ima sposobnost konceptualizacije ili razmišljanja o vlastitoj lokaciji to jest situaciji unutar prostorne strukture Europe kao cjeline. Trenutno su države članice se kada je u pitanju teritorijalna dimenzija EU podijeljene sukladno nacionalnoj klasifikaciji prostornih jedinica za statistiku (*engl. Nomenclature of territorial units for statistics - NUTS*). Današnji izgled teritorija EU prikazan je na slici 2.

Slika 2: Prikaz teritorija Europske unije i njezinih država članica

Izvor: https://european-union.europa.eu/easy-read_hr, pristupljeno 17.03.2024.

Prema posljednjem izvješću EU od 01.01.2021. godine EU ima 92 regije svrstane u NUTS 1 razinu, 242 regije koje se nalaze u NUTS 2 razini i 166 regija u NUTS 3 razini. U NUTS 1 razini se nalaze sve regije koje imaju najmanje 3.000.000 stanovnika, a najviše 7.000.000 stanovnika, u NUTS 2 razini su sve regije s minimalno 800.000 stanovnika, a maksimalno 3.000.000 i dio NUTS 3 razine su sve regije s najmanje 150.000 stanovnika i najviše 800.000 (Eurostat, 2024). Nomenklatura regija izrađena je u svrhu lakšeg praćenja socioekonomskih kretanja, kao i zbog lakšeg kreiranja politika EU. Sukladno socioekonomskoj analizi regija/razina:

- NUTS 1 predstavlja velike socioekonomske regije,
- NUTS 2 osnovne, bazične regije na kojima se primjenjuju regionalne politike,
- NUTS 3 su male regije sukladno specifičnim dijagnozama.

U tablici 2 prikazane su samo neke od NUTS regija koje su dio EU, a u ovom slučaju države čiji je dio NUTS regija prikazan su Island, Austrija, Njemačka, Latvija i Malta. Sve regije koje ispunjavaju uvjete za ostvarivanje bespovratnih potpora i KP svrstane su u NUTS 2 razinu.

Tablica 6: Prikaz dijela nacionalne klasifikacije prostornih jedinica za statistiku u Europskoj uniji

OZNAKA:	DRŽAVA:	NUTS 1	NUTS 2	NUTS 3
IS	Ísland			
IS0		Ísland		
IS00			Ísland	
IS001				Höfuðborgarsvæði
IS002				Landsbyggð
AT	Österreich			
AT1		Ostösterreich		
AT11			Burgenland	
AT111				Mittelburgenland
AT112				Nordburgenland
AT113				Südburgenland
DE	Deutschland			

DE1	Baden- Württemberg
DE11	Stuttgart
DE111	Stuttgart, Stadtkreis
DE112	Böblingen
DE113	Esslingen
DE114	Göppingen
DE115	Ludwigsburg
LV	Latvija
LV0	Latvija
LV00	Latvija
LV003	Kurzeme
LV005	Latgale
LV006	Rīga
LV007	Pierīga
LV008	Vidzeme
LV009	Zemgale
MT	Malta
MT0	Malta
MT00	Malta
MT001	Malta
MT002	Gozo and Comino/Ghawdex u Kemmuna

Izvor: izrađeno prema <https://ec.europa.eu/eurostat/web/nuts/overview>, 17.03.2024.

Kada je u pitanju teritorijalna dimenzija, EU kroz kohezijsku politiku pruža posebnu skrb i osigurava potrebne alate za ulaganja u teritorije i rješavanje specifičnih pitanja, a koja se odnose na: pogranične regije i prekograničnu suradnju, najudaljenije regije, udaljena otočna, rijetko naseljena i planinska područja te urbana područja (Cohesion policy, 2024.). Naime, tu se radi o engl. „Urban-rural linkages“ (hrv. urbano-ruralne veze). Europska unija kroz kohezijsku politiku podupire strategiju integriranog teritorijalnog i lokalnog razvoja kao i osnaživanje urbanih vlasti i teritorijalnih tijela koja se nalaze u rješavanju lokalnih izazova.

Međutim, istovremeno se zahtijeva da lokalna partnerstva budu snažna te da imaju relevantne dionike.

Kohezijska politika EU potiče stvaranje funkcionalnih pristupa područjima, odnosno funkcionalne cjeline, što se posebice ističe kroz jedan od novih političkih ciljeva „Europa bliže građanima“. Uz to tu su i alati kojima se potiče integrirani teritorijalni razvoj zajedno s urbanim razvojem i potporom područjima koja su nedovoljno razvijena. Koncept stvaranja funkcionalnih područja zapravo je u fokusu teritorijalnog razvoja kohezijske politike, a što je jedan od razloga da se u literaturi može naići na pitanje ima li EU samo jednu KP ili ipak nekoliko njih s obzirom na različitosti. Uz pomoć koncepta funkcionalnog područja jasno se daje do znanja kako se politike ne mogu osmišljavati od „granice do granice“ već se osmišljavaju zajednički na cjelokupnom teritoriju koji ona obuhvaća. Stvaranje funkcionalnih područja EU zapravo je jedan od pilot projekta pomoću kojeg EU želi osigurati učinkovito upravljanje resursima (Europska komisija, 2024).

Sagledavši širu makroregionalnu sliku EU je donijela nekoliko strategija koje predstavljaju okvir putem kojeg se rješavaju zajednički problemi i izazovi, a koji su definirani zemljopisnim područjima. Ne bi li se pronašla zajednička rješenja i solucije u područjima kao što su zdravlje, klima, okoliš, istraživanje, edukacija, transport i dr., usvojene su ukupno četiri makroregionalne strategije EU (European Commission, 2024):

1. Strategija za regiju Baltičkog mora,
2. Strategija za Alpsku regiju,
3. Strategija za Jadransko-jonsku regiju i
4. Strategija za Dunavsku regiju.

Europska unija svoj teritorij dodatno osnažuje i učvršćuje i „*schengenskim područjem*“. Naime, radi se o području koje nema granice, na kojem se ljudi mogu neometano i slobodno kretati i prelaziti iz zemlje članice u zemlju članicu (nema kontrole). Trenutno se u schengenskom području nalaze 23⁷ od 27 država članica, a uz njih tu su i 4 države koje nisu članice, a dio su schengenskog područja⁸. Jedan od dokumenata koji je ključan za teritorijalnu koheziju među državama članicama je upravo Teritorijalna agenda 2030. koja je usvojena 01.12.2020. godine. Agenda je dokument kojim se naglašava teritorijalna važnost i važnost ravnomjernog ulaganja na teritoriju cijele EU, a kroz istu su dane smjernice kako provesti

⁷ Austrija, Hrvatska, Belgija, Češka, Estonija, Danska, Finska, Njemačka, Francuska, Grčka, Italija, Mađarska, Latvija, Portugal, Litva, Luksemburg, Malta, Nizozemska, Poljska, Slovačka, Švedska, Slovenija, Španjolska

⁸ Island, Norveška, Lihtenštajn, Švicarska

strateška planiranja prostora te kako jačati teritorijalnu dimenziju i politike koje ju prate. Teritorijalnom agendom nastoji se promicati održivu i uključivu budućnost za sva mjesta u EU, a sve s ciljem postizanja održivog razvoja (Territorial Agenda 2030, 2020).

U konačnici, kada je u pitanju teritorijalna dimenzija EU vidljivo je kako EU brine o svakom svom dijelu, od onih najmanjih i najudaljenijih područja do onih najvećih i najrazvijenijih područja. To čini kroz razne ugovore, propise, strateške dokumente kojima uređuje sustav financiranja svih svojih država članica, a putem kojih se istima olakšava i ubrzava rast i razvoj.

2.3.2. Ekonomska dimenzija kohezijske politike Europske unije

Ekonomska dimenzija EU generalno se ogleda u monetarnoj politici, fiskalnoj politici, politici dohotka i cijene, ali i indeksu regionalne konkurentnosti (RCI). Kada je u pitanju monetarna politika Europske unije, nju provodi Eurosustav koji je sačinjen od Europske središnje banke i nacionalnih središnjih banaka zemalja članica koje za valutu imaju euro. Tako je i sama RH postala dijelom Eurosustava nakon 01.01.2023. godine kada je ušla u eurozonu. Provedba monetarne politike u Eurosustavu temelji se na dva principa, a to su da odluke donosi upravno vijeće Europske središnje banke i da odluke provode nacionalne središnje banke članica EU. Naime, valuta koja se danas upotrebljava u 20 od 27 zemalja članica⁹ EU je euro, te one zajedno čine europodručje (Europska unija, 2024). Dakako, ekonomska dimenzija ne zasniva se samo na valuti koju koristi dio članica EU već na cjelokupnom gospodarstvu EU. Vrlo često se sama kohezija smatra ekonomskim fenomenom pa se zbog toga prevodi u koherentnost razina BDP-a te se u tom smislu definira i kao stanje razlika između regionalnog BDP-a po stanovniku kažu Molle i Boeckhout (1995). Štoviše, očekivano je da će BDP biti glavni dio ekonomske dimenzije, ipak je on makroekonomski indikator koji ukazuje na gospodarsko stanje neke zemlje u jednoj godini. Cyerk (2021) uz Mollea i Boeckouta govori uz regionalnu koherentnost i o regionalnoj konvergenciji koja se zapravo može objasniti kao proces izjednačavanja BDP-a po stanovniku neke razine. Kako ne bi bilo zabune, s obzirom da se navedeni pojmovi znaju svrstavati u sinonime važno ih je sagledati analitičkim putem. Cyerk (2021) kaže kako se koherentnost analizira u smislu usporedbe stvarnog gospodarskog stanja regije, a konvergencija se analizira iz dinamičkog pristupa. Nakon provedenog istraživanja o

⁹ Austrija, Hrvatska, Belgija, Estonija, Cipar, Finska, Njemačka, Francuska, Irska, Grčka, Italija, Portugal, Latvija, Španjolska, Litva, Malta, Nizozemska, Slovačka, Švedska, Slovenija, Luksemburg.

stanju strukture među zaposlenima Cyerk (2021) kaže kako 2018. godine EU karakterizira tipična struktura zaposlenosti razvijenih gospodarstava koja svoj temelje pronalaze u znanju i uslugama. Sukladno podacima koje navodi Cyerk (2021) najveći udio zaposlenosti zabilježen je u uslugama socijalne skrbi (oko 32,0%), zatim u klasičnim uslugama (24,0%), industriji (24,0%), tržišnim uslugama znanja (15,0%) i poljoprivredi (4,0%). Što znači da je više od 71,0% ljudskih resursa bilo angažirano u uslužnom sektoru, dok je zapošljavanje u poljoprivredi bilo marginalnog značaja. Po pitanju različitih vrsta usluga, važno je napomenuti da su usluge temeljene na znanju (i tržišne i netržišne) činile oko 47,0% ukupne zaposlenosti. Ove značajke dokazuju da su regionalna gospodarstva EU općenito strukturno zrela. Sukladno danim podacima može se zaključiti kako u cjelini, navedeni podaci pružaju uvid u promjene u gospodarskoj strukturi regionalnih ekonomija u EU, naglašavajući važnost uslužnog sektora, rastućeg fokusa na visoko kvalificirane usluge i potrebu za prilagodbom radne snage suvremenim ekonomskim trendovima. Čak štoviše mogu se istaknuti i neke ključne točke, a to je da u EU vlada:

- dominacija uslužnog sektora,
- socijalna skrb je ključan sektor,
- usluge rastu i razvijaju se temeljem znanja,
- marginalizira se poljoprivreda i
- ekonomija ima strukturnu zrelost.

Dominacija uslužnog sektora: sektori usluga čine pretežnu većinu zaposlenosti u regionalnim ekonomijama EU. To ukazuje na prelazak sa tradicionalnih industrijskih i poljoprivrednih sektora na sektore koji pružaju različite usluge, što je u skladu s trendovima globalne ekonomije.

Socijalna skrb kao ključni sektor: značajan udio zaposlenosti u sektoru socijalne skrbi naglašava važnost brige za društvene potrebe i demografske trendove u EU, poput starenja stanovništva i potrebe za pružanjem socijalne podrške.

Rast usluga temeljenih na znanju: visok udio zaposlenosti u uslugama temeljenim na znanju, kako tržišnim tako i netržišnim, pokazuje rastući fokus na visoko kvalificirane usluge i tehnološki napredne sektore. To sugerira da se regionalna ekonomija sve više okreće prema sektorima koji zahtijevaju visoku razinu obrazovanja i stručnosti.

Marginalizacija poljoprivrede: niska zaposlenost u poljoprivredi odražava proces urbanizacije i modernizacije ruralnih područja, kao i povećanu produktivnost u sektoru poljoprivrede koja omogućuje manju potrebu za radnom snagom.

Strukturalna zrelost ekonomije: visok udio zaposlenosti u uslužnom sektoru, posebno u uslugama temeljenim na znanju, sugerira da su regionalna gospodarstva EU već prošla kroz faze industrijske revolucije i sada su u fazi visoke produktivnosti i inovacija.

Iz sveg navedenog vidljivo je kako pozitivan odnos između regionalne ekonomske kohezije, izražene kroz razinu proizvodnje (BDP po stanovniku), i sektorske strukture zaposlenosti. To znači da regije koje imaju veću raznolikost u sektorskoj strukturi zaposlenosti često imaju i veći BDP po stanovniku. Iako postoji povezanost između sektorske strukture i razine BDP-a, ne može se zanemariti utjecaj drugih faktora poput infrastrukture, političkih odluka, obrazovnih sustava, itd.

Ranije spomenuti RCI služi zapravo za mjerenje glavnih čimbenika konkurentnosti NUTS 2 razine na teritoriju EU. Indeks služi za mjerenje sposobnosti neke regije da ponudi privlačno okruženje za život i rad stanovništva. Posljednje ažuriranje indeksa odrađeno je u svibnju 2023. godine. Sukladno podacima o RCI-u iz 2022. godine u tablici 3 i 4 prikazano je 10 najboljih i 10 najgore pozicioniranih regija (European Commission, 2023:14).

Tablica 7: Najboljih 10 regija u Europskoj uniji sukladno indeksu regionalne konkurentnosti

10 najboljih regija

Država članica:	Oznaka regije:	Naziv regije:	RCI 2.0	Pozicija:
<i>Nizozemska</i>	NL31	Utrecht	151,1	1
<i>Nizozemska</i>	NL33	Zuid-Holland	142,5	2
<i>Francuska</i>	FR10	Ile-de-France	142,00	3
<i>Nizozemska</i>	NL41	Noord-Brabant	140,6	4
<i>Nizozemska</i>	NL_C	Amsterdam and its commuting zone	140,6	5
<i>Švedska</i>	SE11	Stockholm	138,9	6
<i>Danska</i>	DK01	Hovedstaden	137,7	7
<i>Belgija</i>	BE_C	Brusseles and its commuting zone	136,3	8
<i>Nizozemska</i>	NL22	Gelderland	135,7	9
<i>Belgija</i>	BE23	Oost-Vaanderen	134,6	10

Izvor: prema European Commission, EU Regional Competitiveness Indeks 2.0, 2022 edition. Dijkstra, L., Papadimitrou, E., Abeza Martinez, B., Dominicis, L., Kovacic, M. Revised May 2023. Regional and urban policy. (2023:14)

Tablica 8: Najgorih 10 regija u Europskoj uniji sukladno indeksu regionalne konkurentnosti

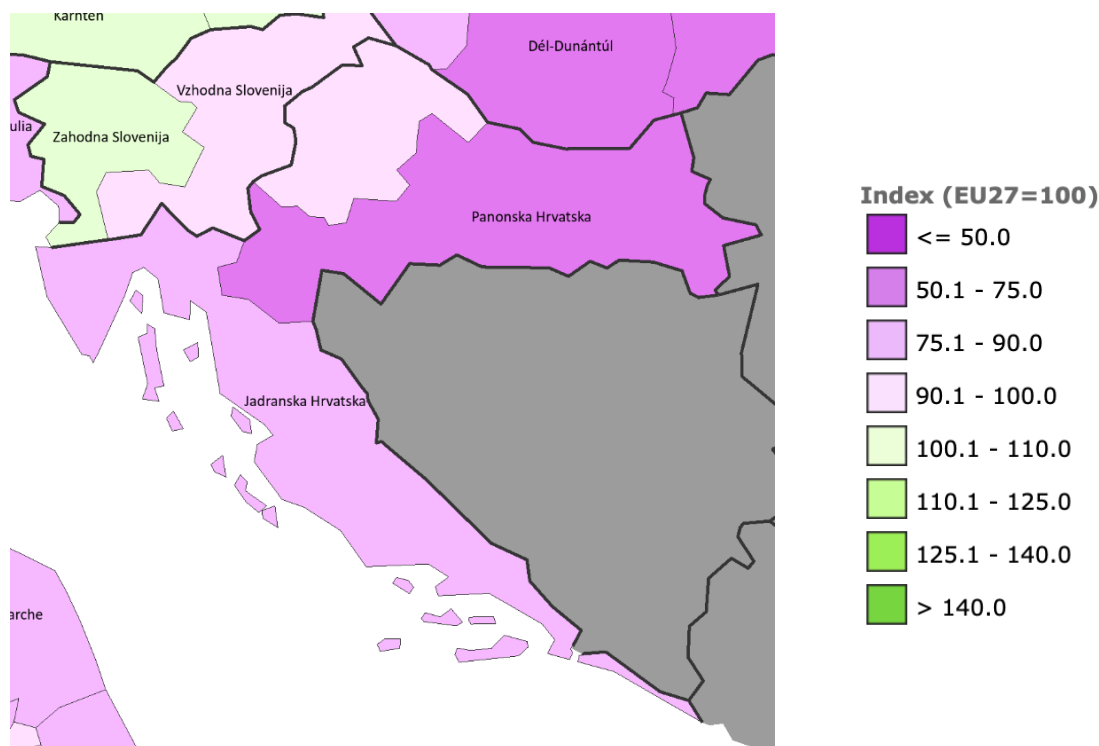
10 najgorih regija

Država članica:	Oznaka regije:	Naziv regije:	RCI 2.0	Pozicija
Grčka	EL51	Anatoliki Makedonia, Thraki	56,2	225
Rumunjska	RO11	Nord-Vest	56,0	226
Bugarska	BG34	Yugoiztochen	53,4	227
Grčka	EL64	Stereia Ellada	53,2	228
Rumunjska	RO12	Centru	52,5	229
Rumunjska	RO31	Sud-Muntenia	52,1	230
Rumunjska	RO41	Sud-Vest Oltenia	50,2	231
Bugarska	BG31	Severozapaden	49,0	232
Rumunjska	RO21	Nord-Est	47,0	233
Rumunjska	RO22	Sud-Est	46,1	234

Izvor: prema European Commission, EU Regional Competitiveness Indeks 2.0, 2022 edition. Dijkstra, L., Papadimitrou, E., Abeza Martinez, B., Dominicis, L., Kovacic, M. Revised May 2023. Regional and urban policy. (2023:14)

Za Republiku Hrvatsku nije moguće prikazati usporedne rezultate vezano uz RCI. Naime tek 2019. godine je uvedena NUTS klasifikacija sukladnoj kojoj se provodi indeksiranje. Regije RH sukladno RCI indeksu 2022. raspoređene su na sljedeći način (slika 3):

- Zagreb sa okolicom ima RCI 90,0,
- Jadranska Hrvatska ima RCI 77,0,
- Panonska Hrvatska ima 71,0.

Slika 3: Indeks regionalne konkurentnosti na razini RH i legenda indeksa

Izvor: https://ec.europa.eu/regional_policy/assets/regional-competitiveness/index.html#/, 24.03.2024.

Prikazani rezultati pružaju uvid u relativnu konkurentnost i razvoj različitih regija unutar Hrvatske prema ekonomskim i društvenim pokazateljima koji se uzimaju u obzir prilikom izračunavanja RCI indeksa. Nadalje, kada je u pitanju ekonomska dimenzija EU Drvenkar, Marošević i Unukić (2021) govore o tome kako se problem nejednakosti adresira putem Kohezijske politike EU u zemljama Srednje i Istočne Europe, imajući na umu da su ove zemlje u prosjeku manje razvijene od ostalih članica EU-a. Kroz svoju kohezijsku politiku, EU nastoji smanjiti ekonomske razlike među regijama, pružajući financijsku pomoć i podršku strukturnim reformama i ulaganjima u manje razvijena područja. Kohezijska politika EU-a igra ključnu ulogu u promicanju ekonomske kohezije i ravnoteže među regijama, posebno u manje razvijenim dijelovima Istočne i Srednje Europe. Pružajući ciljanu podršku i promovirajući prilagođene politike, Kohezijska politika doprinosi inkluzivnom i održivom gospodarskom rastu u cijeloj Europi kažu Drvenkar, Marošević i Unukić (2021).

2.3.3. Socijalna dimenzija kohezijske politike Europske unije

Europska unija u cilj stvaranja što manjih razlika i nejednakosti sve svoje informacije i dokumente objavljuje na jezicima¹⁰ koji se govore u EU, a što je dio KP. Socijalna dimenzija predstavlja socijalnu koheziju EU. Socijalna kohezija odnosi se na socijalnu pravdu, solidarnost i inkluziju unutar Europske unije. Berger-Schmitt (2002) u svom radu ističe kako je rad kohezije postao sve značajniji tijekom 1990-ih kako na nacionalnoj tako i na nadnacionalnoj razini. Razlog navedenom je želja za ostvarivanjem politike stabilnosti i sigurnosti, ekonomske produktivnosti, socijalne pravednosti i može se reći socijalne solidarnosti prema Berger-Schmitt (2002). Sukladno navedenom glavni cilj socijalne kohezije je osigurati da svaki građanin EU ima pristup osnovnim pravima, uslugama i mogućnostima, te da se smanje društvene nejednakosti.

Socijalna kohezija obuhvaća niz politika i mjera koje se provode na razini EU i nacionalnih vlada radi promicanja socijalne uključenosti, borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti te osiguravanja pravednog pristupa zapošljavanju, obrazovanju, zdravstvenoj zaštiti i socijalnim uslugama. Socijalna dimenzija EU ogleda se u politikama koje su usmjerene na socijalnu koheziju, a u ovom slučaju one uključuju:

- borbu protiv siromaštva,
- Europski socijalni fond,
- Europsku socijalnu povelju,
- Europsku strategiju za zapošljavanja.

Borba protiv siromaštva predstavlja politiku koja uključuje niz mjera i programa koji su usmjereni na smanjenje rizika od siromaštva i socijalne isključenosti među građanima EU. To može uključivati pružanje financijske pomoći najugroženijim skupinama, podršku socijalnom stanovanju, pristup zdravstvenoj zaštiti i obrazovanju te poticanje socijalne integracije.

Europski socijalni fond je ključni instrument EU za promicanje zapošljavanja, obrazovanja i osposobljavanja te socijalne integracije. Kroz ESF se financiraju programi i projekti koji pomažu ljudima da steknu vještine potrebne za zapošljavanje, potiču mobilnost radne snage i podržavaju socijalnu uključenost.

¹⁰ bugarski, hrvatski, češki, danski, nizozemski, engleski, estonski, finski, francuski, njemački, grčki, mađarski, irski, talijanski, latvijski, litvanski, malteški, poljski, portugalski, rumunjski, slovački, slovenski, španjolski, švedski

Europska socijalna povelja sadrži temeljne socijalne pravice i vrijednosti koje bi trebale biti zajamčene svim građanima EU. Ona naglašava važnost poštovanja dostojanstva, ravnopravnosti spolova, zaštite radnika, prava na obiteljski život, prava na socijalnu zaštitu i druge ključne socijalne vrijednosti (Europska socijalna povelja, 1997).

Europska strategija za zapošljavanje predstavlja okvir za suradnju među državama članicama i EU u području zapošljavanja. Cilj joj je promicati stvaranje radnih mjesta, povećati sudjelovanje na tržištu rada, poboljšati kvalitetu radnih mjesta te osigurati pravedno i inkluzivno tržište rada (European Commission, 2022).

Socijalna kohezija predstavlja ključnu komponentu europskog integracijskog procesa te igra važnu ulogu u jačanju solidarnosti među članicama EU i očuvanju društvene stabilnosti unutar EU. Važnost socijalne kohezije ogleda se u sposobnosti društva da održi zajedništvo, solidarnost i uključivost. Dakako, u ovom slučaju među državama članicama EU

2.4. Ulaganja kohezijske politike u razdoblju od 2021. do 2027. godine

U razdoblju od 2021. do 2027. godine, EU uvodi nekoliko novina u kohezijsku politiku koje imaju za cilj modernizaciju, pojednostavljenje i prilagodbu novim izazovima. Ključne novosti koje je EU uvela u tekući VFO su: Kraći, moderniji izbornik ciljeva politike: Kohezijska politika EU-a postavlja kraći, moderniji izbornik od 5 ciljeva politike usmjerene na konkurentnu Europu okrenutu budućnosti. Ciljevi na koje je VFO od 2021. do 2027. godine fokusiran su (European Commission 2021):

- 1) pametnija Europa,
- 2) održiva Europa,
- 3) povezana Europa,
- 4) inkluzivna Europa,
- 5) sigurnija Europa.

Ciljevi obuhvaćaju različite aspekte poput gospodarske konkurentnosti, socijalne inkluzije, obrazovanja, istraživanja i inovacija te zaštite okoliša. Ulaganja KP u tekućem VFO odnose se na:

- klimatske ciljeve (održiva Europa): u skladu s globalnim izazovima vezanim uz klimatske promjene, nova kohezijska politika postavlja veći naglasak na klimatske

ciljeve. To uključuje ponderirani doprinos klimi i okolišu, minimalne ciljeve za sredstva te mehanizme prilagodbe klimatskim promjenama.

- veće osnaživanje lokalnih i teritorijalnih vlasti (povezana Europa i sigurnija Europa): nova politika jača ulogu lokalnih, urbanih i teritorijalnih vlasti u upravljanju sredstvima. Ovo bi trebalo omogućiti bolje prilagodbe projekata potrebama i specifičnostima pojedinih regija.
- pojednostavljenje (pametnija Europa): kreiranjem jedinstvenog skupa pravila za fondove i značajno smanjenje količine sekundarnog zakonodavstva. To će olakšati izvještavanje, kontrole, isporuku projekata te smanjiti administrativne prepreke za korisnike sredstava.
- stvaranje uvjeta za uspjeh (pametnija Europa): uvođenjem pojednostavljenih i jasnih uvjeta koji omogućuju poštivanje tijekom cijelog programskog razdoblja za nadoknadu iz proračuna Unije, čime se osigurava transparentnost i odgovornost u korištenju sredstava.
- fleksibilno programiranje (pametnija Europa): prilagođavanje novim izazovima i potrebama kroz dodjelu iznosa fleksibilnosti tek nakon srednjoročnog pregleda socioekonomske situacije i mogućih novih izazova. Ovo omogućuje dinamičnije prilagodbe programima i projektima tijekom vremena.
- pojačana vidljivost i komunikacijske odredbe (inkluzivna Europa): postavljanje zahtjeva za korisnike i operacije od strateške važnosti kako bi se osigurala bolja vidljivost i transparentnost u provedbi projekata te poboljšala komunikacija s javnošću.

Iznesene novosti imaju za cilj poboljšati učinkovitost, transparentnost i fleksibilnost kohezijske politike EU-a te osigurati da sredstva EU-a budu usmjerena prema područjima gdje su najpotrebnija kako bi se postigao održivi i ravnomjeran razvoj unutar Unije.

3. Kohezijska politika Europske unije u Republici Hrvatskoj

Ovo poglavlje govori o tome kako je kohezijska politika EU doprinijela razvoju RH te koje su to zapravo dimenzije kohezijske politike u RH. Rad će se nešto kasnije više usmjeriti na kohezijsku politiku u županijama Sjeverne Hrvatske (NUTS II). Obuhvatit će se tekuće programsko razdoblje (2021.-2027.) i prethodno programsko razdoblje (2014.-2020.) s obzirom da kohezijska politika iz razdoblja u razdoblje uvodi novitete. Jedan od noviteta koji je uveden u RH, je taj da se 2021. godine uvodi nova NUTS klasifikacija po kojoj Hrvatska ima četiri NUTS regije (tablica 6.) Republika Hrvatska relativno je nova članica EU ako se sagleda da je iza nje samo jedno programsko razdoblje, a drugo tek u tijeku. Članstvom RH u Uniji stvorila se mogućnost za brži razvoj i napredak, koji ne bi bio moguć bez bespovratnih sredstava koje EU stavlja na raspolaganje Hrvatskoj. Kohezijska politika Unije ima izniman značaj za postizanje ujednačenog razvoja i podizanje razine konkurentnosti RH. To se prvenstveno ogleda u prethodno spomenutim financijskim koristima, to jest mogućnostima financiranja projekata razvojnog karaktera bespovratnim sredstvima. Uzevši u obzir da je RH jedna od najslabije razvijenih zemalja EU važno je ostvariti poticanje razvoja gospodarstva, kao i socijalne, odnosno teritorijalne dimenzije države (Puljiz, Maleković, Tišma, 2021:326). Uz izravne socioekonomske koristi KP ostvaruje utjecaj i doprinosi brojnim drugim važnim koristima, što se najviše ogleda u prijenosu znanja. Međutim, kako ne bi sve zvučalo kao da je super, potrebno je imati na umu da unatoč svim dobrim i pozitivnim rezultatima tu su radnje i aktivnosti koje je potrebno provesti, a nisu toliko poželjne. Što znači da su se prilikom provedbe KP u Hrvatskoj povećale administrativne radnje jer dolazi do kompleksnije administracije. Posljedica tome su dugi vremenski periodi potrebni za obradu predanih projektnih prijedloga, kao i kasnije za obradu izvještaja. Kohezijska politika je prouzročila opterećenja za javnu upravu, odnosno državna tijela, a što je rezultiralo čestim isticanjem potrebe za ravnotežom između financijskih i proceduralnih odgovornosti (Puljiz, Maleković, Tišma, 2021:327). Posljedično navedeno EU je 2018. godine donijela 80 mjera kojima je pojednostavila provedbu kohezijske politike kako u RH tako i u ostalim državama članicama. Upravljanje kohezijskom politikom u RH u velikoj mjeri je zapravo opterećeno financijskim i proceduralnim pitanjima kada je u pitanju odgovornost sudionika na svim razinama provedbe i upravljanja (Puljiz, Maleković i Keser, 2018). To je znatno otežalo okolnosti rada za jedinice lokalne samouprave, a posebice one koje imaju slabe apsorpcijske kapacitete (Đulabić, 2017). Moglo bi se reći kako je KP u Hrvatskoj izazvala i „glavobolje“, ali ne radi se o ničemu što nije nerješivo. Već u trenutnom programskom razdoblju financijsko i proceduralno opterećenje je smanjeno. Kao i

u svakom novom poslu gdje se pojavljuju novi zahtjevi potrebno je vremena da sve funkcionira kako treba. Ipak, cilj kohezijske politike je da omogući slabije razvijenim dijelovima da se razviju, to jest postanu konkurentniji dijelovima koji su razvijeni. Nema područja u kojem KP Unije nije u Hrvatskoj ostavila pozitivan trag. Od prometne infrastrukture i suprastrukture, preko uređenja kulturnih i turističkih destinacija i objekata, vodno-komunalne infrastrukture, održivog gospodarenja otpadom, gospodarske infrastrukture pa sve do demografskih „soft“ mjera i aktivnosti. Kohezijskom politikom RH u posljednjih godina podigla je razinu životnog standarda u svakom smislu.

Tablica 9: Struktura HR NUTS regija 2021.

	HR NUTS 1	HR NUTS 2	HR NUTS 3
HR0	Hrvatska		
HR02		Panonska Hrvatska	
HR021			Bjelovarsko-bilogorska županija
HR022			Virovitičko-podravska županija
HR023			Požeško-slavonska županija
HR024			Brodsko-posavska županija
HR025			Osječko-baranjska županija
HR026			Vukovarsko-srijemska županija
HR027			Karlovačka županija
HR028			Sisačko-moslavačka županija
HR03		Jadranska Hrvatska	
HR031			Primorsko-goranska županija
HR032			Ličko-senjska županija
HR033			Zadarska županija
HR034			Šibensko-kninska županija
HR035			Splitsko-dalmatinska županija
HR036			Istarska županija
HR037			Dubrovačko-neretvanska županija
HR05		Grad Zagreb	
HR050			Grad Zagreb

HR06	Sjeverna Hrvatska	
HR061		Međimurska županija
HR062		Varaždinska županija
HR063		Koprivničko-križevačka županija
HR064		Krapinsko-zagorska županija
HR065		Zagrebačka županija

Izvor: Nacionalna klasifikacija statističkih regija 2021. (HR_NUTS 2021.), NN 125/2019

Fokus kohezijske politike u Republici Hrvatskoj biti će na NUTS 2 regiji, točnije na Sjevernoj Hrvatskoj, a koja obuhvaća sljedeće NUTS 3 jedinice (Nacionalna klasifikacija statističkih regija, NN 125/2019):

1. Međimurska županija,
2. Varaždinska županija,
3. Koprivničko-križevačka županija,
4. Krapinsko-zagorska županija i
5. Zagrebačka županija.

3.1. Programi financirani sredstvima Europske unije u programskom razdoblju 2014. – 2020.

U VFO-u koji je trajao od 2014. do 2020. godine Hrvatska je imala aktivnih 17 različitih programa putem kojih su se financirali projektni prijedlozi za ispunjenje planiranih ciljeva KP. Programi koji su sufinancirani jesu (European Commission, 2024):

- 1) Operativni program Konkurentnost i kohezija - HR - ERDF/CF
- 2) Operativni program Učinkoviti ljudski potencijali - HR - ESF/YEI
- 3) Interreg VA - Mađarska-Hrvatska
- 4) Interreg VA - Italija-Hrvatska
- 5) Interreg VA - Slovenija-Hrvatska
- 6) Interreg VB - Jadransko-jonski
- 7) Interreg VB - Srednja Europa
- 8) Interreg VB - Dunav
- 9) Interreg VB - Mediteran

- 10) ESPON
- 11) Interakcija
- 12) Interreg Europa
- 13) Urbact
- 14) IPA CBC Hrvatska - Srbija
- 15) IPA CBC Hrvatska – Bosna i Hercegovina - Crna Gora
- 16) Program ruralnog razvoja
- 17) Program pomorstvo i ribarstvo

Svaki od navedenih programa imao je svoje specifične ciljeve i područja fokusa, ali su svi doprinikli ostvarenju ciljeva klimatske politike na različitim razinama, uključujući regionalni razvoj, zaštitu okoliša, potporu ruralnom i pomorskom sektoru te unaprjeđenje ljudskih potencijala i konkurentnosti. Kroz ove programe, Hrvatska je koristila sredstva EU i nacionalna sredstva kako bi podržala projekte i inicijative usmjerene prema ostvarenju ciljeva održivog razvoja i prilagodbe klimatskim promjenama.

3.2. Teritorijalna, ekonomska i socijalna dimenzija kohezijske politike u Republici Hrvatskoj

Ovim potpoglavljem želi se dati prikaz trenutnog stanja po pitanju teritorija, ekonomije i gospodarstva, ali i socijalnog stanja u RH. Što se tiče teritorijalnog aspekta sagledan je iz administrativne i statističke razine. Ekonomija i gospodarstvo sagledani su iz aspekta bruto društvenog proizvoda (BDP-a), uvoza i izvoza te investicija u dugotrajnu imovinu prema lokaciji investicijskih ulaganja i drugih relevantnih ekonomskih pokazatelja. Socijalno stanje u Republici Hrvatskoj uključuje procjenu stope nezaposlenosti, razine siromaštva, obrazovnih i zdravstvenih pokazatelja, te demografske karakteristike kao što su stopa nataliteta, stopa mortaliteta i migracijski trendovi. Osim toga, važno je analizirati i socijalne politike i programe koji se provode kako bi se adresirali socijalni izazovi i potrebe građana.

Teritorijalni aspekt obuhvaća administrativne i statističke podjele na različite regije, županije ili lokalne jedinice, te analizu njihovih karakteristika i razlika u razvoju. Ekonomski aspekt uključuje analizu BDP-a kao glavnog pokazatelja ekonomske aktivnosti, kao i promatranje uvoza, izvoza i investicija u dugotrajnu imovinu na različitim lokacijama. Socijalni aspekt sagledava ključne socijalne pokazatelje kao što su stopa nezaposlenosti,

siromaštvo, obrazovanje i zdravstvo, te provedene socijalne politike i programe. Provedena analiza pruža uvid u trenutno stanje i trendove u Republici Hrvatskoj te pomaže u identifikaciji ključnih područja za daljnje intervencije i političke prioritete.

3.2.1. Teritorijalna dimenzija kohezijske politike Republike Hrvatske

Ukupna površina koju obuhvaća RH i na kojoj se prostiru njezine općine, gradovi i županije iznosi 56.594 km². Administrativno gledano RH se diversificira na 21 županiju, 128 gradova i 428 općina (tablica 10). U županiju (20 + 1) i grad se ubraja i Grad Zagreb. Zakonom o područjima županija, gradova i općina definiran je teritorijalni ustroj u Republici Hrvatskoj. Kako bi se mogla oblikovati i provesti regionalna politika važno je da se uključe županije, gradovi i općine kako bi se regionalna politika na subnacionalnoj razini oblikovala upravo prema njihovim potrebama (Drvenkar, 2023:7). U tablici 8 prikazan je regionalni ustroj RH na administrativnoj razini, a u tablici broj 11 prikazan je regionalni ustroj RH na statističkoj razini.

Tablica 10: Regionalni ustroj RH na administrativnoj razini

Razina:	Broj jedinica:
Županije	21
Gradovi	127
Općine	428

Izradila autorica prema Drvenkar 2023:7; Zakon o područjima županija, gradova i općina u Republici Hrvatskoj (NN 86/06, 125/06, 16/07, 95/08, 46/10, 145/10, 37/13, 44/13, 45/13, 110/15)

Od iznimne je važnosti uključiti županije, gradove i općine u oblikovanje i provedbu regionalne politike kako bi se osiguralo da politike i mjere odgovaraju lokalnim potrebama i specifičnostima različitih regija unutar RH. Ovaj pristup omogućava prilagođavanje strategija razvoja i resursa prema različitim socijalnim, ekonomskim i kulturnim karakteristikama pojedinih regija. Sagledavši na koji je način RH podijeljena vidljivo je da postoje brojne prirodne, geografske, ali i kulturološke razlike. Prirodne, geografske i kulturološke razlike unutar RH igraju ključnu ulogu u oblikovanju politika i mjera vezanih uz ulaganja.

Tablica 11: Administrativna razina regionalnog ustroja Republike Hrvatske

Oznaka:	Naziv:	Površina:		Broj stanovnika, 2021.:	
		U km ²	Udio u %	Broj u tisućama	Udio u %
Županije (20 + 1)	Bjelovarsko-bilogorska županija	2.640,31	4,7	100.397	2,6
	Virovitičko-podravska županija	2.024,21	3,6	69.290	1,8
	Požeško-slavonska županija	1.823,39	3,2	63.037	1,7
	Brodsko-posavska županija	2.029,5	3,6	128.288	3,4
	Osječko-baranjska županija	4.154,35	7,3	255.175	6,7
	Vukovarsko-srijemska županija	2.452,91	4,3	141.025	3,7
	Grad Zagreb	641,33	1,1	767.445	19,8
	Zagrebačka županija	3.060,35	5,4	301.387	7,7
	Primorsko-goranska županija	3.587,51	6,3	264.267	6,9
	Ličko-senjska županija	5.352,84	9,5	42.578	1,1
	Zadarska županija	3.646,32	6,4	160.293	4,1
	Šibensko-kninska županija	2.983,89	5,3	95.719	2,5
	Splitsko-dalmatinska županija	4.539,71	8	423.400	10,9
	Istarska županija	2.812,96	5	195.970	5,0
	Karlovačka županija	3.625,46	6,4	110.938	2,9
	Sisačko-moslavačka županija	4.467,57	7,9	137.603	3,6
	Dubrovačko-neretvanska županija	1.780,88	3,1	115.049	3,0
	Varaždinska županija	1.261,49	2,2	158.594	4,1
	Međimurska županija	729,25	1,3	105.012	2,7

Koprivničko-križevačka županija	1.748,41	3,2	100.336	2,6
Krapinsko-zagorska županija	1.229,31	2,2	119.862	3,1
<i>Gradovi (127):</i>	21.512,28	38	2.777.951	72
<i>Općine (428):</i>	35.079,59	62	1.093.882	28
Republika Hrvatska (ukupno):	56.594	100,00%	3.855.641	100,00%

Izvor: Izradila autorica prema Drvenkar 2023:7; Zakon o područjima županija, gradova i općina u Republici Hrvatskoj (NN 86/06, 125/06, 16/07, 95/08, 46/10, 145/10, 37/13, 44/13, 45/13, 110/15)

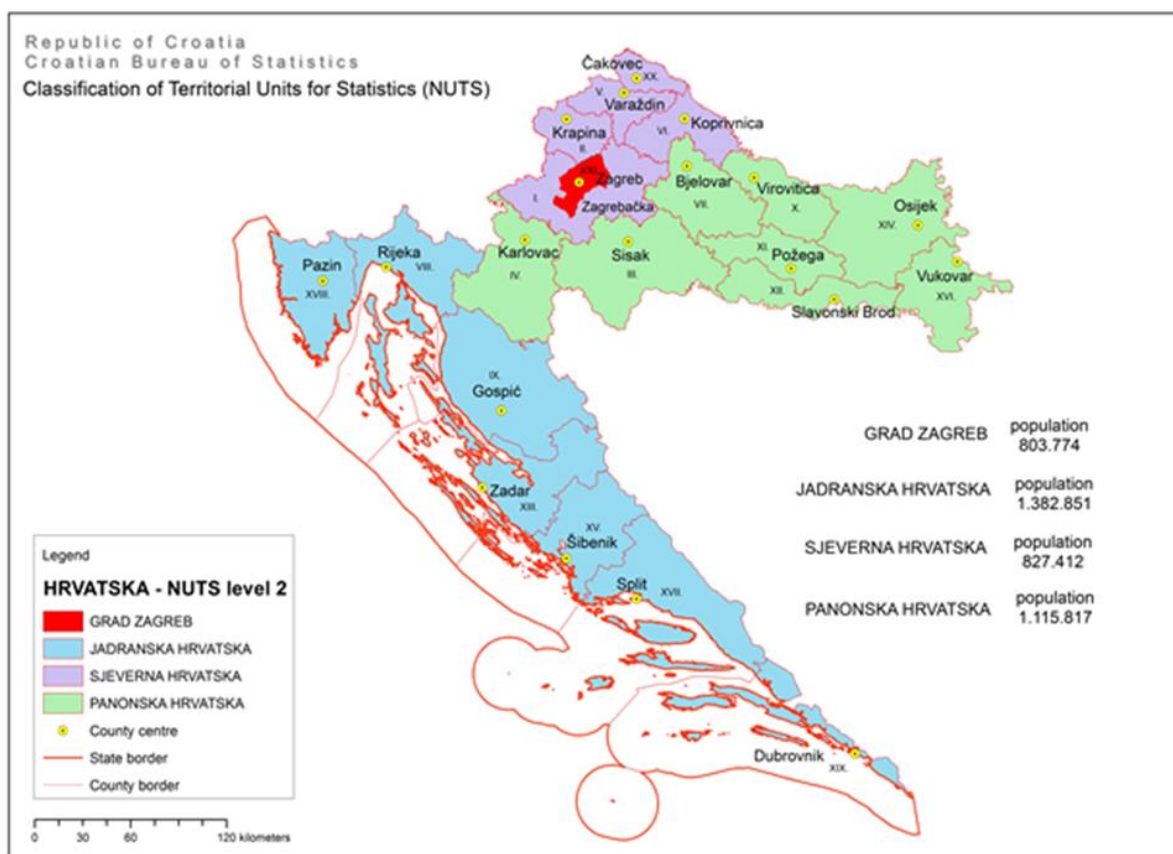
Tablica 12: Ustroj Republike Hrvatske na regionalnoj razini sukladno statističkim razinama

Oznaka:	Naziv:	Površina:		Broj stanovnika, 2021.	
		km ²	udio u %	broj u tisućama	udio u %
NUTS 1	Republika Hrvatska (HR0)	56.549	100,0	3.855.641	100,0
NUTS 2	Panonska Hrvatska (HR02)	23.217,7	41,0	1.005.753	26,4
	Jadranska Hrvatska (HR03)	24.704,11	43,7	1.297.222	33,5
	Grad Zagreb (HR05)	641,33	1,1	767.445	19,8
	Sjeverna Hrvatska (HR06)	8.028,81	14,2	785.221	20,3
NUTS 3	Županije				

Izvor: Izradila autorica prema Drvenkar 2023:7; Nacionalna klasifikacija statističkih regija, HR_NUTS 2021. (NN 103/2003, NN 75/2009, NN59/2012, NN 12/2013)

Županije po NUTS II regijama su podijeljene na sljedeći način (Nacionalna klasifikacija statističkih regija, 2021.):

- Panonska Hrvatska obuhvaća: Sisačko-moslavačku, Karlovačku, Vukovarsko-srijemsku, Virovitičko-podravsku, Bjelovarsko-bilogorsku, Brodsko-posavsku, Osječko-baranjsku i Požeško-slavonsku županiju;
- Jadranska Hrvatska obuhvaća: Ličko-senjsku, Primorsko-goransku, Zadarsku, Šibensko-kninsku, Splitsko-dalmatinsku, Dubrovačko-neretvansku i Istarsku županiju;
- Grad Zagreb koji obuhvaća samo Grad Zagreb;
- Sjeverna Hrvatska obuhvaća: Međimursku, Varaždinsku, Krapinsko-zagorsku, Zagrebačku i Koprivničko-križevačku županiju.

Slika 4: Prikaz NUTS razina u Republici Hrvatskoj

Izvor: (dokumenti) <https://razvoj.gov.hr/o-ministarstvu/djelokrug-1939/regionalni-razvoj/statisticka-klasifikacija-prostornih-jedinica-rh-nuts-2/150>, 17.03.2024.

Teritorijalni fokus ulaganja s aspekta politike regionalnog razvoja je da se osiguraju javne politike koje će imati kvalitetu te razine da se unaprijede prvo radni, a onda i životni uvjeti na teritoriju cijele RH. Krovni dokument kojim se utvrđuju i definiraju područja s najvećim razvojnim izazovima je Nacionalna razvojna strategija Republike Hrvatske. Putem navedenog dokumenta Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije (MRRFEU) definira razne programe kojima posvećuje posebnu pažnju i kroz koji usmjerava ulaganja u područja kojima će poboljšati kvalitetu života svog stanovništva (Drvenkar, 2023:70). Uz nacionalna sredstva koriste se i sredstva EU za programsko razdoblje 2021.-2027. kojima se otvaraju dodatne mogućnosti za daljnji razvoj i transformaciju regija kako bi postale snažnije, otpornije, konkurentnije i održivije. Gradovi su dobili ojačanu ulogu s obzirom da spadaju u pokretače razvoja. S obzirom na demografske razlike koje se događaju, odnosno koje pogađaju RH više se pozornosti i pažnje pridalo područjima koja spadaju pod brdsko-planinska, potpomognuta i u kategoriju otoka (Drvenkar, 2023:70). Ravnomjernom raspodjelom ulaganja

želi se stvoriti jednake uvjete za život svim stanovnicima RH neovisno o tome žive li u gradu, na selu ili otocima. Samim time ispunit će se i propisana zakonska regulativa od strane EU jer će RH postati pametnija, zelenija, konkurentnija, inkluzivnija, povezanija, mobilnija, održiva i društvena. Međutim, kako bi se ostvarila što ravnomjernija raspodjela sredstava definirani su intenziteti potpore sukladno NUTS 2 statističkim regijama. S obzirom da su nove potpore znatno veće nego dosadašnje stvorit će se stabilna klima za ulaganja i planiranje investicija te njihova financiranja na vrijeme. Razlika u intenzitetima najviše se uočava kod velikih poduzeća. U određenim regijama i za 25,0% raste intenzitet potpore nego što je to bio do sada. Tako su predviđeni sljedeći intenziteti potpora za velika, srednja i mala poduzeća po statističkim razinama (tablica 13):

Tablica 13: Intenziteti potpora po NUTS 2 razinama

NUTS 2	% potpore za velike poduzetnike	% potpore za srednje poduzetnike	% potpore za male poduzetnike
Panonska Hrvatska	50,0%	60,0%	70,0%
Jadranska Hrvatska	40,0%	50,0%	60,0%
Grad Zagreb	35,0%	45,0%	55,0%
Sjeverna Hrvatska	50,0%	60,0%	70,0%

Izvor: Izradila autorica prema <https://strukturnifondovi.hr/nova-karta-regionalnih-potpore-za-razdoblje-1-1-2022-31-12-2027/>, 15.03.2024.

U cilju ostvarivanja navedenog donesena su i dva razvojna sporazuma kojima će se financirati projekti koju su identificirani kao ključni za gospodarski razvoj RH. *Razvojni sporazum za područje Slavonije Baranje i Srijema* potpisan je 20.07.2018. godine temeljem inicijative pet slavonskih županija. U međuvremenu potpisana su i dva dodatka, jedan 2019. godine, a drugi 2020. godine. Sporazumom je predviđeno 67 razvojnih projekata vrijednosti od oko 1,5 milijardi eura te uz njih dolazi i 26 projekata kojima će se financirati tehnička pomoć za potrebe pripreme strateških projekata regionalnog razvoja, a čija je ukupna vrijednost procijenjena na 9,15 milijuna eura. Razvojnim sporazumom obuhvaćeni su projekti iz različitih

kategorija, a neki od projekata su (Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije 2024.):

- Regionalni i tehnološki inovacijski centar za strojarstvo,
- Centar strukovne izvrsnosti i biokemije,
- Izgradnja gospodarskog centra,
- Izgradnja regionalnog distribucijskog centra za voće i povrće Nemetin,
- Kolodvor Osijek,
- Trenkov dvorac,
- Geotermalni izvori Požeško-slavonske županije,
- Medicinski centar za edukaciju istraživanje i zdravstveni turizam u Pakracu,
- Istraživanje i eksploatacija geotermalnog potencijala Vukovarsko-srijemske županije,
- Panonski centar za primjenu digitalnih tehnologija,
- Centar za gospodarenje otpadom Osječko-baranjske i Vukovarsko-srijemske županije,
- Izgradnja i opremanje novog KBC Osijek,
- Rekonstrukcija pruge Okučani – Vinkovci,
- Izgradnja centra za pametnu poljoprivredu i ICT djelatnost,
- Izgradnja i opremanje sušionice povrća,
- Istraživanje geotermalnog potencijala na području Virovitičko-podravске županije,
- Obnova HNK Osijek i dr.

Trenutno je do sada sukladno objavljenim podacima s XVI. Sjednice Savjeta za Slavoniju, Baranju i Srijem koja je održana 12.01.2024. godine ugovoreno 2.952.482.660 eura, a plaćeno 2.484.254.224 eura za svih pet županija u periodu od 18.10.2016. do 31.12.2023. godine. Kako to izgleda po županijama koje su potpisale razvojni sporazum prikazano je u tablici 14. Iz tablice je vidljivo kako je najviše sredstava usmjereno i ugovoreno u Osječko-baranjskoj županiji, a najmanje u Požeško-slavonskoj županiji.

Tablica 14: Ugovorena i plaćena sredstva po županijama potpisnicama Razvojnog sporazuma Slavonija, Baranja, Srijem

Županija:	Ugovoreno:	Plaćeno:
<i>Virovitičko-podravska županija</i>	329,44 milijuna eura	279,98 milijuna eura
<i>Požeško-slavonska županija</i>	246,80 milijuna eura	219,89 milijuna eura

Brodsko-posavska županija	337,05 milijuna eura	284,30 milijuna eura
Vukovarsko-srijemska županija	632,94 milijuna eura	509,60 milijuna eura
Osječko-baranjska županija	1,09 milijardi eura	920,89 milijuna eura

Izvor: Izradila autorica prema Razvojnog sporazumu Slavonija, Baranja, Srijem

Što se tiče realizacije Razvojnog sporazuma do 31.12.2023. godine ugovorena su 24 razvojna projekta (35,82%) ukupne vrijednosti 237,71 milijun eura, a od čega 106,13 milijuna eura čine bespovratna sredstva EU. Ugovoreno je i 26 projekata tehničke pomoći (92,86%) ukupne vrijednosti 8,80 milijuna eura od kojih se 7,47 milijuna eura financira bespovratnim sredstvima EU. Iz kategorije projekata tehničke pomoći sukladno danom izvješću preostala su još 2 (7,14%) projekta za ugovoriti, dok iz kategorije razvojnih projekata još se mora ugovoriti 43 razvojna projekta (64,18%). Ujedno je osigurano 4,08 milijuna eura za stipendiranje studenata viših godina (2-5.) na sveučilištima poljoprivrednih smjerova, veleučilištima i visokim školama koje djeluju na području Slavonije, Baranje i Srijema (Vlada Republike Hrvatske, 12.01.2024.). Iznesene informacije pružaju uvid u trenutno stanje realizacije Razvojnog sporazuma, naglašavajući postignuti napredak u ugovaranju projekata, ali i preostale izazove u ostvarivanju preostalih projekata. Uz to, stipendiranje studenata predstavlja dodatnu inicijativu za poticanje obrazovanja i razvoja ljudskih resursa u područjima Slavonije, Baranje i Srijema – ostvarivanje utjecaja na socijalnu dimenziju.

Zatim, drugi potpisani sporazum je *Razvojni sporazum za Sjever Hrvatske*. Također kao i prethodni sporazum pokrenut je na inicijativu 5 županija koje se nalaze na sjeverozapadu Hrvatske i potpisan 27.12.2021. godine. U ovom je sporazumu obuhvaćeno 36 infrastrukturnih i razvojnih projekata procijenjene vrijednosti od oko 2 milijarde eura, a za financiranje tehničke podrške predviđeno je 8,69 milijuna eura, odnosno tim sredstvima financirat će se priprema zalihe strateških projekata s utjecajem na regionalni razvoj (Drvenkar, 2023:70). Neki od projekata koji su uvršteni u Razvojni sporazum za Sjever Hrvatske su (Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije, 2024):

- Revitalizacija prostora Bjelovarskog Sajma,
- Centralni operacijski blok,
- Znanstveno - edukativno – zabavni centar Zagorje „ZEZ“ CENTAR ZAGORJE,
- Sveučilišni kampus Varaždin – faza II,
- Znanstveno-nastavno tehnologijski STEM centar Sveučilišta Sjever u Varaždinu,

- Centar za odgoj i obrazovanje Čakovec,
- Izgradnja geotermalne elektrane za eksploataciju geotermalne vode eksploatacijskog polja „Lunjkovec-kutnjak“ s proizvodnim i utisnim bušotinama,
- Revitalizacija arboretuma Opeka u Marčanu,
- Regionalni distributivni centar Međimurske županije,
- Regionalni distributivni centar za voće i povrće,
- Terminali za kombinirani/intermodalni transport,
- Centar za palijativnu medicinu i liječenje boli,
- Nastavak izgradnje Brze ceste Popovec - Marija Bistrica – Zlatar Bistrica – Zabok (Mokrice) sa spojem na Breznički Hum – odvojak B – Konjščina – čvor Komin (A4),
- Završetak izgradnje brze ceste DC 10 Kloštar Vojakovački – Koprivnica (24,4 km – uključena obilaznica KC – granica Republika Mađarska 19,2 km),
- Zagorska brza cesta,
- Jačanje zdravstvene infrastrukture za medicinsku rehabilitaciju Krapinske toplice,
- Brza cesta Bjelovar - Virovitica i dr.

U procesu realizacije Razvojnog sporazuma Sjever Hrvatske, vrijednost projekata premašuje 300 milijuna eura. To uključuje opremanje i prenamjenu prostora Opće bolnice Bjelovar, izgradnju i opremanje zgrade centralnog operacijskog bloka OB Varaždin, „ZEZ“ CENTRA ZAGORJE, obnovu i prenamjenu dvorca Šulovec, izgradnju brze ceste Bjelovar-Virovitica, te jačanje zdravstvene infrastrukture za medicinsku rehabilitaciju Krapinske toplice i druge projekte. Nadalje, iz Integriranih teritorijalnih ulaganja (ITU) za razvoj pet sjevernih županija, osigurano je preko 93 milijuna eura za 40 jedinica lokalne samouprave. Prethodno navedena ulaganja su od vitalnog značaja za unapređenje gospodarstva i infrastrukture te poboljšanje kvalitete života stanovnika ovog područja. Impresivno je vidjeti tako znatan iznos ulaganja u razvoj sjeverne Hrvatske, a čime se dodatno potvrđuje težnja ka razvoju i napretku.

Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije provodi sljedeće programe i mjere u cilju jačanja konkurentnosti i razvojnih potencijala RH kada su u pitanju potpomognuta i brdsko-planinska područja:

- Program podrške regionalnom razvoju,
- Program održivog razvoja lokalne zajednice (PORLZ),
- Program podrške brdsko-planinskim područjima,
- Program ulaganja u zajednicu (PUZ).

Sukladno potrebama određenog teritorija RH raspisuju se i regionalni programi od strane MRRFEU-a, a tu spadaju:

- Program gospodarske i društvene revitalizacije Gorskog kotara,
- Program gospodarske i društvene revitalizacije Dalmatinske zagore,
- Program gospodarske i društvene revitalizacije Like,
- Program održivog razvoja lokalne zajednice za područje Sisačko-moslavačke županije,
- Program podrške gospodarskoj revitalizaciji Slavonije, Baranje i Srijema.

Raspisuju se i programi koji su usmjereni na ravnomjeran razvoj područja na kojima su naseljeni pripadnici nacionalnih manjina. Vezano uz taj dio raspisuju se dva programa, a to su:

- Programi za poboljšanje infrastrukture na područjima naseljenima pripadnicima nacionalnih manjina,
- Programi za unaprjeđenje infrastrukture na područjima naseljenim pripadnicima romske nacionalne manjine.

Dakako, postoji i Fond za obnovu i razvoj Grada Vukovara (FORGV) koji je sa svojim radom započeo 2002. godine s ciljem da oživi grad Vukovar, ali s naglaskom na obnovu i revitalizaciju stradalih dijelova i gospodarstva uz svu prateću komunalnu infrastrukturu. Nakon što je u zimi 2020.-te godine Sisačko-moslavačka županija pogođena potresom nakon kojeg su nastala velika oštećenja koja su ostavila posljedice donesen je Program društvene i gospodarske revitalizacije potpomognutih područja sisačko-moslavačke županije pogođenih potresom. Program za cilj ima fizičku i demografsku revitalizaciju potresom pogođenih područja. Provedba Programa provodi se kroz Godišnje planove provedbe. Sam Program ima 15 definiranih mjera i 52 aktivnosti razvoja i rasta gospodarstva te podizanja standarda života. Time da su mjere i aktivnosti podijeljene u 2 skupine i 4 cilja (Drvenkar, 2023:73):

1. Poticanje razvoja osnovnih čimbenika a konkurentnost županije i
2. Ublažavanje te otklanjanje posljedica koje su nastala potresom, a ciljevi su:
3. Povećanje zaposlenosti i produktivnosti,
4. Demografska revitalizacija,
5. Obnova i izgradnja stambenih i poslovnih objekata,
6. Izgradnja i obnova nužne infrastrukture.

Republika Hrvatska radi i na razvoju otoka. Uz RH jedine države koje rade na razvoju posebnog otočnog zakonodavstva u EU su Škotska i Finska. S dobrim, kvalitetnim, strateškim i zakonodavnim okvirom te zasebnom financijskom alokacijom samo za otoke zasigurno će se ostvariti pozitivni rezultati kada je u pitanju ravnomjeran razvoj RH, uzmu li se u obzir i svi ostali programi. Na teritoriju RH evidentirano je 1.244 otoka, otočića i hridi sa svim parametrima važnim za očuvanje, upravljanje i korištenje tom jedinstvenom geografskom otočnom cjelinom (Drvenkar, 2023:73). S ciljem sustavnog smanjenja razvojnih nejednakosti MRRFEU raspisuje Javni poziv putem kojeg se dostavljaju projekti za Program razvoja otoka. Sami cilj Programa je unaprjeđenje i razvoj lokalne zajednice na otocima kroz povećanje dostupnosti istih, ulaganja u sport, kulturu, poduzetništvo, turizam i ostale javne usluge (Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije, 2024).

Još jedan od fondova koje RH koristi ne bi li ostvarila teritorijalnu koheziju je FPT, a koji se primjenjuje na područjima koje klimatska neutralnost najviše pogađa. U ovom slučaju radi se Fondu koji se ponajviše primjenjuje na području Istarske i Sisačko-moslavačke županije (Drvenkar, 2023:74). Cilj Fonda je financiranje projekata, odnosno ulaganja koja podupiru regeneraciju industrijskih objekata, smanjuju emisije štetnih plinova, ulažu u ljudske potencijale, tehnologiju čiste energije i u konačnici pružanje tehničke pomoći. Fond je inače uspostavljen od strane EU kao jedan od ključnih instrumenata EU s ciljem prelaska na klimatsku neutralnost do 2050. godine. Republici Hrvatskoj je dodijeljeno 185,8 milijuna eura, a ukupna alokacija Fonda iznosi 17,5 milijardi eura. Financira se iz dva izvora, financijskog okvira i NextGenerationEU instrumenta (Europski parlament, 2023). Upravo NextGenerationEU inicijativa pokazuje angažman EU u borbi protiv klimatskih promjena i prelasku na klimatsku neutralnost do 2050. godine. Sredstva iz Fonda bit će ključna za podršku zemljama članicama poput Hrvatske u provedbi mjera koje će omogućiti smanjenje emisija stakleničkih plinova, modernizaciju industrije, tehnološki napredak i povećanje energetske učinkovitosti. Iz tog razloga investicije imaju potencijal značajno doprinijeti globalnim naporima u borbi protiv klimatskih promjena.

Kako bi se ostvario što ravnomjerniji urbani razvoj gradova isti se provodi kroz ITU mehanizam, a prvi puta se u cijeloj EU počinje koristiti u financijskoj perspektivi 2014.-2020. Navedenim mehanizmom omogućavaju se ulaganja, odnosno integriranje sredstava u aktivnosti kroz koje će se ojačati uloga gradova. Područja u koja se ulaže kroz ITU mehanizam su (Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije, 2023):

- brownfield,
- kulturna baština,

- turizam,
- čist i pametan gradski prijevoz,
- pilot projekti,
- energetska učinkovitost,
- zelena infrastruktura,
- višenamjenska infrastruktura i
- poduzetništvo.

U trenutnom programskom razdoblju ITU mehanizam je proširen na 22 ITU grada među kojima su 4 definirani kao aglomeracije urbanih središta¹¹, 10 gradova koji su veća urbana područja¹² te 8 gradova koji su središta malih urbanih područja¹³ (Drvenkar, 2023:74). U novom, to jest tekućem programskom razdoblju ITU mehanizam financira se iz jednog fonda (EFRR-a), jedan je program „Integrirani teritorijalni program“ i jedan je specifični cilj (5i). Samim time osigurana je znatno veća mogućnost ostvarivanja integracije te realokacije sredstava (Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije, 2023). U okviru Integriranog teritorijalnog programa 2021. – 2027., osigurano je 681,275 milijuna eura, što je nešto više od 13,0% alokacije EFRR-a, dok regulativa propisuje minimalno 8,0%. O kojim je gradovima riječ vidljivo je na slici/karti ispod. Ujedno, ono što se može zaključiti jest kako se i kroz ITU mehanizam ulaže u ravnomjeran razvoj jer u svakoj županiji je obuhvaćen najmanje jedan grad (Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije, 2023).

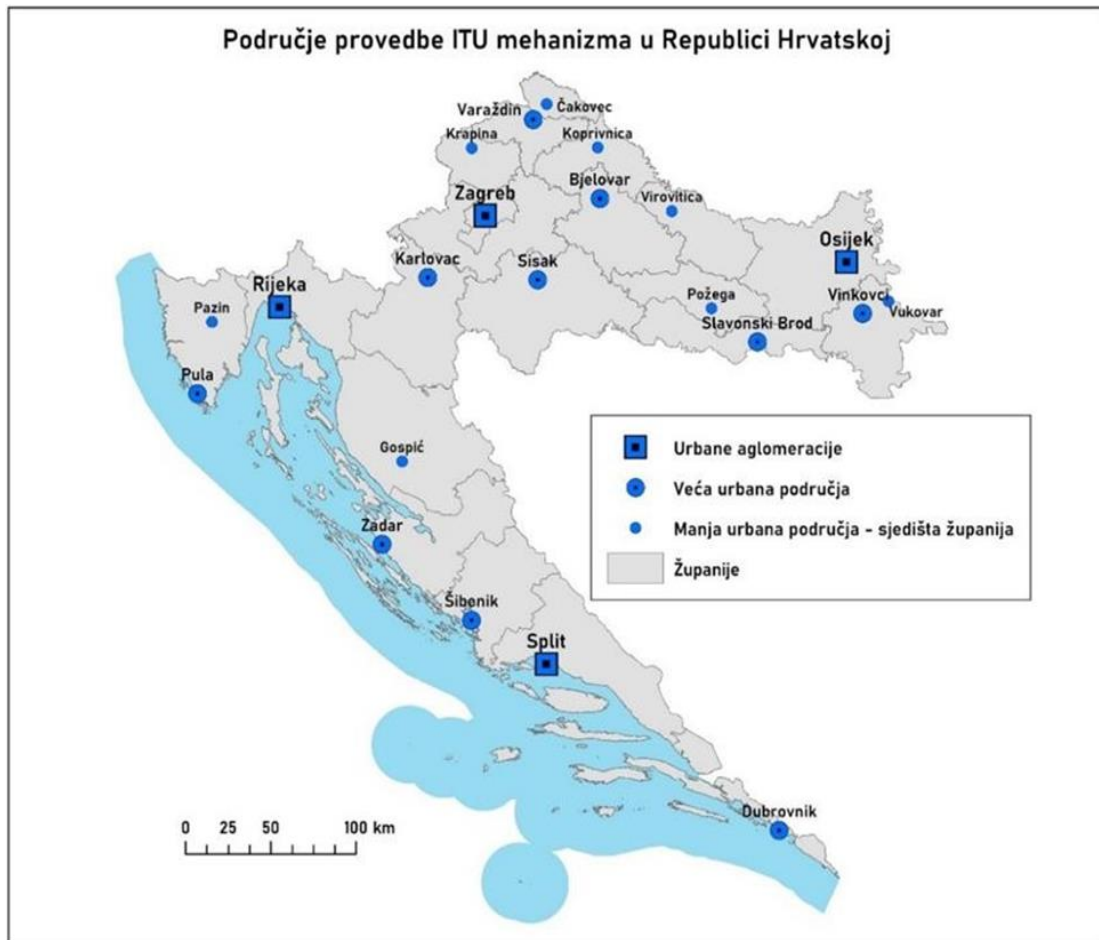
ITU mehanizam predstavlja vrste ulaganja kojima se želi ostvariti što veći urbani razvoj te ga KP politika svrstava pod sebe. U prethodnom programskom razdoblju zemlje članice dobile su mogućnost planiranja ulaganja kroz vlastite operativne programe, a što do tada nije bio slučaj. Međutim ti operativni programi su bili (Puljiz, 2020:3-4):

- posebni operativni program koji se odnosi samo i isključivo na održivi urbani razvoj,
- posebna prioritetna os koja se u okviru operativnog programa odnosila na urbani razvoj te imala višestruki karakter,
- putem ITU-a što zapravo podrazumijeva planiranje ulaganja koja su iz barem dvije prioritetne osi jednog ili nekoliko operativnih programa.

¹¹ Osijek, Zagreb, Rijeka, Split

¹² Pula, Dubrovnik, Zadar, Slavonski Brod, Šibenik, Karlovac, Bjelovar, Vinkovci, Sisak, Varaždin

¹³ Požega, Koprivnica, Vukovar, Čakovec, Gospić, Krapina, Pazin, Virovitica

Slika 5: Prikaz područja provedbe ITU mehanizma u razdoblju od 2021. do 2027. godine

Izvor: <https://www.dubrovnik.hr/itu-mehanizam>, pristupljeno 15.03.2024.

Teritorijalna dimenzija ne obuhvaća samo ulaganja isključivo na području RH, odnosno, samo ona koja uključuje jedinice lokalne i regionalne samouprave s područja RH. Štoviše, ulaže se i u prekograničnu suradnju, odnosno Europsku teritorijalnu suradnju. Trenutno RH ima aktivnih 13 programa europske teritorijalne suradnje. Programima koji se odnose na europsku teritorijalnu suradnju doprinosi se cjelokupnom razvoju teritorijalne suradnje, konkurentnosti hrvatskih regija na međunarodnoj razini kao i ujednačavanju njihova razvoja, a čiji će rezultat biti smanjenje gospodarske i društvene nejednakost. Prekogranični programi u kojima sudjeluje RH su:

- Program prekogranične suradnje Interreg IPA Hrvatska – Srbija,
- Program prekogranične suradnje Interreg IPA Hrvatska - Bosna i Hercegovina - Crna Gora,
- Program prekogranične suradnje Interreg Slovenija – Hrvatska,
- Program prekogranične suradnje Interreg Italija – Hrvatska i

- Program prekogranične suradnje Interreg Mađarska – Hrvatska.

Transnacionalni programi suradnje u kojima RH sudjeluje su:

- Jadransko-jonski program transnacionalne suradnje,
- Program transnacionalne suradnje Euro-MED,
- Program transnacionalne suradnje dunavske regije i
- Program transnacionalne suradnje Središnja Europa.

Republika Hrvatska sudjeluje i u međuregionalnim programima (obuhvaćaju zemlje koje nisu članice EU):

- Program međuregionalne suradnje Interreg Europe i
- Program međuregionalne suradnje Interact.

Međutim, RH ima ostvarenu i međunarodnu suradnju te kroz istu ima 3 programa u kojima sudjeluje (Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova EU, 2024):

- Program Ujedinjenih naroda za razvoj (UNDP),
- Financijski mehanizam Europskog gospodarskog prostora i Norveški financijski mehanizam,
- Švicarsko-hrvatski program suradnje.

Kroz sve navedene programe RH potiče ravnomjerni regionalni razvoj, a razlog tome je KP kroz koju je ostvarena bliska suradnja nacionalnih tijela i RH. Realizacija navedenih programa i ulaganje financijskih sredstava u identificirane potrebe društva doprinosi ravnomjernom razvoju i koheziji RH s drugim dijelovima Europske unije. Navedeno se potvrđuje kroz analizu ekonomske dimenzije RH u kojoj je vidljivo koje sve benefite RH ima od navedenih programa koji se financiraju nacionalnim i europskim sredstvima.

3.2.2. Ekonomska dimenzija kohezijske politike Republike Hrvatske

Ekonomska politika neke države kreira i njezinu ekonomsku dimenziju, njome se obrađuju politike koje su usmjerene na ostvarivanje postavljenih ciljeva, a koji su utemeljeni na potrebama i teorijskim načelima neke države, to jest njezinog društva i gospodarstva. Temelj svake ekonomske politike predstavljaju teorijske spoznaje, praktične potrebe, nositelji, ciljevi

i financijska sredstva (Crkvenac, 1997:7). Ekonomske politike koje kreiraju ekonomsku dimenziju RH mogu se raspodijeliti u pet skupina:

- 1) monetarna politika,
- 2) fiskalna politika,
- 3) politika ekonomskih odnosa odnosno vanjskotrgovinska politika,
- 4) politika dohotka i cijene i
- 5) politika cijena.

Hrvatska narodna banka (HNB) provodi monetarnu politiku, a definirana je putem Eurosustava na teritoriju Hrvatske. Eurosustav je skup institucija EU i nacionalnih centralnih banaka članica eurozone koje su odgovorne za provedbu monetarne politike eurozone. Operativni okvir monetarne politike Eurosustava uključuje (HNB, 2023.):

- minimalne pričuve,
- smjernice buduće monetarne politike,
- operacije na otvorenim tržištima i
- kontinuirano raspoložive to jest dostupne mogućnosti.

Fiskalna politika RH temelji se na stabilizacijskoj politici i makroekonomskim okolnostima koje je se dešavaju u okruženju RH. Državni proračun RH ima svoje proračunske i izvanproračunske korisnike. Državna tijela, ustanove, vijeća manjinske samouprave, proračunski fondovi i mjesna samouprava, čiji se rashodi za zaposlene i/ili materijalni rashodi osiguravaju u proračunu, jesu proračunski korisnici državnog proračuna u ovom slučaju. Izvanproračunski korisnici državnog proračuna, s druge strane, obuhvaćaju izvanproračunske fondove, trgovačka društva i ostale pravne osobe u kojima država ili jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave ima odlučujući utjecaj na upravljanje, kako propisuje Pravilnik (NN 87/08). Ključni elementi fiskalne politike RH su:

- proračunski proces,
- porezna politika,
- fiskalni deficit,
- javni dug i
- poticanje investicija.

U Republici Hrvatskoj, politika dohotka i politika cijena su važni segmenti ekonomske politike koje provode vlada i relevantne institucije kako bi upravljale prihodima, troškovima, i raspodjelom dohotka te kako bi regulirale cijene na tržištu. Politika dohotka obuhvaća (Nestić, 1999):

- poreznu politiku: Vlada koristi poreznu politiku za prikupljanje prihoda potrebnih za financiranje javnih programa i usluga te za redistribuciju bogatstva kroz porezne olakšice i socijalne naknade;
- minimalnu plaću: postavljanje minimalne plaće je jedan od instrumenata politike dohotka koji vlada koristi kako bi osigurala minimalnu razinu primanja radnika.;
- socijalne naknade: Vlada osigurava razne socijalne naknade poput dječjeg doplatka, socijalne pomoći, mirovina i drugih oblika podrške kako bi se pružila financijska pomoć ranjivim skupinama stanovništva i smanjile socijalne nejednakosti.

Dok, politika cijena obuhvaća:

- regulaciju cijena: Vlada može regulirati cijene ključnih roba i usluga kako bi zaštitila potrošače od prekomjernih cijena i osigurala pristupačnost osnovnim potrebama;
- antimonopolska politika: kroz antimonopolske politike, vlada može sprječavati monopolističko ponašanje i osigurati konkurenciju na tržištu, što može doprinijeti nižim cijenama i većem izboru za potrošače;
- fiskalne mjere: Vlada može koristiti fiskalne mjere poput poreznih olakšica ili povećanja poreza na određene proizvode kako bi utjecala na cijene i potrošnju određenih roba ili usluga.

Ukupno, politika dohotka i politika cijena u Republici Hrvatskoj koriste se kako bi se postigla ravnoteža između socijalnih ciljeva, kao što su smanjenje siromaštva i socijalne nejednakosti, i ekonomskih ciljeva, poput stabilnosti cijena i poticanja gospodarskog rasta. Te politike oblikuju se u skladu s specifičnim potrebama i izazovima hrvatskog društva te pod utjecajem nacionalnih prioriteta i međunarodnih ekonomskih faktora.

Ekonomska dimenzija kohezijske politike RH odnosi se na niz politika i mjera koje se provode s ciljem postizanja ekonomske kohezije unutar zemlje. Kohezijska politika ima za cilj smanjenje ekonomskih razlika između različitih regija ili područja unutar zemlje kako bi se osiguralo ravnomjerno ekonomsko razvojno tlo. U slučaju RH, koja je članica Unije, KP se često usklađuje s politikama i programima EU-a. Hrvatska se nalazi u fazi korištenja sredstava

iz različitih fondova EU-a, kao što su EFRR, KF, ESF i EAFRD. Glavni ciljevi ekonomske dimenzije kohezijske politike u Hrvatskoj uključuju:

- Poboljšanje regionalne konkurentnosti: kroz ulaganje u infrastrukturu, inovacije, obrazovanje i poduzetničko okruženje, politika se fokusira na jačanje konkurentnosti manje razvijenih regija kako bi se poboljšao njihov gospodarski rast.
- Smanjenje regionalnih dispariteta: ukazuje na to da je ekonomska dimenzija politike prvenstveno usmjerena na smanjenje ekonomskih razlika između bogatijih i siromašnijih regija unutar zemlje, s ciljem postizanja ravnomjernijeg ekonomskog razvoja.
- Poticanje zapošljavanja i socijalne uključenosti: kroz ulaganje u obrazovanje, osposobljavanje, stvaranje radnih mjesta i poticanje socijalne uključenosti, politika nastoji poboljšati životne uvjete u manje razvijenim regijama te smanjiti nejednakosti u pristupu zapošljavanju i socijalnim uslugama.
- Održivi razvoj: kohezijska politika također promiče održivi razvoj kroz podršku projektima koji potiču ekološki prihvatljive prakse i tehnologije te promiču zaštitu okoliša i prirodnih resursa.

Nadalje, tu je i BDP po stanovniku prema standardu kupovne moći (SKM) u odnosu na prosjek EU-27 koji igra ključnu ulogu u ekonomskoj dimenziji kohezijske politike (Nova podjela prostornih jedinica NUTS 2 razine, 2021). Kao dio toga, Hrvatska, kao članica Europske unije, usmjerava svoje napore na smanjenje ekonomskih dispariteta između sebe i prosjeka EU-27. Kroz kohezijsku politiku, Hrvatska teži ka ostvarivanju ravnotežnog regionalnog razvoja te smanjenju razlika u ekonomskim performansama među svojim regijama. BDP po stanovniku prema SKM-u služi kao ključni pokazatelj u procjeni napretka i uspješnosti ovih napora. Ako je BDP po stanovniku Hrvatske ispod prosjeka EU-27, to može ukazivati na potrebu za daljnjim ulaganjima u regije s nižim BDP-om kako bi se potaknuo njihov gospodarski rast i razvoj. To može uključivati ulaganja u infrastrukturu, obrazovanje, istraživanje i razvoj, tehnološki razvoj i poticanje poduzetništva, među ostalim stvarima. Smanjenje razlika u BDP-u po stanovniku između Hrvatske i prosjeka EU-27 ključno je za postizanje ekonomske konvergencije unutar Europske unije te jačanje konkurentnosti hrvatskog gospodarstva u globalnom kontekstu. Stoga, ekonomska dimenzija kohezijske politike Republike Hrvatske usmjerena je na izgradnju održivog i ravnomjernog ekonomskog razvoja koji će koristiti svim regijama i građanima zemlje. (Vidjeti tablicu 12)

Tablica 15: Prikaz BDP-a po stanovniku prema standardu kupovne moći u odnosu na prosjek EU-27

<i>Naziv NUTS 2 regije</i>	<i>Broj stanovnika</i>	<i>BDP po st. Prema SKM u odnosu na prosjek EU-27</i>
<i>Panonska Hrvatska (HR02)</i>	1.166.287	40,69%
<i>Sjeverna Hrvatska (HR03)</i>	842.773	47,12%
<i>Jadranska Hrvatska (HR05)</i>	1.389.260	57,40%
<i>Grad Zagreb (HR06)</i>	800.674	104,84%

Izvor: Nova podjela prostornih jedinica NUTS 2 razine (2021), dostupno na: <https://razvoj.gov.hr/o-ministarstvu/djelokrug-1939/regionalni-razvoj/statisticka-klasifikacija-prostornih-jedinica-rh-nuts-2/150>, 17.03.2024.

Republika Hrvatska je na samom ulasku u EU bila na 61,00% BDP-a EU prosjeka, a ne tako davne 2021. je već bila na 70,00%. U razdoblju od 2013. godine do listopada 2023. godine RH je u proračun EU uplatila 5,22 milijarde eura, dok je iz proračuna EU u proračun RH uplaćeno 17,15 milijardi eura uključujući NPOO (Drvenkar, 2023:83). Nadalje, svijest i razumijevanje kohezijske politike doprinose sposobnosti građana da procijene koristi i troškove članstva u EU. Doživljavanjem opipljivih poboljšanja u infrastrukturi, gospodarskom razvoju, socijalnoj uključenosti i drugim područjima koja podržava kohezijska politika, vjerojatnije je da će građani razviti pozitivan stav prema projektu EU i osjećati vlasništvo nad njegovim ciljevima (Royuela, Lopez-Bazo, 2020:66-67).

Uzimajući u obzir sve prethodno spomenuto ekonomska dimenzija kohezijske politike Republike Hrvatske igra ključnu ulogu u oblikovanju dugoročnog ekonomskog razvoja zemlje, osiguravajući da se ekonomske prilike ravnomjerno rasporede i omoguće svim regijama da ostvare svoj puni potencijal.

3.2.3. Socijalna dimenzija kohezijske politike Republike Hrvatske

Socijalna dimenzija kohezijske politike Republike Hrvatske obuhvaća niz mjera i programa usmjerenih na poboljšanje socijalne uključenosti, smanjenje siromaštva, potporu ranjivim skupinama i jačanje socijalne kohezije. Ove politike i programi imaju za cilj osigurati da svi

građani imaju jednake mogućnosti za sudjelovanje u društvenom, ekonomskom i kulturnom životu zemlje. Neki od ključnih elemenata socijalne dimenzije kohezijske politike u Hrvatskoj obuhvaćaju sljedeće:

- borba protiv siromaštva - Vlada Hrvatske provodi različite programe usmjerene na smanjenje siromaštva i socijalne isključenosti. To uključuje pružanje novčane pomoći obiteljima u teškoćama, podršku beskućnicima, subvencioniranje troškova stanovanja za socijalno ugrožene skupine te promicanje zapošljavanja i obrazovanja kao ključnih sredstava za izlazak iz siromaštva.
- potpora ranjivim skupinama - Socijalna politika u Hrvatskoj usmjerena je na zaštitu i podršku ranjivim skupinama poput djece, starijih osoba, osoba s invaliditetom, beskućnika i migranata. Programi pružaju specifičnu pomoć i usluge ovim skupinama kako bi im se osiguralo dostojanstveno življenje i integracija u društvo.
- razvoj socijalne infrastrukture - Investicije u socijalnu infrastrukturu, poput domova za starije osobe, centara za djecu s posebnim potrebama, skloništa za beskućnike i druge socijalne ustanove, važan su dio kohezijske politike. Ovi objekti pružaju ključne usluge i podršku zajednicama diljem zemlje.
- obrazovanje i zapošljavanje - Socijalna politika uključuje programe obrazovanja i zapošljavanja koji imaju za cilj povećati socijalnu mobilnost i smanjiti nejednakosti. To uključuje poticanje pristupa visokom obrazovanju, strukovnom osposobljavanju, prekvalifikaciji i usavršavanju vještina, kao i poticanje stvaranja radnih mjesta i poduzetništva.
- promicanje socijalne inkluzije i smanjenje socijalne isključenosti - Socijalna politika potiče aktivno sudjelovanje svih građana u društvenom životu i promiče solidarnost i toleranciju. To uključuje promicanje volonterskih aktivnosti, društvenog poduzetništva, participativnog donošenja odluka i druge inicijative koje jačaju socijalnu koheziju.

Po pitanju socijalne isključenosti i borbe protiv siromaštva RH ima donesen Nacionalni plan borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti za razdoblje od 2021. do 2027. godine za trenutni VFO, a u prethodnom VFO je imala donesenu Strategiju borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti u Republici Hrvatskoj (2014. – 2020.). Kroz navedene dokumente definira prioritete ciljeve i mjere kojima doprinosi zaštiti ljudskih prava i poštivanju načela.

Kroz ove i druge mjere, socijalna dimenzija kohezijske politike u Hrvatskoj nastoji osigurati pravednu i inkluzivnu društvenu strukturu te unaprijediti kvalitetu života svih građana zemlje.

3.3. Kohezijska politika županija Sjeverne Hrvatske

Jedna od četiri statističke NUTS II regije je i Sjeverna Hrvatska u koju spadaju Međimurska, Varaždinska, Koprivničko-križevačka, Zagrebačka i Krapinsko-zagorska županija. Svih pet županija zajedno zauzimaju oko 20,3% teritorija RH te na njihovom teritoriju stanjuje oko 785.221 stanovnik (20,3% ukupnog stanovništva RH). Po veličini statističkih regija nalazi se na trećem mjestu statističkih regija, a kada je u pitanju broj stanovnika, odnosno gustoća naseljenosti tu se nalazi na drugom mjestu. Dani podaci ukazuju na značajnost i relativnu gustoću naseljenosti područja Sjeverne Hrvatske u okviru Republike Hrvatske. NUTS II regija Sjeverna Hrvatska ima iznimno važnu ulogu u gospodarskom, socijalnom i kulturnom kontekstu zemlje te je stoga ključna za ukupni regionalni razvoj i koheziju unutar Republike Hrvatske. Upravo zbog toga, ulaganje u projekte i programe koji podržavaju razvoj Sjeverne Hrvatske ima veliki potencijal za unaprjeđenje životnih uvjeta i prosperiteta stanovnika ovog područja, ali i za ravnotežu razvoja između različitih regija u zemlji. Kada je u pitanju KP Sjeverne Hrvatske županije koje su dio iste koriste se vlastitim i/ili nacionalnim i/ili europskim strateškim dokumentima ne bi li definirale svoju kohezijsku politiku i tako bile u skladu s istima koje su definirane na višim razinama. Neki od ključnih strateških dokumenata koji se odnose na Sjevernu Hrvatsku uključuju sljedeće:

- Razvojna strategija Sjeverne Hrvatske je dokument kojim se definiraju dugoročni ciljeve i prioritete za razvoj regije, uključujući ekonomski rast, infrastrukturne projekte, zapošljavanje, obrazovanje, zdravstvo, turizam i očuvanje okoliša;
- Operativni programi Europske unije Sjeverna Hrvatska može imati operativne programe koji su usklađeni s ciljevima kohezijske politike EU i koji odražavaju specifične potrebe i izazove regije. Ti programi obično uključuju investicije u infrastrukturu, gospodarstvo, obrazovanje, zapošljavanje i druge sektore;
- Strategija ruralnog razvoja s obzirom na ruralnu prirodu dijelova Sjeverne Hrvatske, strategija ruralnog razvoja može biti ključni dokument koji identificira potencijalne projekte i mjere za potporu poljoprivredi, ruralnom turizmu, očuvanju prirode i ruralnom razvoju općenito;

- Strategija turističkog razvoja je još jedna koju Sjeverna Hrvatska također može imati i koristiti kako bi identificirali se ključne turistički resursi, razvojni projekti i marketinške strategije za privlačenje posjetitelja i poticanje turističkog sektora.
- Strategija socijalnog uključivanja predstavlja dokument koji obično definira mjere i programe usmjerene na smanjenje siromaštva, socijalne isključenosti i nejednakosti u Sjevernoj Hrvatskoj, kao i na poboljšanje pristupa socijalnim uslugama i podršci za ranjive skupine stanovništva;
- Strategija održivog razvoja se bavi pitanjima očuvanja okoliša, energetske učinkovitosti, klimatskih promjena i sličnih pitanja koja su važna za dugoročnu održivost regije

Prethodno navedeni strateški dokumenti obično se razvijaju kroz proces širokog sudjelovanja dionika, uključujući lokalne vlasti, nevladine organizacije, poslovni sektor, akademsku zajednicu i građane, te predstavljaju okvir za planiranje i provedbu razvojnih aktivnosti u regiji.

4. Utjecaj kohezijske politike Europske unije na razvoj županija Sjeverne Hrvatske

Kohezijska politika EU ostvaruje pozitivan utjecaj na razvoj županija Sjeverne Hrvatske, baš kao što je ostvarila utjecaj i na male općine i gradove kroz razne projekte. Za primjer se mogu uzeti projekti po konceptu pametnog grada (*engl. Smart City*). Na primjer, u Republici Češkoj u periodu od 2007. do 2013. godine češke općine su ulagale u sve elemente pametnog grada te su prevladavali projekti povezani s infrastrukturom. Što je grad veći to je intenzivnija investicijska aktivnost i to potvrđuje odnos veličine i apsorpcijske sposobnosti. Rezultati su pokazali da je u razdoblju od interesa 205 općina koje služe kao mikroregionalni centri u Češkoj izvršilo mnoštvo ulaganja u svih šest dimenzija pametnog grada s izrazito snažnim ulaganjima u infrastrukturu, posebno povezanu s dimenzijama okoliša i života zbog prethodnog nedovoljnog financiranja te situacije i nužnosti usklađivanja sa zakonodavstvom EU (Smekalova, Kučera, 2020:1-6).

4.1. Socijalni kapital: demografski trendovi, tržište rada, obrazovanje i kvaliteta života

Socijalni kapital predstavlja važan koncept u proučavanju društvenih i ekonomskih fenomena te igra ključnu ulogu u razumijevanju demografskih trendova, tržišta rada, obrazovanja i kvalitete života u EU. Evo kako navedeni elementi mogu biti povezani s konceptom socijalnog kapitala:

- Demografski trendovi: putem socijalnog kapitala može se utjecati na demografske trendove u EU-u jer se odnosi na kvalitetu socijalnih odnosa, povjerenje i suradnju među pojedincima i zajednicama. Visoki socijalni kapital vrlo vjerojatno će poticati stabilnost obitelji, zajednice i društva te pridonositi održivom demografskom razvoju.
- Tržište rada: Socijalni kapital može ostvariti značajan utjecaj na tržište rada jer se odnosi na međusobno povjerenje, mreže i suradnju među radnicima i poslodavcima. Visoki socijalni kapital može olakšati stvaranje produktivnih radnih okruženja, poticati inovacije i poduzetništvo te doprinijeti smanjenju nejednakosti na tržištu rada.
- Obrazovanje: U ovom slučaju socijalni kapital može biti važan faktor u obrazovnom sustavu jer se odnosi na kvalitetu odnosa između učitelja, učenika, roditelja i lokalne zajednice. Visoki socijalni kapital može poticati suradnju između svih dionika

obrazovnog procesa, podržavati učenje i razvoj učenika te pridonositi kvaliteti obrazovanja i uspjehu učenika.

- Kvaliteta života: Socijalni kapital može imati značajan utjecaj na kvalitetu života pojedinaca i zajednica u EU-u. Visoki socijalni kapital povezan je s boljim zdravljem, većim osjećajem sigurnosti, većom participacijom u društvenim aktivnostima te općenito većom srećom i zadovoljstvom životom.

U svakom od ovih područja, razina socijalnog kapitala može varirati između različitih zemalja i regija u EU-u te može imati dubok utjecaj na društvene i ekonomske rezultate. Stoga je važno promicati politike i prakse koje podupiru razvoj socijalnog kapitala te osiguravaju inkluzivni i održivi razvoj u cijeloj EU. Razina socijalnog kapitala može značajno varirati između različitih zemalja i regija unutar Europske unije, a ta varijacija može imati dubok i dugoročni utjecaj na društvene, ekonomske i političke rezultate. Promicanje politika i praksi koje podržavaju razvoj socijalnog kapitala ključno je za izgradnju otpornijeg, inkluzivnijeg i održivijeg društva u EU-u.

Uzevši u obzir ciljeve kohezijske politike prethodnog i tekućeg programskog razdoblja, a koji su usmjereni na smanjenje nezaposlenosti, povećanje rasta BDP-a, smanjenje siromaštva, povećanje produktivnosti i inovativnosti poduzeća i dr. Kao referentni podaci uzeti su BDP, stopa nezaposlenosti (broj nezaposlenih). Kod promatranja smanjenja/rasta broja nezaposlenih kao referentne godine uzeto je razdoblje od 2013. do 2023. godine, a kod BDP-a s obzirom na dostupnost podataka promatrano razdoblje je od 2013. do 2021. godine. Kod podataka vezanih uz BDP u obzir su uzete sljedeće činjenice:

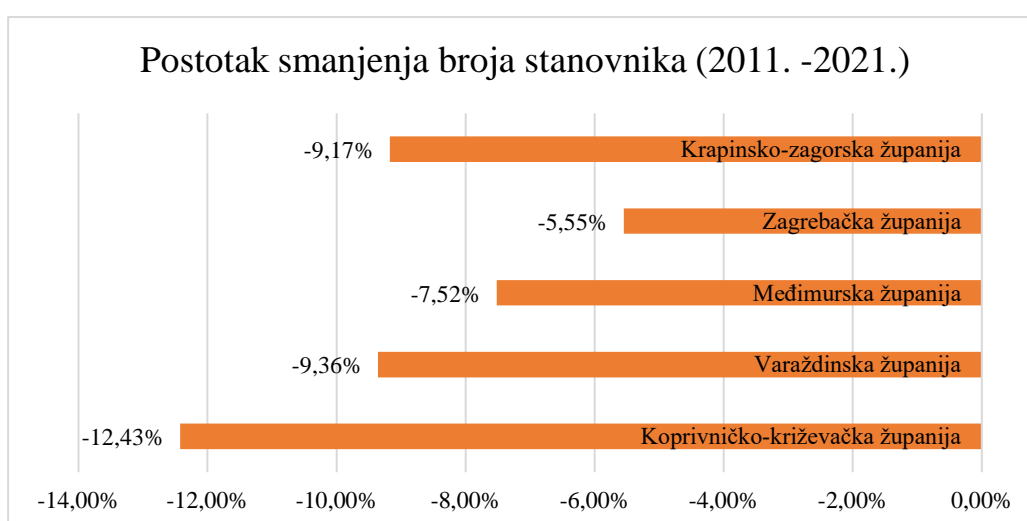
- podaci su prikazani prema metodologiji Europskog sustava nacionalnih i regionalnih računa (ESA-e iz 2010.),
- regionalni BDP pokazatelj je proizvodnje regije i stoga se može primjenjivati za mjerenje i uspoređivanje stupnja gospodarske aktivnosti različitih regija,
- Podaci o BDP-u za Republiku Hrvatsku te na razini klasifikacije HR_NUTS 2021. – HR NUTS 2 i na razini županija temelje se na konačnim godišnjim podacima o BDP-u,
- podaci o broju stanovnika na razini RH su na razini klasifikacije HR_NUTS 2021. – HR NUTS 2 i na razini županija temelje se na podacima Popisa stanovništva, kućanstava i stanova u Republici Hrvatskoj iz 2011. godine.

Dio svake politike neke države su i njezini stanovnici, to jest demografska kretanja. Prema podacima Državnog zavoda za statistiku (2022) RH je u odnosu na popis broja stanovnika iz 2011. godine evidentirala čak 9,64% manje stanovnika (413.056). Što se tiče županija Sjeverne Hrvatske 2011. godine brojale su ukupno 885.837 stanovnika, dok prema posljednjem popisu imaju 786.645 stanovnika, a što je pad od (-)8,08% (tablica16). Iz prikazanih demografskih podataka po županijama regije Sjever na grafikonu 5 vidljivo je kako se prema posljednjem popisu stanovništva u Koprivničko-križevačkoj županiji broj stanovnika smanjio u najvećoj mjeri, a to je za 12,43%, nakon nje dolazi Varaždinska županija s 9,36%, zatim Krapinsko-zagorska županija s 9,17%, pa Međimurska županija s 7,52% i na kraju Zagrebačka županija s 5,55% pada broja stanovnika.

Tablica 16: Kretanje broja stanovništva u županijama Sjeverne Hrvatske

Županija:	Broj stanovnika (2011.)	Broj stanovnika (2021.)
Koprivničko-križevačka županija	115.584	101.221
Varaždinska županija	175.951	159.487
Međimurska županija	113.804	105.250
Zagrebačka županija	317.606	299.985
Krapinsko-zagorska županija	132.892	120.702
Ukupno:	885.837	786.645

Izvor: izradila autorica prema podacima dostupnim na: <https://podaci.dzs.hr/i> https://web.dzs.hr/Hrv/censuses/census2011/results/htm/H02_02/H02_02.html, 28.03.2024.

Grafikon 5: Prikaz smanjenja broja stanovnika po županijama Sjeverne Hrvatske

Izvor: izradila autorica prema podacima dostupnim na: <https://podaci.dzs.hr/i> https://web.dzs.hr/Hrv/censuses/census2011/results/htm/H02_02/H02_02.html, 28.03.2024.

Nadalje, u sljedećim tablicama prikazani su podaci od 2013. do 2023. godine o broju nezaposlenih na razini regije Sjever koja obuhvaća pet županija¹⁴. Naime, 2013. godine je Hrvatska tek ušla u EU i započela s primjenom KP te se još te godine nisu vidjeli nikakvi rezultati od realizacije bespovratnih sredstava i KP te je iz tog razloga 2013. bazna godina za promatranje. Dobiveni rezultat prikazuje da se broj nezaposlenih 2013. godine u odnosu na broj nezaposlenih promijenio u prosjeku za 76,8%. U promatranom periodu najveći pad nezaposlenosti u odnosu 2013. i 2023. godine imala je Koprivničko-križevačka županija s 80,1%, zatim ju slijedi Varaždinska županija s 79,7%, na trećem mjestu sa 76,9% se nalazi Krapinsko-zagorska županija, pa slijedi Zagrebačka županija s 74,6% i na kraju je Međimurska županija sa 73,0% (podatke vidjeti u tablici br. 17 te na grafikonima 6 i 7).

Stopa smanjenja nezaposlenosti računata je u odnosu 2014. na 2023. godinu. Na bazi svih pet županija prosjek smanjenja u promatranom periodu iznosi 74,4%. Najveće smanjenje se vidi kod Koprivničko-križevačke županije od 77,8%, na drugom mjestu je Varaždinska županija sa 76,5%, nakon toga ju slijedi Krapinsko-zagorska županija s 74,9%, Zagrebačka županija je imala smanjenje od 73,% te je na kraju Međimurska županija s 69,8% (podatke vidjeti u tablici br. 18 i grafikonu 8 i 9).

Nikako se ne smije zanemariti podatak da je u promatranom razdoblju došlo do promjena u broju zaposlenih gdje se iz godine u godinu znao dogoditi i rast broja nezaposlenih, a što se može promatrati s gledišta globalnih događanja. Posebice je potrebno istaknuti rast broja zaposlenih u 2020. godini, a čemu je uzrok pandemija COVID-19 virusa koja je izazvala globalnu krizu. Pandemija COVID-19 je imala značajan utjecaj na globalno tržište rada, što je rezultiralo povećanjem stope nezaposlenosti u mnogim zemljama, uključujući i Hrvatsku. Povećanje stope nezaposlenosti može biti rezultat različitih faktora povezanih s pandemijom, kao što su zatvaranje poduzeća, smanjenje potražnje za radnom snagom u određenim sektorima, ograničenja putovanja i smanjenje potrošnje. Kada se analizira učinak pandemije na stopu nezaposlenosti u kontekstu KP, važno je razumjeti kako su politike kohezije reagirale na izazove koje je donijela pandemija te kako su utjecale na tržište rada i smanjenje nezaposlenosti. Rast broja nezaposlenih nije nadišao broj nezaposlenih referentnih godina (2013. i 2014.). U odnosu na referentne godine, zabilježen je pad od prosječno 70,6% (2013:2020) i 67,5% (2014:2020).

¹⁴ Koprivničko-križevačka županija, Varaždinska županija, Zagrebačka županija, Krapinsko-zagorska županija, Međimurska županija

Nadalje, obrađeni su podaci vezani za BDP na razini RH i Sjeverne Hrvatske. Kako je ranije spomenuto promatrano je razdoblje od 2013. do 2021., a čime je obuhvaćen jedan cijeli VFO koji je trajao od 2014. do 2024. godine. U tablicama od 15. do 18. prikazani su podaci na razini Republike Hrvatske i Sjeverne Hrvatske kao regije koja je u fokusu. Nadalje, u tablici 18. prikazani su podaci po županijama koje Sjeverna Hrvatska obuhvaća.

U tablici 15. su vidljivi podaci o BDP-u milijunima eura na razini RH i Sjeverne Hrvatske te isto tako i BDP po stanovniku. Iz iste se može iščitati kako je prosječni iznos BDP-a na razini RH u promatranom razdoblju 49.937€, a na razini Sjeverne Hrvatske 7.823€ što je 15,6% BDP-a RH. Bruto domaći proizvod Sjeverne Hrvatske je od 2013. do 2021. godine narastao za 28,1%, dok je na razini cijele RH narastao za 23,8%. Gledajući to na način koliki udio ima BDP Sjeverne Hrvatske u odnosu na cijelu RH došlo je do porasta od 0,9%.

Promatrajući podatke BDP-a po glavi stanovnika prosječni iznos BDP-a na razini RH iznosi 12.127 €, dok na razini Sjeverne Hrvatske iznosi 9.471€ što je u prosjeku 78,1% visine ukupnog BDP-a Hrvatske. Bruto domaći proizvod po glavi stanovnika na razini RH narastao je za 29,3% u promatranom razdoblju, dok je BDP na razini Sjeverne Hrvatske narastao za 32,6% što je iznad prosjeka RH za 3,3%. Za 3,7% je veći udio BDP-a po glavi stanovnika 2021. godine u odnosu na 2013. godinu. Naime, uzročno-posljedično rastu brojevi nezaposlenih 2020. godine kada se dogodio pad BDP-a RH i Sjeverne Hrvatske. Razlog je jednak kao i kod rasta broja nezaposlenih, a to je pandemija COVID-19 virusa. Pad BDP-a koji se dogodio 2020-te godine i dalje je BDP zadržao na razini višoj od one koja je bila 2013. godine (+11,9%), a u odnosu na 2019. godinu dogodio se pad za 9,4% na nacionalnoj razini. Sjeverna Hrvatska ja zadržala rast BDP-a 2020. godine u odnosu na 2013-tu godinu (+18,3%). Na razini Sjeverne Hrvatske pad 2020. godine u odnosu na 2019. je iznosio 5,0% što je manje od pada na razini RH za 4,4%.

Bruto domaći proizvod je promatran i kroz standardnu kupovnu moć (SKM) gdje je nacionalna razina kao i regija Sjeverne Hrvatske uspoređena s razinom EU-27 te Sjeverna Hrvatska u odnosu na RH. Iz tablice 18. vidljivo je kako indeks na razini EU-27 je Unija ta koja ima indeks 100 te je pokazan indeks RH i Sjeverne Hrvatske u odnosu na indeks EU. Vidljivo je kako indeks RH u prosjeku iznosi 64,1, dok prosječni indeks Sjeverne Hrvatske iznosi 50,0. U 2021. godini RH ima najveći indeks koji iznosi 70,1 i u odnosu na 2021. godinu narastao je za 12,6% te je indeks Sjeverne Hrvatske jednako tako narastao za 16,7%. Kada se promatraju 2019. i 2020. godina opet je vidljiv pad u 2020. godini na razini RH za 4,7%, dok na razini Sjeverne Hrvatske za 0,2%. Kada se promatra indeks po stanovniku na razini RH i Sjeverne Hrvatske, odnosno, kada RH = 100 Sjeverna Hrvatska ima prosječni udio indeksa

77,9. Najniži indeks imala je 2014. godine (75,9), a najviši 2020. godine (82,2). U ovoj situaciji nemamo uobičajen ishod kao do sada da je u 2020. godini došlo do pada već do rasta indeksa, a zatim do pada dolazi 2021. godine. Naime, u 2020. godini, mnoge zemlje, uključujući Hrvatsku, suočile su se s padom gospodarske aktivnosti zbog restrikcija kretanja, zatvaranja poduzeća i smanjenja potrošnje potrošača. Međutim, moguće je da su se određene regije ili sektori bolje nosili s tim izazovima u odnosu na druge.

Već u 2021. godini je vidljiv ponovni pad broja zaposlenih i rast BDP-a, a za što su u isto vrijeme zaslužne RH i EU jer su kroz svoju KP uvele programe pomoći potpore kojima su osigurale financiranja za oporavak i otpornost gospodarstva. Mjere koje su se provodile i još se provode na razini RH, a u skladu su s KP mogu se grupirati na sljedeći način:

- financijska pomoć i potpora poduzećima (sufinanciranje plaća, moratoriji na kredite, porezne olakšice i dr.),
- potpore za radnike (prošireni programi za nezaposlene, prošireni programi socijalne pomoći, osiguran pristup zdravstvenoj skrbi),
- investicije u zdravstvo (ubrzana i pojačana izgradnja, rekonstrukcija i opremanje zdravstvenih ustanova),
- potpore pogođenim sektorima (turistički sektor – ugostiteljstvo, hotelijerstvo),
- poticanje digitalne transformacije i zelene tranzicije (raspisivanje natječaja kojima su poduzetnici mogli brže i lakše prijeći na digitalnu transformaciju i zelenu tranziciju).

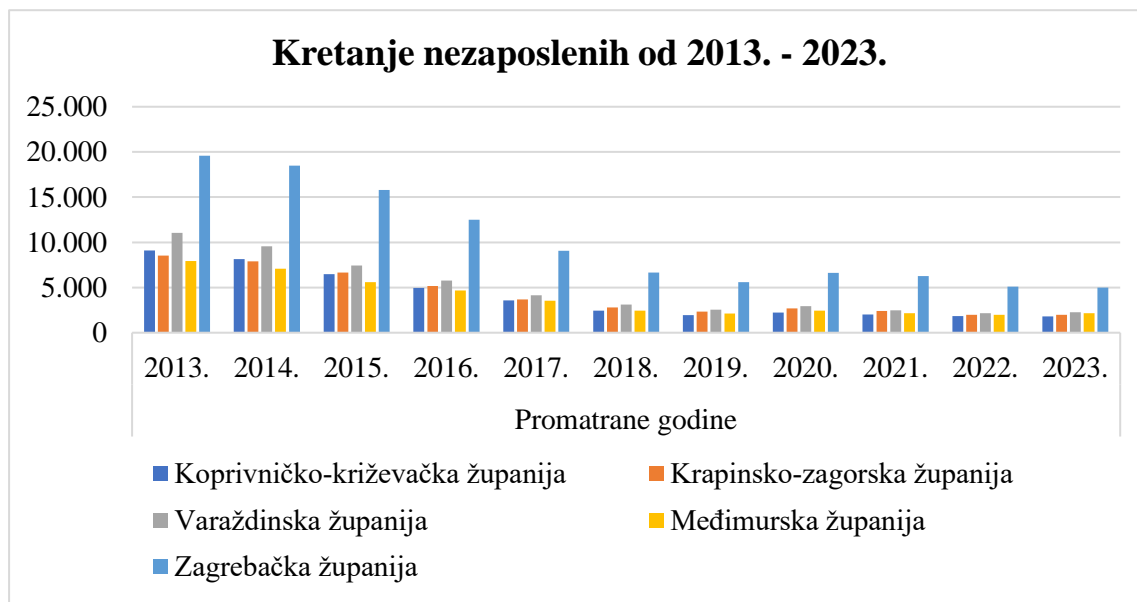
Sve prethodno navedene mjere koristile su i županije Sjeverne Hrvatske, što je uvelike olakšalo oporavak gospodarstva. Naime, s obzirom da se županije Sjeverne Hrvatske inače svrstavaju pod razvijenije znatno brže su se oporavile u odnosu na županije Panonske Hrvatske¹⁵. Da je kohezijska politika ostavila pozitivan utjecaj na Sjevernu Hrvatsku to potvrđuju prikazani rezultati ostvarivani kroz godine, a koji su prikazani u tablicama i na grafikonima. Koliko zapravo KP doprinosi demografskom rastu ili padu teško je odrediti. Naime, neovisno o mogućnostima koje se nude ili osiguravaju kako djeci i mladima tako srednjoj i trećoj dobi, previše je vanjskih čimbenika koji unatoč stvorenoj pozitivnoj klimi za ostanak mogu utjecati na nečiju odluku za odlazak s određenog područja. Republika Hrvatska će još najmanje 10-ak godina morati aktivno raditi na tome da tvori što bolju prvo radnu klimu, a onda i stambenu kako bih u što većem omjeru mogla zadržati stanovništvo na svom području.

¹⁵ Virovitičko-podravska županija, Osječko-baranjska županija, Bjelovarsko-bilogorska županija, Brodsko-posavska županija, Požeško-slavonska županija, Vukovarsko-srijemska županija

Tablica 17: Prikaz varijacije broja nezaposlenih po županijama Sjeverne Hrvatske od 2013. do 2023.

<i>Jedinica regionalne samouprave</i>	<i>Promatrane godine</i>											<i>Smanjenje (%)</i>
	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.	2013. - 2023.
<i>Koprivničko-križevačka županija</i>	9.083	8.155	6.463	4.944	3.578	2.433	1.939	2.239	2.002	1.820	1.809	-80,1
<i>Krapinsko-zagorska županija</i>	8.548	7.893	6.648	5.168	3.689	2.789	2.322	2.670	2.387	1.993	1.978	-76,9
<i>Varaždinska županija</i>	11.035	9.554	7.441	5.771	4.135	3.100	2.542	2.950	2.462	2.166	2.245	-79,7
<i>Međimurska županija</i>	7.923	7.095	5.576	4.665	3.538	2.446	2.111	2.435	2.151	1.973	2.143	-73,0
<i>Zagrebačka županija</i>	19.583	18.469	15.803	12.495	9.053	6.658	5.582	6.629	6.267	5.094	4.978	-74,6
Prosjek:	11.234	10.233	8.386	6.609	4.799	3.485	2.899	3.385	3.054	2.609	2.631	-76,86

Izvor: Izrada autorice prema podacima dostupnim na <https://statistika.hzz.hr/Statistika.aspx?tipIzvjestaja=1>, 28.03.2024.

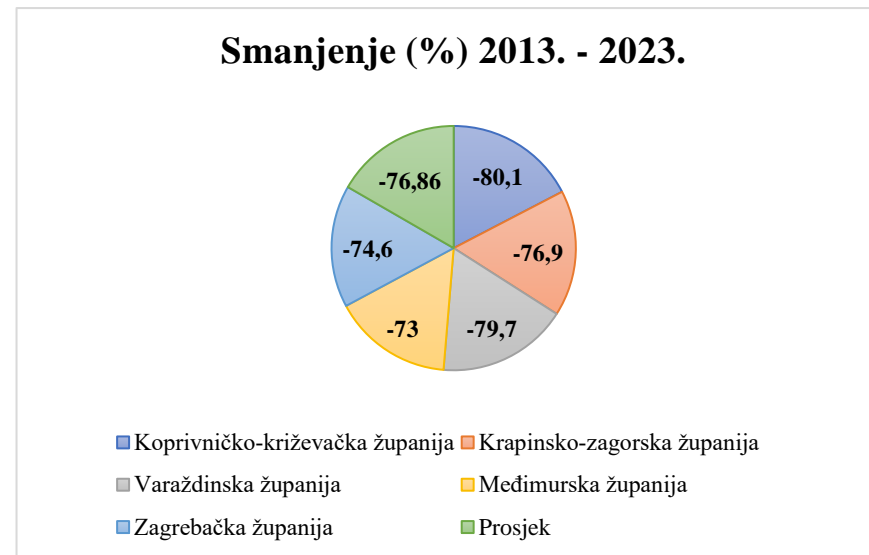

Grafikon 6: Grafički prikaz kretanja broja nezaposlenih po županijama Sjeverne hrvatske

Izvor: Izrada autorice prema podacima dostupnim na <https://statistika.hzz.hr/Statistika.aspx?tipIzvjestaja=1>, 28.03.2024.

Grafikon 7: Prikaz pada nezaposlenosti po županijama Sjeverne hrvatske u periodu od 2013. do 2023.

Izvor: Izrada autorice prema podacima dostupnim na <https://statistika.hzz.hr/Statistika.aspx?tipIzvjestaja=1>, 28.03.2024.

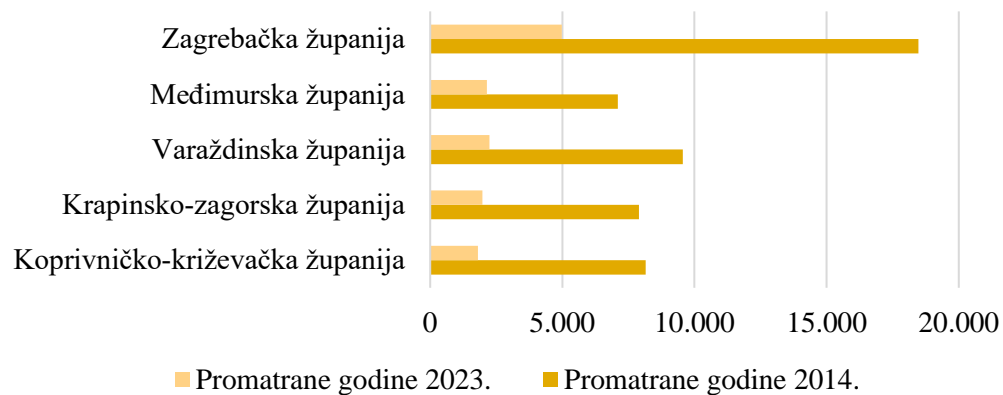

Tablica 18: Prikaz varijacije broja nezaposlenih po županijama Sjeverne Hrvatske od 2014. do 2023.

Jedinica regionalne samouprave	Promatrane godine										Smanjenje (%) 2014. - 2023.
	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.	
Koprivničko-križevačka županija	8.155	6.463	4.944	3.578	2.433	1.939	2.239	2.002	1.820	1.809	-77,8
Krapinsko-zagorska županija	7.893	6.648	5.168	3.689	2.789	2.322	2.670	2.387	1.993	1.978	-74,9
Varaždinska županija	9.554	7.441	5.771	4.135	3.100	2.542	2.950	2.462	2.166	2.245	-76,5
Međimurska županija	7.095	5.576	4.665	3.538	2.446	2.111	2.435	2.151	1.973	2.143	-69,8
Zagrebačka županija	18.469	15.803	12.495	9.053	6.658	5.582	6.629	6.267	5.094	4.978	-73,0
Prosjek:	10.233	8.386	6.609	4.799	3.485	2.899	3.385	3.054	2.609	2.631	-89,77

Izvor: Izrada autorice prema podacima dostupnim na <https://statistika.hzz.hr/Statistika.aspx?tipIzvjestaja=1>, 28.03.2024.

Kretanje broja nezaposlenih s prikazom 2014. i 2023. godine

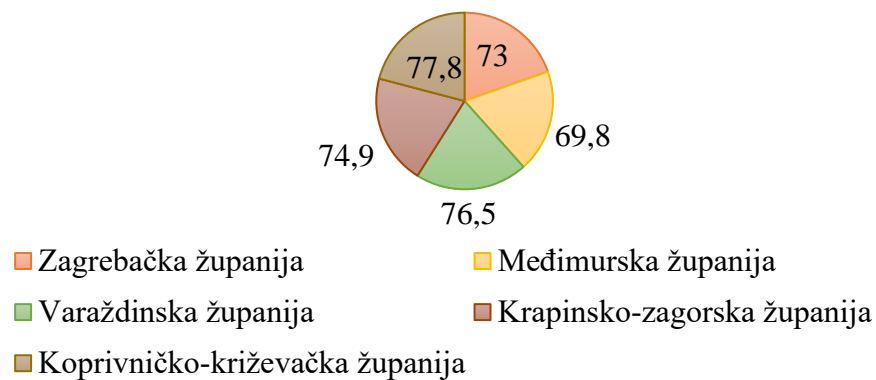
Grafikon 8: Prikaz kretanja nezaposlenih u Sjevernoj Hrvatskoj na bazi 5 njenih županija za 2014. i 2023. godinu

Izvor: Izrada autorice prema podacima dostupnim na <https://statistika.hzz.hr/Statistika.aspx?tipIzvjestaja=1>, 28.03.2024.

Grafikon 9: Prikaz pada nezaposlenosti u % po županijama Sjeverne Hrvatske

Izvor: Izrada autorice prema podacima dostupnim na <https://statistika.hzz.hr/Statistika.aspx?tipIzvjestaja=1>, 28.03.2024.

Pad nezaposlenosti po županijama u Sjevernoj Hrvatskoj

Tablica 19: Podaci o BDP-u milijunima eura na razini RH i Sjeverne Hrvatske te isto tako i BDP po stanovniku

Naziv / godina	<i>Republika Hrvatska</i>			<i>Sjeverna Hrvatska</i>		
	BDP, mil. EUR	%	BDP po st.	BDP, mil. EUR	%	BDP po st.
2013.	44,563	15.3%	10,474	6,834	15.3%	8,024
2014.	44,109	15.2%	10,413	6,707	15.2%	7,906
2015.	45,385	15.2%	10,785	6,915	15.2%	8,205
2016.	47,474	15.3%	11,378	7,281	15.3%	8,714
2017.	50,121	15.5%	12,136	7,746	15.5%	9,361
2018.	52,906	15.6%	12,933	8,256	15.6%	10,065
2019.	55,805	15.8%	13,721	8,800	15.8%	10,783
2020.	50,579	16.5%	12,497	8,360	16.5%	10,277
2021.	58,488	16.3%	14,810	9,508	16.3%	11,901
Prosijek:	49,937	15.6%	12,127	7,823	15.6%	9,471

Izvor: Izrada autorice prema podacima dostupnima na <https://web.dzs.hr> 28.03.2024.

Tablica 20: Prikaz promjena u BDP-u izazvanih pandemijom COVID-19 virusa na razini RH i Sjeverne Hrvatske u milijunima i po glavi stanovnika

Promatrani omjer:	BDP, mil. EUR	
	Republika Hrvatska	Sjeverna Hrvatska
2013:2020	11,9%	18,3%
2019:2020	-9,4	-5,0%

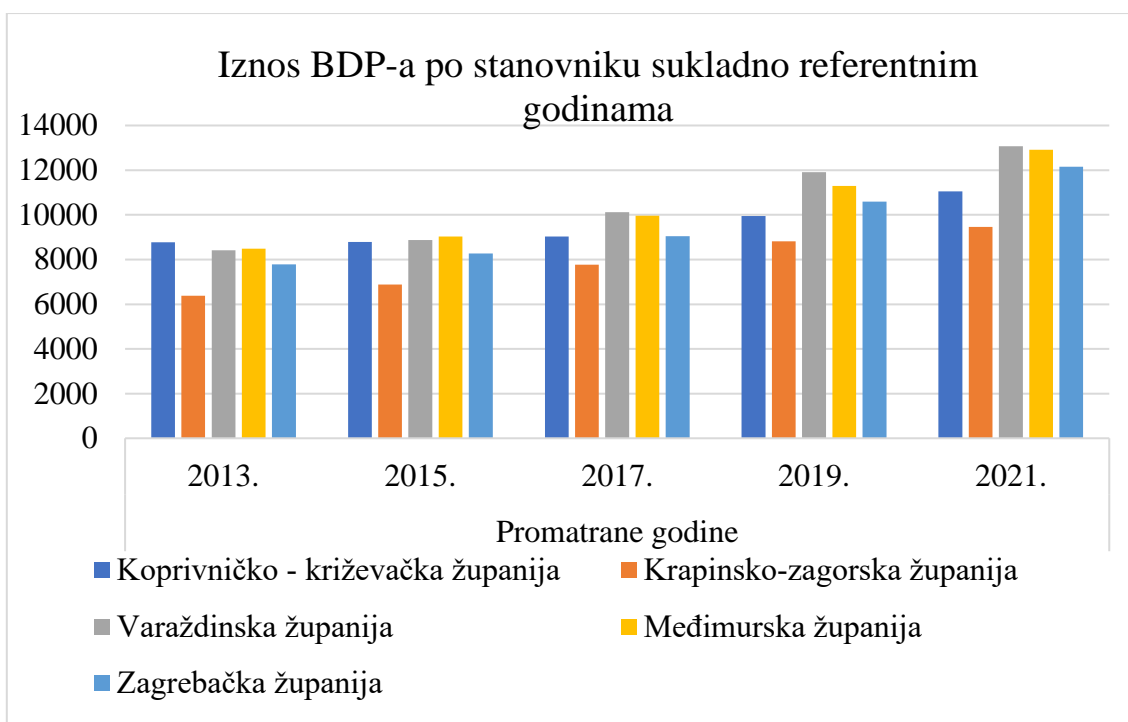
Promatrani omjer:	BDP, po st.	
	Republika Hrvatska	Sjeverna Hrvatska
2013:2020	16,2%	21,9%
2019:2020	-8,9%	-4,7%

Izvor: Izrada autorice prema podacima dostupnima na <https://web.dzs.hr> 28.03.2024.

Tablica 21: Prikaz kretanja BDP-a po stanovniku u županijama Sjeverne Hrvatske s izračunatim prosjekom rasta/pada

Jedinica regionalne samouprave	Promatrane godine					Povećanje (%)
	2013.	2015.	2017.	2019.	2021.	2013. – 2021.
Koprivničko - križevačka županija	8.768 €	8.791 €	9.030 €	9.947 €	11.047 €	20,6
Krapinsko-zagorska županija	6.380 €	6.887 €	7.764 €	8.811 €	9.456 €	32,5
Varaždinska županija	8.415 €	8.871 €	10.122 €	11.918 €	13.071 €	35,6
Međimurska županija	8.481 €	9.029 €	9.957 €	11.292 €	12.909 €	34,3
Zagrebačka županija	7.781 €	8.265 €	9.042 €	10.596 €	12.151 €	36

Izvor: Izrada autorice prema podacima dostupnima na <https://web.dzs.hr> 28.03.2024.

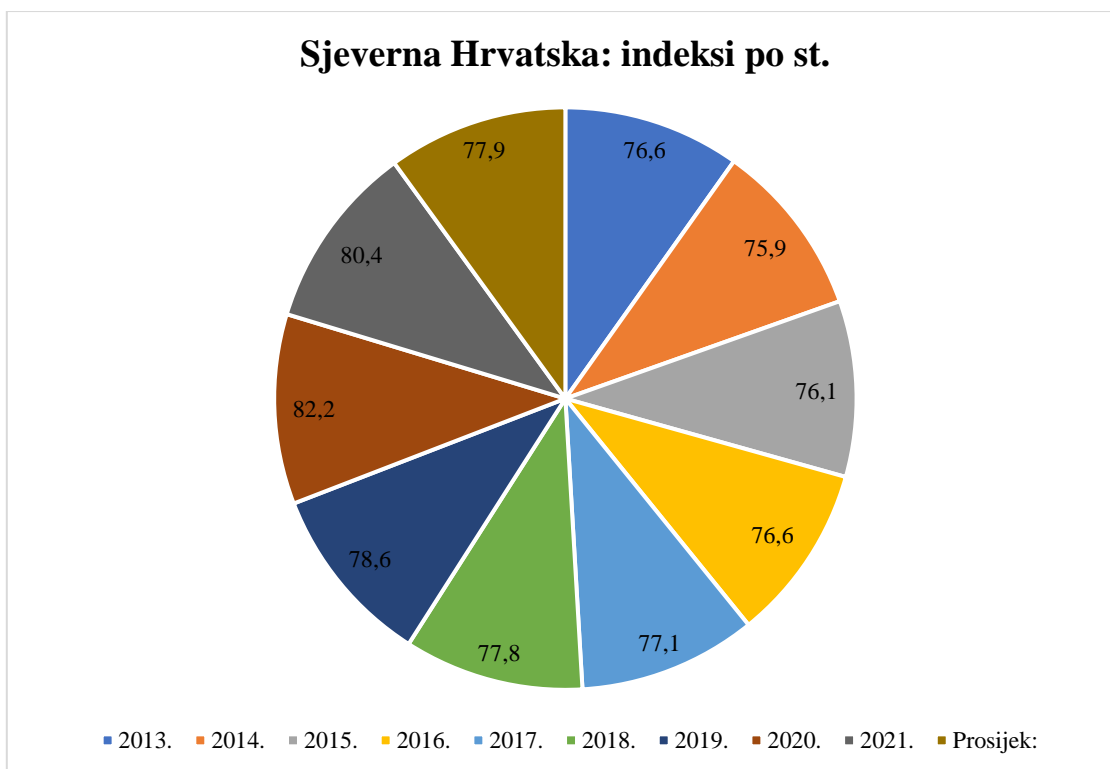
Grafikon 10: Prikaz podataka vezanih uz iznos BDP-a sukladno godinama koje se promatraju

Izvor: Izrada autorice prema podacima dostupnima na <https://web.dzs.hr> 28.03.2024.

Tablica 22: Podaci o BDP-u kroz SKM

<i>Područje / godina</i>	<i>Europska unija</i>	<i>Republika Hrvatska</i>	<i>Sjeverna Hrvatska</i>	<i>Republika Hrvatska</i>	<i>Sjeverna Hrvatska</i>
	BDP po st. prema SKM-u (EU 27 = 100)			Indeksi po st.	
2013.	100	61,3	46,9	100,0	76,6
2014.	100	59,6	45,3	100,0	75,9
2015.	100	60,5	46,0	100,0	76,1
2016.	100	62,4	47,8	100,0	76,6
2017.	100	64,5	49,7	100,0	77,1
2018.	100	65,9	51,3	100,0	77,8
2019.	100	67,8	53,3	100,0	78,6
2020.	100	64,6	53,2	100,0	82,2
2021.	100	70,1	56,3	100,0	80,4
Prosjek:	100	64,1	50,0	100,0	77,9

Izvor: Izrada autorice prema podacima dostupnima na <https://web.dzs.hr> 28.03.2024.

Grafikon 11: Prikazuje indeks Sjeverne Hrvatske po stanovniku za razdoblje od 2013. do 2021. godine te je vidljiv i prosjek

Izvor: Izrada autorice prema podacima dostupnima na <https://web.dzs.hr> 28.03.2024.

Uz sve navedene podatke ne smije se zanemariti niti obrazovanje ni obrazovna struktura. Na području pet županija koje čine regiju Sjeverne Hrvatske obrazovanje se odvija na nekoliko razina baš kao i u cijeloj RH. Uvijek postoje varijacije na temu, ali ono što se može postaviti kao baza ogleđa se u:

- predškolskom obrazovanju
- osnovnom obrazovanju
- srednjoškolskom obrazovanju i
- visokom obrazovanju.

U svakoj od županija postoji po nekoliko različitih odgojno-obrazovnih ustanova koje pružaju obrazovanje odgovarajuće vrste sukladno potrebama. Svaka od županija Sjeverne Hrvatske svojim stanovnicima je osigurala sve u najmanju ruku osnovne uvijete za dobivanje odgovarajućeg odgoja i obrazovanja. Tako se u svakoj od županija nalazi preko 10-ak vrtića, nekoliko osnovnih i srednjih škola, ali i visokih škola, veleučilišta te sveučilišta. Na primjer, kada je u pitanju visoko obrazovanje na području Koprivničko-križevačke županije djeluje

jedno sveučilište čije je središte u Koprivnici, a to je Sveučilište Sjever koje istovremeno djeluje i u Varaždinskoj županiji, a u kojoj se mogu pronaći i odsjeci Sveučilišta u Zagrebu (Fakultet organizacije i informatike, Geotehnički fakultet, Akademija za umjetnost i kulturu). Na području Koprivničko-križevačke djeluje i Veleučilište u Križevcima. U Međimurskoj županiji najpoznatija visokoobrazovna ustanova je Međimursko veleučilište u Čakovcu (MEV) iako i Sveučilište u Zagrebu održava određene studijske programe u Čakovcu. Krapinsko-zagorska županija također nudi mogućnosti visokog obrazovanja kroz Veleučilište Hrvatsko zagorje Krapina. U Velikoj Gorici i Zaprešiću kao gradovima Zagrebačke županija također se provode studijski programi na Veleučilištu Velika Gorica i Veleučilištu Baltazar Zaprešić. U RH djeluje ukupno preko 200 privatnih i javnih učilišta i sveučilišta što bi u prosjeku značilo da svaki grad ima najmanje jednu visokoobrazovnu ustanovu. Na području županija koje se promatraju djeluje ih ukupno preko 10. Osim navedenih visokih obrazovnih ustanova, važno je spomenuti i prisutnost drugih institucija, kao što su privatna visoka učilišta i sveučilišta, koje dodatno doprinose raznovrsnosti obrazovne ponude u regiji Sjeverne Hrvatske. Sve navedene ustanove omogućuju lokalnom stanovništvu pristup visokom obrazovanju, što pridonosi razvoju ljudskih resursa i potiče gospodarski razvoj regije. U nastavku je dan pregled broja studenata koji su u razdoblju od 2020. do 2022. godine stekli zvanje u visokom obrazovanju (diplomirali). Broj studenata je prikazan prema njihovom prebivalištu (tablica 23).

Tablica 23: Studenti koji su diplomirali/završili sveučilišni ili stručni studij (NUTS III)

Županija:	Visoko obrazovanje (2020.)	Visoko obrazovanje (2021.)	Visoko obrazovanje (2022.)
Koprivničko-križevačka županija	799	824	732
Varaždinska županija	1211	1239	718
Međimurska županija	758	764	685
Zagrebačka županija	2170	2270	2119
Krapinsko-zagorska županija	923	971	907

Izvor: Izradila autorica prema podacima dostupnim na: <https://podaci.dzs.hr/hr/podaci/obrazovanje/visoko-obrazovanje/>, 30.03.2024.

Sagledavši cijelu sliku iznesenih rezultata može se zaključiti kako su sve županije podjednake kada je u pitanju njihov rast i razvoj. Naravno, ovisno od kriterija do

kriterija svaka od županija prednjači u nečem, međutim generalno gledajući, najveći rast ostvaruje Varaždinska županija, zatim ju prate Međimurska i Zagrebačka pa Krapinsko-zagorska i Koprivničko-križevačka.

4.2. Socijalna inkluzija, interakcija, kultura i kvaliteta života

Sjeverna Hrvatska ima bogatu kulturnu baštinu i raznolikost koja se odražava u socijalnoj interakciji i kulturi regije. Naime, bespovratna sredstva Europske unije su odigrala ključnu ulogu u potpori socijalnoj interakciji i kulturnim aktivnostima u Sjevernoj Hrvatskoj. S obzirom na to da su RH na raspolaganju brojni fondovi, a neki od njih su već i ranije spomenuti nema bojazni da će razvoj socijalne interakcije i kulture zaostati. Kohezijska politika EU je ostvarila pozitivan utjecaj na socijalnu interakciju i kulturu Sjeverne Hrvatske kroz brojne pozive i natječaje na koje prijavljuju projekte usklađene s KP.

Europski socijalni fond je ključan fond za razvoj demografije, svi ciljevi Fonda usmjereni su na stvaranje okruženja koje je poželjno za razvoj društva. Istraživanje Fusara i Scandure (2023) ističe važnu ulogu ESF-a u jačanju socijalne komponente i podršci razvoju društva, posebno kada je riječ o mladima. Međutim, njihovi nalazi pokazuju dvosmislenost rezultata ulaganja ESF-a, posebno u odnosu na obrazovnu razinu ispitanika. Svojim fokusom na ESF i ulaganja koja se kroz njega financiraju uočili su da rezultati koje su dobili su dvosmisleni s jedne strane ostvaruje se pozitivan utjecaj na ljude koji imaju nižu razinu obrazovanja, dok opet, s druge strane naišli su na ostvarenje negativnog utjecaja kod ljudi koji imaju završene edukacije jače od srednje škole, odnosno koji su visokoobrazovani. Dvosmislenost u rezultatima istraživanja može biti posljedica različitih faktora, uključujući različite potrebe i izazove različitih socijalnih skupina te različite načine na koje programi financirani kroz ESF odgovaraju na te potrebe. Također, moguće je da su neki programi manje uspješni u pružanju podrške visokoobrazovanim pojedincima ili da postoje neki neželjeni nuspojave takvih programa koji bi mogli utjecati na tu skupinu.

Projekti kojima se poboljšala socijalna inkluzija i kvaliteta života stanovnika Sjeverne Hrvatske su (Varaždinska županija, 2024; Koprivničko-križevačka županija, 2024; Krapinsko-zagorska županija, 2024; Međimurska županija, 2024; Zagrebačka županija 2024):

- Izgradnja spojnog objekta između Odjela II i Odjela III sa servisnom internom prometnicom i opremanje Službe za produženo liječenje i palijativnu skrb Novi Marof, KK.08.1.2.1.0003. (Varaždinska županija),

- Uspostava objedinjenog hitnog bolničkog prijema u Općoj bolnici Varaždin, KK.08.1.1.03.0005 (Varaždinska županija),
- Energetska obnova zgrade poliklinike Opće bolnice Varaždin na adresi Ivana Meštrovića 1, Varaždin, KK.04.2.1.04.0024 (Varaždinska županija),
- Izgradnja i opremanje nacionalnog rehabilitacijskog centra za osobe s bolestima i oštećenjima kralježnične moždine Specijalne bolnice Varaždinske Toplice KK.08.1.2.04.0002 (Varaždinska županija),
- Regionalni znanstveni centar za osnovnoškolski odgoj i obrazovanje u STEM području (Varaždinska županija),
- Novi početak (Koprivničko-križevačka županija),
- POZDRAV – Pобоljšanje primarne zdravstvene zaštite u KKŽ (Koprivničko-križevačka županija),
- Centar kompetentnosti u KKŽ (Koprivničko-križevačka županija),
- Centri izvrsnosti (Koprivničko-križevačka županija),
- Prilika za sve (1-6) (Koprivničko-križevačka županija),
- Partnerstvo za sve 2 (Koprivničko-križevačka županija),
- Uređenje školskog igrališta u Svetom Križu Začretju (Krapinsko-zagorska županija),
- Business Angel Impact Fund– BAIF (Krapinsko-zagorska županija),
- Projekt Lumen (Krapinsko-zagorska županija),
- Projekt Zalogajček (Krapinsko-zagorska županija),
- Zaželi pravu stvar III (Međimurska županija),
- No Boundries (Međimurska županija),
- HEPAKid2 (Međimurska županija),
- ECO Bridge (Međimurska županija),
- Adaptacija i preuređenje interijera, te zgrade muzeja grada Jastrebarskog (Zagrebačka županija),
- Izgradnja doma za starije i nemoćne osobe (Zagrebačka županija),
- Izgradnja Kulturnog centra u Svetoj Nedelji (Zagrebačka županija),
- Izgradnja zgrade Centra za djecu, mlade i obitelj Velika Gorica (Zagrebačka županija),
- Pustolovni dječji park - igraonica u prirodi (Zagrebačka županija) i brojni drugi.

Projekti poput prethodno nabrojenih, a koji su usmjereni na poboljšanje kvalitete života stanovnika u području Sjeverne Hrvatske, koji su sufinancirani bespovratnim sredstvima EU, predstavljaju važan doprinos teritorijalnoj koheziji u Republici Hrvatskoj. Ovi projekti su

usklađeni s ciljevima kohezijske politike EU te se provode s ciljem smanjenja gospodarskih i socijalnih dispariteta između različitih regija. Kroz sufinanciranje bespovratnim sredstvima EU, ovi projekti omogućuju realizaciju infrastrukturnih, gospodarskih, socijalnih i drugih programa koji doprinose poboljšanju životnih uvjeta stanovnika Sjeverne Hrvatske. Bespovratna sredstva dodijeljena su temeljem kohezijske politike EU, koja ima za cilj podržati regije s manjim razvojnim potencijalom te promicati uravnotežen i održiv razvoj cijelog kontinenta. Navedena ulaganja doprinose stvaranju povoljnih uvjeta za ravnomjerniji regionalni razvoj Sjeverne Hrvatske te osiguravaju da stanovnici ovog područja imaju pristup istim standardima i mogućnostima kao i građani drugih dijelova zemlje.

5. Perspektive i izazovi kohezijske politike Europske unije u Sjevernoj Hrvatskoj

Perspektive i izazovi kohezijske politike EU u Sjevernoj Hrvatskoj mogu se analizirati s obzirom na specifične karakteristike koje ta regija ima, kao i na opće trendove u provedbi kohezijske politike EU. U nastavku su definirane perspektive i izazovi KP u Hrvatskoj, a baziraju se na socijalnoj, teritorijalnoj i ekonomskoj dimenziji. Perspektive su definirane temeljem ciljeva koje KP ima:

- **Gospodarski razvoj:** kohezijska politika EU može pružiti potporu gospodarskom razvoju Sjeverne Hrvatske kroz financiranje infrastrukturnih projekata, poticanje poduzetništva, ulaganje u obrazovanje i istraživanje te podršku inovacijama. Time bi se moglo doći do povećanja konkurentnosti i privlačenja investicija u regiju.
- **Poboljšanje infrastrukture:** Sjeverna Hrvatska može očekivati poboljšanje infrastrukture kroz financiranje iz EU fondova, što bi moglo potaknuti povezanost i mobilnost unutar regije te poboljšati pristup tržištima i resursima.
- **Povećanje zaposlenosti:** kroz programe za zapošljavanje i obuku, kohezijska politika može doprinijeti smanjenju nezaposlenosti i povećanju razine radne snage u Sjevernoj Hrvatskoj.
- **Razvoj ruralnih područja:** s obzirom na ruralni karakter dijela regije, KP može pružiti potporu razvoju ruralnog turizma, poljoprivrede i malih poduzeća, što bi moglo doprinijeti ravnomjernijem regionalnom razvoju.

Izazovi su jednako kao i perspektive definirani sukladno KP Unije i RH:

- **Demografski trendovi:** Sjeverna Hrvatska suočava se s izazovima demografske depopulacije i starenja stanovništva, što može utjecati na potrebe u sektorima kao što su zdravstvo, obrazovanje i socijalna skrb.
- **Niska konkurentnost:** neki dijelovi Sjeverne Hrvatske suočavaju se s izazovima niske konkurentnosti na tržištu rada ili nedostatkom raznovrsnih gospodarskih aktivnosti, što može otežati ostvarivanje održivog ekonomskog rasta.
- **Infrastrukturni nedostaci:** iako se očekuje poboljšanje infrastrukture kroz KP, postojeći infrastrukturni nedostaci poput loših prometnih veza ili nedostatka pristupa digitalnim tehnologijama mogu usporiti razvoj regije.

- **Potreba za inovacijama:** da bi bila konkurentna u suvremenom gospodarstvu, Sjeverna Hrvatska treba ulagati u inovacije i tehnološki razvoj, što zahtijeva suradnju između privatnog sektora, javnih institucija i istraživačkih organizacija.

Ukupno gledajući, perspektive za Sjevernu Hrvatsku kroz kohezijsku politiku su pozitivne, ali postoje izazovi koji zahtijevaju pažljivo planiranje, koordinaciju i provedbu politika kako bi se osiguralo dugoročno održivi razvoj i povećanje kvalitete života stanovništva u regiji. Kao ključ navedenog može se smatrati razvojni sporazum Sjeverne Hrvatske kojim su definirana kako je ranije navedeno, ciljna ulaganja, utvrđena koordinacija i suradnja različitih tijela s različitih razina, praćenje i evaluacija izvršenja istog, inovacije i u konačnici održivi razvoj. Kroz kohezijsku politiku EU Sjevernoj Hrvatskoj osigurava bespovratna sredstva za ulaganja u infrastrukturu, razvoj malih i srednjih poduzeća, obrazovanje te stručna osposobljavanja, održivi razvoj i zaštitu okoliša te demografske mjere (Razvojni sporazum Sjeverne Hrvatske, 2021). Ne bi li se ostvario što bolji i kvalitetniji pozitivan utjecaj KP-a na razvoj RH potrebno je osigurati kvalitetne materijale, odnosno strateške dokumente kojima će se navedeno omogućiti. U ključnim političkim dokumentima EU-a proklamira se kako će se poticanjem gospodarskih aktivnosti u urbanim područjima potaknuti pozitivan gospodarski razvoj za sve vrste regija. Gospodarski rast i razvoj širit će se od metropolitanskih područja i gradskih regija, preko manjih gradova do ruralnih i regije koje zaostaju (Rauhut, Hamer, 2021:2126-2127). S obzirom da je RH dio Unije jednako vrijedi i za nju. Naime neki od strateških dokumenata koji su namijenjeni za trenutni period VFO, ali predstavljaju i temelj za budući razvoj Sjeverne Hrvatske su:

- Strategija razvoja turizma Sjeverne Hrvatske,
- Strategija obrazovanja i razvoja ljudskih potencijala,
- Strategija održivog razvoja,
- Razvojni sporazum Sjeverne Hrvatske,
- Plan razvoja Varaždinske županije za razdoblje od 2021. do 2027. godine,
- Plan razvoja Međimurske županije za razdoblje od 2021. do 2027. godine,
- Plan razvoja Koprivničko-križevačke županije od 2021. do 2027. godine,
- Plan razvoja Zagrebačke županije od 2021. do 2027. godine,
- Plan razvoja Krapinsko-zagorske županije od 2021. do 2027. godine i dr.

Osim navedenih strategija i planova razvoja postoje i brojni drugi strateški dokumenti koji se bave specifičnim područjima razvoja, poput ruralnog razvoja, inovacija i poduzetništva, socijalne politike i sl. Svi ovi dokumenti zajedno čine osnovu za planiranje i provedbu razvojnih programa i projekata u Sjevernoj Hrvatskoj.

6. Zaključak

Početni cilj regionalne politike Zajednice bio je smanjiti gospodarske razlike između različitih regija i ublažiti zaostalost manje povlaštenih regija, što je utemeljeno u preambuli Rimskog ugovora iz 1957. godine. Iako se taj cilj nije uvijek progresivno provodio, bio je temelj razvoja europskih regionalnih politika sve do programa strukturnih fondova EU-a za razdoblje 2007. - 2013. godine. Ti programi su djelomično bili posvećeni podršci konkurentnosti svih regija EU-a. Kohezijska politika EU ima ključnu ulogu u smanjenju gospodarskih razlika između regija unutar EU i promicanju ravnomjernog regionalnog razvoja. Osnovni cilj te politike jest smanjiti regionalne disparitete i potaknuti uravnotežen razvoj svih regija EU. Važno je imati cjelovit pristup kada se razmatra kohezijska politika EU, uzimajući u obzir ekonomske, teritorijalne i socijalne dimenzije kohezije. Integrirani i održivi model razvoja unutar EU nužan je kako bi se promicao prosperitet i dobrobit svih članica i građana. Kroz različite programe i fondove, poput Strukturnih fondova EU-a, kohezijska politika pruža podršku razvoju infrastrukture, zapošljavanju, obrazovanju, inovacijama i održivom gospodarskom rastu u regijama koje zaostaju u razvoju, kao i u već razvijenim regijama radi održavanja ravnotežnog rasta unutar EU. U kontekstu RH, koja se suočava s izazovima regionalnih dispariteta, kohezijska politika EU igra ključnu ulogu u podršci njezinom gospodarskom razvoju. Kroz efikasno korištenje dostupnih fondova i programa, moguće je postići napredak u područjima kao što su infrastruktura, obrazovanje, inovacije i zapošljavanje, što će doprinijeti smanjenju regionalnih razlika i povećanju konkurentnosti cijele zemlje.

Snažna želja za stvaranjem jače, snažnije, konkurentnije, prepoznatljive Hrvatske sa što manje regionalnih razlika rezultirala je ulaskom Hrvatske u EU 2013. godine. Već prije ulaska u Uniju RH je od 2007. do 2013. godine imala na raspolaganju pretpristupne fondove i programe (Instrument pretpristupne pomoći) iz koji su se financirali projekti iz različitih grana (promet, zaštita okoliša, regionalna konkurentnost, kultura, socijalna inkluzija). Ulaskom RH u Uniju započelo se intenzivnijom provedbom KP-a na koju je EU u VFO 2014. - 2020. stavila jači naglasak nego ikada do tad. Sve s ciljem kako bi dobila što povezaniju i ujednačeniju teritorijalnu, socijalnu i ekonomsku dimenziju. Naime, KP predstavlja važan instrument razvoja RH, omogućava ostvarivanje strateških ciljeva postavljenih od strane Unije, kao i same RH. Dokaz tome su i statistički podaci prikazani u poglavlju 4. iz kojih je vidljivo kako je KP na Sjevernu Hrvatsku ostavila pozitivan utjecaj po pitanju promatranih parametara. U radu su opisane statističke analize vezane uz stopu nezaposlenosti te BDP na razini Republike Hrvatske i regije Sjeverne Hrvatske, ali i demografska i obrazovna slika. Istaknuti su i utjecaji pandemije

COVID-19 na gospodarstvo, posebice na tržište rada, kao i mjere koje su poduzete kako bi se potaknuo oporavak gospodarstva. Kada se govori o utjecaju pandemije COVID-19 virusa, posebice se ističe 2020. godina u kojoj se vidi jedan od najvećih utjecaja pandemije (rast nezaposlenih, pad BDP-a). Unatoč nepredviđenim ekonomskim i gospodarskim fluktuacijama županije Sjeverne Hrvatske znatno su brže napredovale u oporavku u odnosu na županije Panonske Hrvatske, što se može pripisati i učincima KP-a. Podaci koji navedeno potvrđuju prikazani su kroz analizu različitih statističkih pokazatelja poput stope nezaposlenosti, BDP-a i indeksa standardne kupovne moći. Analizirajući podatke o nezaposlenosti i BDP-u u regiji Sjeverne Hrvatske od 2013. do 2023. godine, primjetno je da je svih pet županija pokazalo pad nezaposlenosti i rast BDP-a tijekom promatranog razdoblja. Kada je riječ o nezaposlenosti, sve županije bilježe značajan pad broja nezaposlenih u promatranom razdoblju. Najveći pad nezaposlenosti od 2013. do 2023. godine zabilježen je u Koprivničko-križevačkoj županiji zatim ju slijede Varaždinska županija, Krapinsko-zagorska županija, Zagrebačka županija, i Međimurska županija. Kada je u pitanju BDP, također se bilježi rast na razini Sjeverne Hrvatske, ali i cijele RH. Najveći rast BDP-a zabilježen je u Varaždinskoj županiji, dok su i ostale županije pokazale pozitivne trendove. Oporavak gospodarstva podržan je raznim mjerama i programima koje su provodile RH i EU kroz svoje kohezijske politike. Iako su sve županije pokazale napredak, Varaždinska županija se ističe kao vodeća u rastu i razvoju, dok su Međimurska, Zagrebačka, Krapinsko-zagorska i Koprivničko-križevačka županija također ostvarile značajan napredak. Štoviše, kako bi se održao pozitivan trend i potaknuo daljnji rast i razvoj, potrebno je nastaviti s provedbom odgovarajućih mjera potpore gospodarstvu, zapošljavanju i regionalnom razvoju, uzimajući u obzir specifične potrebe svake županije. Također, u radu se stavlja naglasak na to kako je teško odrediti koliki je stvarni doprinos KP-a demografskom rastu ili padu, budući da postoji mnogo vanjskih čimbenika koji utječu na odluku pojedinaca o ostanku ili odlasku s određenog područja. Rezultat toga je da će RH morati aktivno raditi na poboljšanju radne i stambene klime kako bi zadržala stanovništvo na svom području.

Kao prijedlog daljnjeg istraživanja utjecaja KP-a na rast i razvoj neke države može se promatrati iz aspekta pandemije COVID-19 virusa. Ujedno, može se analizirati i u kojoj su mjeri te politike bile učinkovite u ublažavanju negativnih učinaka pandemije na nezaposlenost i podršku radnicima koji su bili najviše pogođeni. Osim toga, moguće je razmotriti i dugoročne posljedice pandemije na tržište rada te kako će politike kohezije pridonijeti oporavku gospodarstva i smanjenju nezaposlenosti u budućnosti. To može uključivati poticanje zapošljavanja, osposobljavanje radnika za promjene u potrebama tržišta rada te podršku za

male i srednje poduzetnike kako bi se potaknula ekonomska aktivnost i stvorila nova radna mjesta. Također, utjecaj KP na Sjevernu Hrvatsku može se promatrati iz još nekoliko različitih aspekata koji su dio teritorijalne, socijalne i ekonomske dimenzije (npr. inozemna ulaganja, struktura zaposlenih po dobi i obrazovanju, uvoz i izvoz i dr.).

U konačnici postavljena hipoteza rada, a koja glasi: „*Postojeća teritorijalna, ekonomska i socijalna dimenzija kohezijske politike Europske unije smanjuje regionalne ekonomske neravnoteže županija Sjeverne Hrvatske*“ je potvrđena. Kohezijska politika Hrvatske i EU je ostvarila pozitivne učinke na regiju Sjeverne Hrvatske i njezinih pet županija, ali ostvareni učinci su tek na samom početku. Konkretniji učinci moći će se vidjeti nakon završetka trenutnog VFO-a odnosno zatvaranja preostalih projekata iz prethodnog VFO-a te isplate sredstava za iste. Kako vrijeme prolazi i kako se projekti provode i završavaju, tako će biti moguće bolje procijeniti stvarne promjene u demografskoj, financijskoj, socijalnoj i ostalim strukturama promatrane regije. U pravilu, potrebno je nekoliko godina, često i desetljeća, da bi se potpuno shvatili i ocijenili dugoročni učinci regionalnih politika poput KP-a.

Popis literature

- [1.] Arneri, S. (2021). Ravnomjerni regionalni razvoj i teritorijalna kohezija Republike Hrvatske. Epoha zdravlja.
- [2.] Bakalar, J., (2001). Politika cijena: cijene u teoriji i praksi. HKD Napredak. Sarajevo.
- [3.] Barca, F., i Magnani, M. (2017): Social Capital and Regional Development: An Empirical Analysis of the European Union, *Regional Studies*. vol. 51, br. 11, str. 1701-1713, dostupno na: [poveznici](#)
- [4.] Crkvenac, M. (1997): Ekonomska politika – s elementima hrvatskog gospodarstva, Zager. Informator.
- [5.] Drvenkar, N. (2023): Regionalni razvoj u Hrvatskoj – izdanje 2023., MRRFEU, dostupno na: [poveznica](#)
- [6.] Drvenkar, N., Marošević, K. i Unukić, I. (2023): Regionalna ekonomska transformacija – možemo li učiti od zemalja Srednje i Istočne Europe, *Ekonomski pregled*, vol. 74, br. 3, dostupno na: [poveznica](#)
- [7.] Drvenkar, N., Cota, I. i Unukić, I. (2024): Territory, Networking and Regional Policies: Regional Development Agencies of the post-transition EU Member States, *DIEM*, vol. 9, br. 1, dostupno na: [poveznica](#)
- [8.] Državni zavod za statistiku (2024 i odabrane godine), Statistika u nizu i Priopćenja, dostupno na: <https://podaci.dzs.hr/hr/>
- [9.] Đulabić, V. (2014). Kohezijska politika Europske unije kao instrument razvoja Hrvatske. *Političke analize*, 5 (17), 17-22. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/142493>
- [10.] European Parliament. (2019), The Role of EU Regions in Implementing the Covenant of Mayors for Climate and Energy, dostupno na: [poveznica](#)
- [11.] European Parliament (2017), The current key topics of cohesion policy, dostupno na: [poveznica](#)
- [12.] Eurostat (2023), NUTS – Nomenclature of territorial units for statistics, dostupno na: [poveznica](#)
- [13.] Eurostat (2023), Cohesion policy indicators, dostupno na: [poveznica](#)
- [14.] Farole, T., Rodriguez-Pose, A., Stroper, M., (2011), Cohesion Policy in the European Union: Growth, Geography, Institutions, *Journal of Common Market Studies* vol. 49, izdanje 5, str. 1089-1111, dostupno na: [poveznica](#)

- [15.] Iyer, S., Kitson, M. i Toh, B. (2005): Social Capital, Economic Growth and Regional Development, Routledge, Regional Studies, vol. 39, br. 8, str. 1015-1040, dostupno na: [poveznica](#)
- [16.] Dijkistra, L., Papadimitrou, E., Abeza Martinez, B., Dominicis, L., Kovacic, M. (2023): Regional and urban policy. Dostupno na: https://ec.europa.eu/regional_policy/assets/regional-competitiveness/index.html#/
- [17.] Jovančević, R., Globan, T. i Recher, V. (2015): Does the Cohesion Policy Decrease Economic Inequalities in the European Union? Zagreb International Review of Economic & Business, vol. 18, br. 2, dostupno na: [poveznica](#)
- [18.] Južnik, R., L. i Trček, S. (2021): European Cohesion Policy and Evaluating the Impact of Evidence-Based Policy, Croatian Regional Development Journal, vol. 2, br. 1, dostupno na: [poveznica](#)
- [19.] Kodžaga, M. (2020). Uspješnost financiranja projekata iz prometnog sektora u Republici Hrvatskoj sredstvima europskih strukturnih i investicijskih fondova (Diplomski rad). Koprivnica: Sveučilište Sjever. Preuzeto s <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:122:118081>
- [20.] Kreković, I. (2006). Proširena Europska unija - regionalna ili globalna sila? (Siniša Kuko). Međunarodne studije, VI (4), 95-97. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/291171>
- [21.] Leonardi, R., (2005): Cohesion Policy in the European Union: The Building of Europe, dostupno na: [poveznica](#)
- [22.] Lojić, S. (2018), 'Europska unija - od ideje do osnivanja', *Pleter: Časopis udruge studenata povijesti*, 2.(2.), str. 213-231. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/247448> (Datum pristupa: 02.03.2024.)
- [23.] Lopez-Bazo, E., (2021): The Impact of Cohesion Policy on Regional Differences in Support for the European Union. Journal of Common Market Studies. Vol. 60, izdanje 5 str. 1219-1236, dostupno na: [poveznica](#)
- [24.] McCann, P., i Ortega-Argilés, R. (2015), Smart Specialization, Regional Growth and Applications to European Union Cohesion Policy, Regional Studies, vol. 49, br. 8, str. 1291-1302, dostupno na: [poveznica](#)
- [25.] Medeiros, E. (2017): Uncovering the Territorial Dimension of European Union Cohesion Policy, Routledge, dostupno na: [poveznica](#)
- [26.] Medeiros, E. (2016): Territorial Cohesion: An EU concept, European Journal of Spatial Development, dostupno na: [poveznica](#)

- [27.] Mintas Hodak, Lj., (2004): Povijest europskih integracija. Uvod u Europsku uniju. Zagreb: MATE: Zagrebačka škola ekonomije i managementa
- [28.] Muringani, J., D. Fitjar, R. i Rodriguez-Pose, A. (2021): Social capital and economic growth in the regions of Europe, Sage Journals, dostupno na: [poveznica](#)
- [29.] Narodne novine (2019): Nacionalna klasifikacija statističkih regija 2021. (HR_NUTS2021), NN 125/2019
- [30.] Obadić, I., Marelja, M., (2022): Europska zajednica za ugljen i čelik kao prvi i presudni korak ka europskim integracijama: pravnopovijesni aspekti nastanka zajednice (1). HAZU Varaždin.
- [31.] Piattoni, S., Polevari, L., (2019): Cohesion Policy and European Union Politics. Oxford University Press, dostupno na: [poveznica](#)
- [32.] Puljiz, J., Maleković, S. i Tišma, S. (2021): Učinkovitost javne uprave u Hrvatskoj u postupcima odabira projekata sufinanciranih putem fondova Europske unije, Hrvatska i komparativna javna uprava, vol. 21, br. 2, dostupno na: [poveznica](#)
- [33.] Savić, Z. (2020), The institutional framework model for the implementation of the EU cohesion policy in Croatia for the 2021-2027 programming period, Ekonomski vjesnik, vol. 33, br. 2, dostupno na: [poveznica](#)
- [34.] Sielker, F., Rauhut, D. i Humer, A. (2021). EU Cohesion Policy and European spatial governance: An introduction to territorial, economic and social challenges, EuU Cohesion Policy and Spatial Governance, str. 1-16, dostupno na: [poveznica](#)
- [35.] Vlada RH (2024): Odluka o razvrstavanju jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave prema stupnju razvijenosti, NN 3/2024-60
- [36.] Westlund, H. i P. Larsson, J. (2016). Social Capital and Regional Development: an introduction, Sociology, Geography, Economics, Semantic Scholar, dostupno na: [poveznica](#)
- [37.] Jovančević, R. sa suradnicima (2020). Ekonomika i ekonomske politike Europske unije, Sveučilište u Zagrebu, Ekonomski fakultet Zagreb. Zagreb.
- [38.] Santamaria, F., Elissalde, B., (2020). DOES TERRITORY REALLY MATTER AND, IF SO, HOW? Transactions of the Association of European Schools of Planning.
- [39.] Cyerk, M., (2021). Sectoral structure of employment and economic cohesion in the EU regions. EKONOMIA I PRAWO. ECONOMICS AND LAW. Volume 20, Issue 1, March 2021

- [40.] Drvenkar, N., Marošević, K., Unukić, I., (2023). REGIONAL ECONOMIC TRANSFORMATION – COULD WE LEARN FROM CENTRAL AND EASTERN EUROPEAN COUNTRIES? *Ekonomski pregled*, 74 (3) 361-386
- [41.] Razvojni sporazum Sjeverne Hrvatske (2021).
- [42.] Rauhut, D., Humer, A., (2021). EU Cohesion Policy and spatial economic growth: trajectories in economic thought. *EUROPEAN PLANNING STUDIES VOL. 28, NO. 11*, 2116–2133
- [43.] Marques, T., S., Saraiva, M., Santinha, G., Guerra, P., (2018). Re-Thinking Territorial Cohesion in the European Planning Context. *International Journal of Urban and Regional Research*, Volume 42, Issue 4 p. 547-572.
- [44.] Medeiros, E., (2016): Is there a rise of the territorial dimension in the EU Cohesion Policy? *Centro de Estudos Geograficos. Finisterra*, LI, 103, pp. 89-112
- [45.] Nestić, D. (1999). DISTRIBUCIJA DOHOTKA I GOSPODARSKI RAST. *Privredna kretanja i ekonomska politika*, 9 (73), 191-225. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/19377>
- [46.] Smekalova, L., Kučera, F., (2020). Smart City Projects in the Small-Sized Municipalities: Contribution of the Cohesion Policy. *Scientific Papers of the University of Pardubice, Series D: Faculty of Economics and Administration* 28(2), 1067.
- [47.] Puljiz, K., (2020): Integrirani pristup urbanom razvoju-hrvatska iskustva. Institut za razvoj i međunarodne odnose. Zagreb.
- [48.] Royuela, V., Lopez-Bazo, E., (2019): Understanding the process of creation of European identity – the role of Cohesion Policy. *Investigaciones Regionales - Journal of Regional Research*, 46

Internet izvori:

- [1.] Europska zajednica za atomsku energiju. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013 – 2024. Pristupljeno 22.02.2024. <<https://www.enciklopedija.hr/clanak/europska-zajednica-za-atomsku-energiju>>
- [2.] Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije (2019): Planovi i pravila za novo programsko razdoblje 2021. – 2027. Pristupljeno: 28.02.2024. <<file:///C:/Users/38599/Desktop/planovi-i-pravila-za-novo-programsko-razdoblje-2021-2027ff.pdf>>

- [3.] Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova EU (2023): Financijski pregled EU fondova. Pristupljeno 28.02.2024. <<https://strukturnifondovi.hr/financijski-pregled-eu-fondova/>>
- [4.] Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova EU (2023): Indeks razvijenosti, Pristupljeno 28.02.2024. : <<https://razvoj.gov.hr/o-ministarstvu/regionalni-razvoj/indeks-razvijenosti/112>>
- [5.] Hrvatski zavod za zapošljavanje (2023 i odabrane godine), Godišnjak, dostupno na: <https://www.hzz.hr/usluge/publikacije-hzz-a/statisticke-publikacije/#godisnjak>
- [6.] European Commission, EU Regional Competitiveness Indeks 2.0, 2022 edition
- [7.] Europska komisija (2021), Cohesion policy regulation 2021-2027 published, dostupno na: [poveznica](#)
- [8.] Europska komisija (2014), Kohezijska politika za potporu rastu i zapošljavanju: Strateško izvješće 2013. o provedbi programa 2007.-2013., dostupno na: [poveznica](#)
- [9.] Povijest i svrha eura. Europska unija, mrežno izdanje. Pristupljeno 22.02.2024. <https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/euro/history-and-purpose_hr>
- [10.] Povijest Europske unije 2010.-2019. Europska unija, mrežno izdanje. Pristupljeno 23.02.2024. <https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/history-eu/2010-19_hr>
- [11.] Povijest Europske unije: od 2020. do danas. Europska unija, mrežno izdanje. Pristupljeno 23.02.2024. <https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/history-eu/2020-today_hr>
- [12.] Ekonomska, socijalna i teritorijalna kohezija. Europski parlament, mrežno izdanje. Marek Kołodziejski 04/2023. Pristupljeno 22.02.2024. <<https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/93/ekonomska-socijalna-i-teritorijalna-kohezija>>
- [13.] Cohesion policy. European Commission, mrežno izdanje. Pristupljeno 01.03.2024. <https://ec.europa.eu/regional_policy/policy/what/investment-policy_en>
- [14.] Europska komisija (2023): New Cohesion Policy, EU regional and urban development, dostupno na: [poveznica](#)
- [15.] Kohezijski fond. Europski parlament, mrežno izdanje. Kelly Schwarz 10/2023. Pristupljeno 01.03.2023. <<https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/96/kohezijski-fond>>

- [16.] Nacionalna klasifikacija statističkih regija 2021. (HR_NUTS 2021.), NN 125/2019. Pritupljeno 02.03.2024. <https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/full/2019_12_125_2507.html>
- [17.] Europski parlament, Europski fond za regionalni razvoj (EFRR), mrežno izdanje. Pristupljeno 10.03.2024. <[https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/95/europski-fond-za-regionalni-razvoj-efrr->](https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/95/europski-fond-za-regionalni-razvoj-efrr-)
- [18.] Europski parlament (2023): Fond za pravednu tranziciju. Pristupljeno 10.03.2024. <<https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/214/fond-za-pravednu-tranziciju>>
- [19.] Eurostat (2024): NUTS - NOMENCLATURE OF TERRITORIAL UNITS FOR STATISTICS - Principles. Pristupljeno 10.03.2024. <<https://ec.europa.eu/eurostat/web/nuts/principles>> ,
- [20.] Territorial Agenda 2030, A future for all places, 2020. Pristupljeno 12.03.2024. <https://territorialagenda.eu/wp-content/uploads/TA2030_jun2021_en.pdf>, 22.03.2024.
- [21.] Nacionalna klasifikacija statističkih regija 2021. HR_NUTS 2021. (NN 103/2003, NN 75/2009, NN59/2012, NN 12/2013). Pristupljeno 12.03.2024. <https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_12_125_2507.html>
- [22.] Zakon o područjima županija, gradova i općina u Republici Hrvatskoj (NN 86/06, 125/06, 16/07, 95/08, 46/10, 145/10, 37/13, 44/13, 45/13, 110/15. Pristupljeno 12.03.2024. <<https://www.zakon.hr/z/437/Zakon-o-područjima-županija%2C-gradova-i-općina-u-Republici-Hrvatskoj>>
- [23.] Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije, Razvojni sporazum Slavonija, Baranja, Srijem. Pristupljeno 14.03.2024. <<https://razvoj.gov.hr/istaknute-teme/razvojni-sporazum-slavonija-baranja-i-srijem/4234>>
- [24.] Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije, Razvojni sporazum Sjeverne Hrvatske. Pristupljeno 14.03.2024. <<https://razvoj.gov.hr/razvojni-sporazum-sjeverne-hrvatske/5107>>
- [25.] Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije, Planovi i pravila za novo programsko razdoblje 2021. -2027.. Pristupljeno 14.03.2024. <<https://www.hup.hr/EasyEdit/UserFiles/Petra%20Senti%C4%87/planovi-i-pravila-za-novo-programsko-razdoblje-2021-2027ff.pdf>>

- [26.] Vlada Republike Hrvatske, XVI. Sjednica Savjeta za Slavoniju, Baranju i Srijem, 12.01.2024. Đakovo. Mrežno izdanje
- [27.] EU fondovi, Vlada Republike Hrvatske snažno podupire razvoj sjevera Hrvatske (19.01.2024). Pristupljeno 15.03.2024. <<https://eufondovi.gov.hr/vlada-snazno-podupire-razvoj-sjevera-hrvatske/>>
- [28.] Ministratsvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije, Međunarodna suradnja. Pristupljeno: 15.03.2024. <<https://razvoj.gov.hr/o-ministarstvu/djelokrug-1939/medjunarodna-suradnja/3835>>
- [29.] Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova europske unije, Zakonodavni paket za Kohezijsku politiku za razdoblje 2021.-2027. Pristupljeno 15.03.2024. <<https://razvoj.gov.hr/istaknute-teme/eu-fondovi-2021-2027/zakonodavni-paket-za-kohezijsku-politiku-za-razdoblje-2021-2027-4853/4853>>
- [30.] SP ZPP, Pravna osnova Europske unije u okviru SP ZPP-a. Pristupljeno 15.03.2024. <<https://razvoj.gov.hr/istaknute-teme/eu-fondovi-2021-2027/zakonodavni-paket-za-kohezijsku-politiku-za-razdoblje-2021-2027-4853/4853>>
- [31.] Hrvatska narodna banka, Provođenje monetarne politike (01.01.2023.). Pristupljeno: 17.03.2024. <<https://www.hnb.hr/temeljne-funkcije/monetarna-politika/provodjenje-monetarne-politike>>
- [32.] European Comission, Explore data by Programme. Pristupljeno 17.03.2024. <<https://cohesiondata.ec.europa.eu/programmes>>
- [33.] European Comision, New Cohesion Policy. Pristupljeno 17.03.2024. <https://ec.europa.eu/regional_policy/2021-2027_en>
- [34.] Europska komisija, Što je ESF+? (2024). Pristupljeno: 17.03.2024. <<https://european-social-fund-plus.ec.europa.eu/hr/sto-je-esf>>
- [35.] Europska komisija, Podijeljeno upravljanje (2024). Pristupljeno: 17.03.2024. <<https://european-social-fund-plus.ec.europa.eu/hr/podijeljeno-upravljanje>>
- [36.] Europska komisija, ESF+ direkt (EaSI) (2024). Pristupljeno: 17.03.2024. <<https://european-social-fund-plus.ec.europa.eu/hr/esf-direkt-easi>>
- [37.] Europska komisija, ESF+ i partnerstvo (2024). Pristupljeno 17.03.2024. <<https://european-social-fund-plus.ec.europa.eu/hr/esf-i-partnerstvo>>
- [38.] Vlada Republike Hrvatske, Ured za udruge (2024.). Pristupljeno: 17.03.2024. <<https://udruge.gov.hr/istaknute-teme/programi-eu-za-razvoj-civilnog-drustva/europski-socijalni-fond-esf-5621/5621>>

- [39.] Europski parlament, Fond solidarnosti (2023). Pristupljeno 17.03.2024.
<<https://udruge.gov.hr/istaknute-teme/programi-eu-za-razvoj-civilnog-drustva/europski-socijalni-fond-esf-5621/5621>>
- [40.] Ministarstvo prostornog uređenja, graditeljstva i državne imovine (2023). Pristupljeno 17.04.2024. <<https://udruge.gov.hr/istaknute-teme/programi-eu-za-razvoj-civilnog-drustva/europski-socijalni-fond-esf-5621/5621>>
- [41.] European Commission, Urban-rural linkages (2024). Pristupljeno 17.03.2024.
<https://ec.europa.eu/regional_policy/policy/what/territorial-cohesion/urban-rural-linkages_en>
- [42.] Europska unija, Službena valuta EU-a (2024). Pristupljeno 20.03.2024.
<https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/euro/official-eu-currency_hr>
- [43.] European Commission, Territorial cohesion (2024). Pristupljeno 20.03.2024.
<https://ec.europa.eu/regional_policy/policy/what/territorial-cohesion_en>
- [44.] Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije, Program razvoja otoka u 2024. Pristupljeno 20.03.2024. <<https://razvoj.gov.hr/o-ministarstvu/djelokrug-1939/otoci/razvoj-otoka/program-razvoja-otoka-u-2024/5487>>
- [45.] Europski parlament, Fond za pravednu tranziciju, mrežno izdanje. Pristupljeno 20.03.2024. <<https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/214/fond-za-pravednu-tranziciju>>
- [46.] Europsko vijeće, Vijeće Europske unije, Dugoročni proračun EU-a za razdoblje 2014. – 2020. (2023). Pristupljeno 25.03.2023.
<<https://www.consilium.europa.eu/hr/policies/eu-long-term-budget/long-term-eu-budget-2014-2020/>>
- [47.] Europska komisija, Kohezijska politika EU-a: Iz europskih strukturnih i investicijskih fondova pružena potpora za MSP-ove, zapošljavanje milijunâ ljudi i proizvodnju čiste energije (31.01.2023.). Pristupljeno: <https://ec.europa.eu/regional_policy/whats-new/newsroom/31-01-2023-eu-cohesion-policy-european-structural-and-investment-funds-supported-smes-employment-of-millions-of-people-and-clean-energy-production_hr>
- [48.] Europska socijalna povelja (1997). Pristupljeno 27.03.2024. <<https://hrcak.srce.hr/file/47017>>
- [49.] European Commission: Employment and Social Developments in Europe 2022. Pristupljeno 27.03.2024.

[https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=738&langId=hr&pubId=8483&furtherPub
s=yes](https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=738&langId=hr&pubId=8483&furtherPub
s=yes)

- [50.] Krapinsko-zagorska županija (2024). Pristupljeno 27.03.2024. < <https://kzz.hr/eu-projekti/>>
- [51.] Međimurska županija (2024). Pristupljeno 27.03.2024. <<https://medjimurska-zupanija.hr/tag/projekti/>>
- [52.] Koprivničko-križevačka županija (2024). Pristupljeno 27.03.2024.
<<https://www.kckzz.hr/hr/projekti>>
- [53.] Varaždinska županija (2024). Pristupljeno 27.03.2024. < <https://www.varazdinska-zupanija.hr/ustroj/upravna-tijela.html>>
- [54.] Zagrebačka županija (2024). Pristupljeno 27.03.2024. < <https://www.zagrebacka-zupanija.hr/ustrojstvo/upravni-odjel-za-gospodarstvo-i-fondove-europske-unije/o-odjelu/>>

Popis slika

Slika 1: Vizualni identitet Europskog socijalnog fonda u višegodišnjem financijskom okviru 2021. – 2027.....	30
Slika 2: Prikaz teritorija Europske unije i njezinih država članica	36
Slika 3:Indeks regionalne konkurentnosti na razini RH i legenda indeksa	44
Slika 4: Prikaz NUTS razina u Republici Hrvatskoj	55
Slika 5:Prikaz područja provedbe ITU mehanizma u razdoblju od 2021. do 2027. godine	63

Popis grafikona

Grafikon 1: Prikaz procijenjene kumulativne razine financijskog napretka u eurima za razdoblje 2014.-2020.	18
Grafikon 2: Prikaz kumulativnog napretka potrošnje sredstava na kohezijsku politiku kroz fondove kojima se ista financira u razdoblju od 2014.-2023.	19
Grafikon 3: Prikaz kumulativne potrošnje sredstava kroz fondove iz kojih se financira kohezijska politika na razini Republike Hrvatske	21
Grafikon 4: Grafički prikaz podataka o postotku pokrivenosti stanovništva kohezijskom politikom	22
Grafikon 5: Prikaz smanjenja broja stanovnika po županijama Sjeverne Hrvatske	74
Grafikon 6: Grafički prikaz kretanja broja nezaposlenih po županijama Sjeverne hrvatske	78
Grafikon 7: Prikaz pada nezaposlenosti po županijama Sjeverne hrvatske u periodu od 2013. do 2023.	79
Grafikon 8: Prikaz kretanja nezaposlenih u Sjevernoj Hrvatskoj na bazi 5 njenih županija za 2014. i 2023. godinu	80
Grafikon 9: Prikaz pada nezaposlenosti u % po županijama Sjeverne Hrvatske	80
Grafikon 10: Prikaz podataka vezanih uz iznos BDP-a sukladno godinama koje se promatraju	83
Grafikon 11: Prikazuje indeks Sjeverne Hrvatske po stanovniku za razdoblje od 2013. do 2021. godine te je vidljiv i prosjek	84

Popis tablica

Tablica 1: Prikaz kumulativne razine napretka u eurima za razdoblje od 2014. do 2020. godine	17
Tablica 2: Prikaz potrošnje sredstava po fondovima u programskom razdoblju 2014. – 2020.	18
Tablica 3: Alokacija sredstava po fondovima u RH za razdoblje 2014.-2020.	20
Tablica 4: Postotak (%) pokrivenosti stanovništva kohezijskom politikom.....	22
Tablica 5: Dodijeljena sredstva iz Kohezijskog fonda državama članicama za razdoblje 2021.-2027.....	31
Tablica 6:Prikaz dijela nacionalne klasifikacije prostornih jedinica za statistiku u Europskoj uniji	37
Tablica 7: Najboljih 10 regija u Europskoj uniji sukladno indeksu regionalne konkurentnosti	42
Tablica 8: Najgorih 10 regija u Europskoj uniji sukladno indeksu regionalne konkurentnosti	43
Tablica 9: Struktura HR NUTS regija 2021.	49
Tablica 10: Regionalni ustroj RH na administrativnoj razini	52
Tablica 11: Administrativna razina regionalnog ustroja Republike Hrvatske.....	53
Tablica 12: Ustroj Republike Hrvatske na regionalnoj razini sukladno statističkim razinama	54
Tablica 13: Intenziteti potpora po NUTS 2 razinama.....	56
Tablica 14:Ugovorena i plaćena sredstva po županijama potpisnicama Razvojnog sporazuma Slavonija, Baranja, Srijem	57
Tablica 15: Prikaz BDP-a po stanovniku prema standardu kupovne moći u odnosu na prosjek EU-27	68
Tablica 16: Kretanje broja stanovništva u županijama Sjeverne Hrvatske.....	74
Tablica 17: Prikaz varijacije broja nezaposlenih po županijama Sjeverne Hrvatske od 2013. do 2023.....	78
Tablica 18: Prikaz varijacije broja nezaposlenih po županijama Sjeverne Hrvatske od 2014. do 2023.....	79
Tablica 19: Podaci o BDP-u milijunima eura na razini RH i Sjeverne Hrvatske te isto tako i BDP po stanovniku	81
Tablica 20: Prikaz promjena u BDP-u izazvanih pandemijom COVID-19 virusa na razini RH i Sjeverne Hrvatske u milijunima i po glavi stanovnika	82
Tablica 21: Prikaz kretanja BDP-a po stanovniku u županijama Sjeverne Hrvatske s izračunatim prosjekom rasta/pada.....	82
Tablica 22: Podaci o BDP-u kroz SKM.....	83
Tablica 23:Studenti koji su diplomirali/završili sveučilišni ili stručni studij (NUTS III)	85

Sveučilište
Sjever

IZJAVA O AUTORSTVU

Specijalistički rad isključivo je autorsko djelo studenta koji je isti izradio te **student odgovara** za istinitost, izvornost i ispravnost teksta rada. U radu se ne smiju koristiti dijelovi tuđih radova (knjiga, članaka, doktorskih disertacija, magistarskih radova, izvora s interneta, i drugih izvora) bez navođenja izvora i autora navedenih radova. Svi dijelovi tuđih radova moraju biti pravilno navedeni i citirani. Dijelovi tuđih radova koji nisu **pravilno citirani**, smatraju se plagijatom, odnosno nezakonitim prisvajanjem tuđeg znanstvenog ili stručnoga rada. Sukladno navedenom studenti su dužni potpisati izjavu o autorstvu rada.

Ja, Majda Kodžaga (*ime i prezime*) pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključivi autorica specijalističkog rada pod naslovom Kohezijska politike Europske unije: izazovi i perspektive Sjeverne Hrvatske te da unavedenom radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova.

Studentica:

Majda Kodžaga

Majda Kodžaga
(vlastoručni potpis)

Sukladno članku 58., 59. i 61. Zakona o visokom obrazovanju i znanstvenoj djelatnosti završne/diplomske/specijalističke radove sveučilišta su dužna objaviti u roku od 30 dana od dana obrane na nacionalnom repozitoriju odnosno repozitoriju visokog učilišta.

Sukladno članku 111. Zakona o autorskom pravu i srodnim pravima student se ne može protiviti da se njegov završni rad stvoren na bilo kojem studiju na visokom učilištu učini dostupnim javnosti na odgovarajućoj javnoj mrežnoj bazi sveučilišne knjižnice, knjižnice sastavnice sveučilišta, knjižnice veleučilišta ili visoke škole i/ili na javnoj mrežnoj bazi završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice, sukladno zakonu kojim se uređuje umjetnička djelatnost i visoko obrazovanje.